

**T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**DEMOKRATİK KONGO CUMHURİYETİ'NDEKİ
DOĞRUDAN YABANCI YATIRIM; 2010 – 2014
TÜRK YATIRIMCILAR**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

HAZIRLAYAN

Doç. Dr. Recep KARABULUT

Oumar NDARABU BABA

Malatya-2016

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

DEMOKRATİK KONGO CUMHURİYETİ'NDEKİ DOĞRUDAN YABANCI
YATIRIMLAR; 2010-2014 TÜRK YATIRIMCILAR

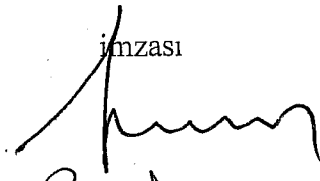
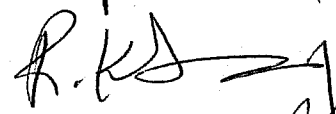
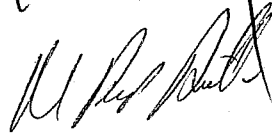
YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
DOÇ. Dr. Recep KARABULUT

HAZIRLAYAN
Oumar NDARABU BABA

Oumar Ndarabu Baba tarafından hazırlanan, Demokratik Kongo Cumhuriyeti'ndeki Doğrudan Yabancı Yatırımla; 2010-2014 Türk Yatırımcılar, adlı bu çalışma, 01.02.2015 tarihinde yapılan savunma sonucunda başarılı bulunarak, jürimiz tarafından, Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyelerinin Unvan	Ad Soyadı	İmzası
-----------------------	-----------	--------

1.	Prof. Dr. Cengiz Toraman	
2.	Doç. Dr.,Recep Karabulut	
3.	Yrd. Doç. Dr. Mehmet Recep Armutlu	

İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun tarih vesayılı kararıyla bu tezin kabulü onaylanmıştır.

Prof. Dr. Mehmet KARAGÖZ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ÖNSÖZ

Akademik hayatın kapısından içeriye ilk bakış ve o engin denizi ilk görüş insana ufkunun ne kadar dar olduğunu fark ettiriyor. Kişi, kendisinden önceki bilim kişilerinin harcadığı yoğun, uzun soluklu ve inatçı emeği işin içindeyken çok daha iyi anlıyor ve bilgi üretiminin ne kadar kıymetli ve kutsal olduğunun ayırımına daha iyi varıyor.

Bu değişimi yaşamak, insanoğlunun ne kadar üstün, ama henüz keşfedilmemişler ve icat edilmemişler karşısında da ne kadar aciz olduğunu fark ettiriyor. Bu çalışma sırasında benden öncekilerin öğrendikleri, buldukları ve yarattıkları bilgiler ile yükselirken, insan aklının merakları ve kısıtlılığı ile de bir o kadar küçüldüm.

Çalışmanın yoğun, zor ve stresli günlerinde anlayış ve yardımlarını esirgemeyen eşim Salma'ya, anne ve babama, kardeşlerim ve arkadaşlarıma sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Akademik anlamda bana yardımcı olan, bitmeyen sorularım ile rahatsızlık verdiğim, ama karşılığında hep güler yüz gördüğüm danışman hocam Doç. Dr. Recep KARABULUT başta olmak üzere diğer tüm hocalarıma içten teşekkürlerimi sunarım. Hocalarımdan yardımları olmasaydı bu çalışmayı bu noktaya getiremezdim.

Bilginin efendisi olmak için çalışmanın uşağı olmak şarttır.
(Honoré de Balzac).

Kaybolmak, geldiğin yolu unutmaktır.
(Zamenga Batukezanga).

Oumar NDARABU BABA
19 Ocak 2016, Malatya

ÖZET

Dünya; ticaretiyle, sermayesiyle, üretimi ve insan gücünün küreselleşmesi ile birlikte yeni bir çağa girmektedir. Bu geçiş gelişmiş ülkeler tarafından yönlendirilirken bundan gelişmekte olan ülkeler de en az gelişmiş ülkeler kadar etkilenmektedir. Herhangi bir ülkenin almış olduğu bağımsız bir karar artık tüm dünya ülkelerini etkileyebilmektedir.

Bu çalışma, etkileşim çağında Demokratik Kongo Cumhuriyeti'ndeki doğrudan yabancı yatırımların ve özellikle Türk yatırımcıların karşılaştıkları sorunları incelemeyi amaçlamaktadır. Bu doğrultuda çalışmada giriş, araştırmanın teorik çerçevesi, Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nin tanıtımı ve son olarak da karşılaşılan sorunlar incelenerek çözümler ve öneriler sunulmuştur.

ABSTRACT

The world, with trades, capitals, productions and humanity's globalization, has entered in a new era. This fact, conduct by developed countries, influences developing countries and underdeveloped countries as well. Nowadays, decisions taken independently by one country can influence all worlds' countries.

This work aims to examine in depth manner foreign investments in Democratic Republic of Congo, and specially problems encountered by Turkish investors. Therefore, this work has been presented with an introduction, a general consideration, a presentation of Democratic Republic of Congo, and finally the examination of problems encountered by Turkish investors with suggesting related solutions.

KISALTMALAR

DKC	: Demokratik Kongo Cumhuriyeti.
TC	: Türkiye Cumhuriyeti.
DYY	: Doğrudan Yabancı Yatırımlar
AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri.
GSYİH	: Gayrisafi Yurt İçi Hasıla
IMF	: Uluslararası Para Fonu
WB	: Dünya Bankası.
OECD	: Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı
EIB	: Avrupa Yatırım Bankası
DYSY	: Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları
AB	: Afrika Birliği
AEC	: Afrika Ekonomik Topluluğu
COMESA	: Doğu ve Güney Afrika Ortak Pazarı
ANAPİ	: Yatırım Yükselme Milli Acentesi
CPCAİ	: İşler ve Yatırım Yönetme Komitesi.
GÜ	: Gelişmiş Ülkeler.

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1. Ekonomik Göstergesler	43
Tablo 2. 2010 – 2014 Tahmini Gerçekleşen Yatırım Miktarı	53
Tablo 3. DYY Tahmini Tutar (USD)	53
Tablo 4. Demokratik Kongo'nun İhracat Yaptığı Başlıca Ülkeler (Bin \$)	55
Tablo 5. Demokratik Knongo'nun İthalat Yaptığı Başlıca Ülkeler (Bin \$)	56
Tablo 6. Demokratik Kongo'nun İthalat Ettiği Başlıca Ürünler (Bin \$)	57
Tablo 7. Demokratik Kongo'nun İhraç Ettiği Başlıca Ürünler (Bin \$)	58
Tablo 8. Ülkemizin Dış Ticaret Göstergeleri (1000 \$)	59
Tablo 9. Türkiye'nin DKC'ne İhraç Ettiği Başlıca Ürünler (Bin \$).....	62
Tablo 10. Türkiye'nin DKC'den İthal Ettiği Başlıca Ürünler (Bin \$).....	64
Tablo 11. Türkiye – DKC Dış Ticaret Değerleri (Bin \$).....	65

GRAFİK DİZİNİ

Grafik 1. GSYİH Değişimi.....	44
Grafik 2. Ekonomi Büyüme Göstergeleri	44
Grafik 3. Enflasyon Oranları.....	45

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	iii
ÖZET	iv
KISALTMALAR.....	vi
TABLolar DİZİNİ.....	vii
GRAFİK DİZİNİ	viii
BİRİNCİ BÖLÜM	1
GİRİŞ	1
1.1.Problem	2
1.2. Hipotez	3
1.3. Konunun Seçimi ve Yararları.....	4
1.4. Çalışmanın Amacı.....	4
1.5. Sınırları.....	5
1.6. Çalışmanın Yöntemi.....	6
1.7. Çalışmanın Planı	6
İKİNCİ BÖLÜM	7
ARAŞTIRMANIN TEORİK ÇERÇEVESİ	7
2.1. Yatırım Projesi	7
2.1. 1. Yatırım Projesi Kavramı.....	7
2.1. 2. Yatırım Projesi Türleri	8
2.2. Yatırım Projesi Analizi	9
2.2.1. Fizibilite Analizi.....	10
2.2.1.1. Ekonomik etütler.....	11
2.2. 1. 2. Teknik Etütler	12
2.2.1.3. Hukuki Etütler.....	12
2.2.1.4. Organizasyonel Etütler	13
2.2.1.5. Finansal Etütler	13
2.2.2. Risk Analizi	13
2.2.2.1. Duyarlılık Analizi	14
2.2.2.2. Olasılık Analizi	15
2.2.2.3. Senaryo Analizi.....	15
2.2.2.4. Simülasyon Analizi.....	16

2.2.3. Maliyet Analizi	17
2. 2. 3. 1. Toplam Maliyeti En İyileme	18
2. 2. 3. 2. Maliyet Programlama	19
2.3. Doğrudan Yabancı Yatırımı	19
2.3.1. Doğrudan Yabancı Yatırımlar İle İlgili Kurumsal Çerçeve	22
2.3.1.1. Merkantilist Yaklaşım	22
2.3.1.2. Klasik ve Neo-klasik Yaklaşım	23
2.3.1.3. Keynesyen yaklaşım	23
2.3.1.4. Marksist Yaklaşım	23
2.3.1.5. Parasal Yaklaşım	23
2.3.1.6. Oligopolistik Tepki Yaklaşımı	24
2.3.1.7. Yeni Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları teorisi	24
2.3.2. Doğrudan Yabancı Yatırımların Ülke Ekonomisine Etkileri	25
2.3.2.1. Kavramsal Boyut	25
2.3.2.2. Doğrudan Yabancı Yatırımların Ekonomik Büyüme Üzerine Dolaysız Etkisi	27
2.3.2. 3. Yatırımlarının Ekonomik Büyüme Açısında Önemi	28
2.3.2.4. Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarının Ekonomik Büyümeye Dolaylı Etkileri	29
2.3. 2. 5. Yönetim Bilgisi ve İstihdan Etkisi	30
2.3. 2. 6. Ödemeler Dengesi Etkisi	31
2.3. 3. Çeşitlendirme Stratejisi	31
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	34
DEMOKRATİK KONGO CUMHURİYETİ	34
3.1. Coğrafik, Tarihi, Siyasi, Demografik ve Kültürel Yapısı	34
3.1. 1. Coğrafi Yapısı	34
3.1. 2. Tarihi	35
3.1.2.1 Bağımsızlık Öncesi (1908 - 1960)	37
3.1.2.2. Birinci Cumhuriyet (1960 - 1965)	38
3.1.2.3. İkinci Cumhuriyet (1965 - 1997)	39
3.1.2.4. Üçüncü Cumhuriyet (1997- ...)	39
3.1. 3. Siyasi Yapısı	40
3.1. 4. Demografik Yapısı	43

3.2. Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nin Ekonomik Yapısı	43
3.2. 1. Ekonomik Yapısı	43
3.2.2. Ekonomik Performans	45
3.2.3. Para Politikaları	47
3.2.4. Yatırım Teşvik Politikaları	48
3.2.5. Yatırım Pontansiyeli	48
3.2.5.1. Tarım Sektörü	49
3.2.5.2. Madencilik Sektörü	49
3.2.5.3. Petrol Sektörü	50
3.2.5.4. Elektrik Sektörü	50
3.2.5.5. İmalat Sanayi	50
3.2.6. Doğrudan Yabancı yatırımlar	51
3.3. Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nde Yabancı Yatırımlar	52
3.3.1. Yatırım Yükselme Milli Acentesi (ANAPI)	53
3.3.2. İşler ve Yatırım Yönetme Komitesi (CPCAI)	54
3.3.3. Sektörün Büyüklüğü ve Özellikleri	54
3.3.4. 2010-2014 Demokratik Kongo Cumhuriyeti'de Gerçekleşen Yatırım Hacimi (USD)	55
3.4. 2010 – 2014 Doğrudan Yabancı Yatırımlar	55
3. 4. 1. Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nde Yabancı Yatırımların Ülkelere Göre Dağılımı	56
3.4.1.1. Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nin İhracat Yaptığı Başlıca Ülkeler ...	56
3.4.1.2. Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nin İthalat Yaptığı Başlıca Ülkeler	57
3. 4. 2. DKC'nde Yabancı Yatırımların Ürün Türlerine Göre Dağılımı	58
3.4.2.1. Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nin İthalatında Başlıca Ürünler	59
3.4.3. Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nin İhracatında Başlıca Ürünler	59
3.4.4. Dış Ticaret	60
DÖDÜRNCÜ BÖLÜM	62
DEMOKRATİK KONGO CUMHURİYETİ'NDEKİ TÜRK YATIRIMLARI	62
4.1. Demokratik Kongo Cumhuriyeti Ve Türkiye Cumhuriyeti Arasındaki Ekonomik İlişkiler	62
4.1.1. İthalat ve İhracat	63
4.1.1.1. Türkiye'nin DKC'ne İhraç Ettiği Başlıca Ürünler	63

4.1.1.2. Türkiye'nin Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nden İthal Ettiği Başlıca Ürünler.....	66
4.1.2. Ekonomik İlişkiler Dengesi.....	66
4.1.3. Demokratik Kongo Cumhuriyeti 'nde Türk Yatırımların Sektörlere Göre Dağılımı.....	67
4.2. Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nde Türk Yatırımcılarının Karşılaştıkları Sorunlar.....	68
4.2. 1. İdari Sorunlar.....	68
4.2. 2. Finansal Sorunlar.....	68
4.2.3. Diğer Sorunlar	69
4.3. Çözüm Önerileri.....	69
4.4. Sonuç.....	71
KAYNAKLAR.....	73

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Dünya tarihi boyunca insanoğlu, yaşadığı bölge dışında alanlarda da üretim, tüketim ve ticaret aktivitlerinde bulunmuşlardır. Bu yönelim özellikle kapitalist sistemin yayılmaya başladığı on ikinci yüzyıldan itibaren artış göstermiştir. (Mubake, 2011: 09). Üretim yapıp farklı bölgelere satış yapan tüccarlar ve üreticiler bugünkü küresel üretim ağına sahip işletmelerin ataları niteliğindedirler. Birinci dünya savaşı ve ardından gelen ikinci dünya savaşı ve soğuk savaş'ı takiben artan küreselleşme ve ekonomik liberalleşme yabancı sermaye akımlarında büyük artışlar göstermiştir. Bu süreçte öncelikle ticaret artmış, daha sonrasında sermaye küreselleşmiş ve nihayetinde de üretim küresel hale gelmiştir.

Modern siyasal tarih açısından Batı'nın ticari olarak dünyaya açılımı değer bir ifade ile küreselleşme, 1492'de Kolomb'un yeni dünyayı keşfi ile başlamıştır. Bu dönem ekonomik olarak Merkantilizm siyasal olarak da Monarşilerin yönetim yapısının egemen olduğu dönemdir. Küreselleşmenin ikinci dönemin temeli Sanayi Devrimi olmuştur. Batı'nın sanayisi için hammadde arayışı, Avrupa'nın ulus devletlerinin emperyal ve sömürgeci politikaları bağlamında ortaya çıkmıştır. 1890'lı yıllar Siyasal olarak ulus-devlet, ekonomik model olarak liberalizm; bu dönemin temel yapılarıdır. (Mubake, 2009: 29)

Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin en büyük sorunlardan biri olan sermaye yetersizliği, çok uluslu şirketlerin ortaya çıkmasıyla birlikte doğrudan yabancı sermaye yatırımlarına olan ilgiyi arttırmıştır. Borçlanma ve kısa süreli sermaye hareketleri ile istenilen büyüme seviyesine ve istahtama ulaşma amacı ülkeleri doğrudan yabancı yatırımlara yöneltmiştir. Bu sebeple, ülkeler yabancı yatırımlar için engel teşkil eden sorunları ortadan kaldırıp, teşviklerin alanları genişletip ve ekonomide reformlar düzenmiştir. Kureselleşen dünyada ekonomik ilişkilerin genişlemesi ve ülkelerin ekonomik birleşme ve bütünleşme çabaları içerisinde bulunmaları sermaye hareketlerinin değişik açılardan incelenmesi ihtiyacını ortaya çıkarmıştır.

1980'li yıllardan günümüze kadar geçen süre dünya ekonomisinde liberalleşme hareketleri ile başlamış olan küreselleşmenin güçlendiği yılları ifade etmiştir. Üretim ve tüketim süreçlerinin ülke bazında değil de, dünya ölçeğinde algılanması da gelmekte

olan küreselleşme, ekonomik alanda farklı yüzlere sahip olma bir gelişme/süreç olarak belirtilebilmektedir. Bu süreçteki unsurların yönetimi ise dünya çapında bağlantılara sahip işletmeler tarafından gerçekleştirilmektedir. Çok uluslu işletme girişimciliği denilebilecek bu organizasyonlar, bir bakıma küreselleşmenin de mimarları durumundadır. Küreselleşme olgusunun gelişimini belirlemekte olan faktörler arasında, temel faktör olarak özellikle kar maksimizasyonu noktasında tüm dünyayı bir pazar ve hammadde kaynağı olarak görmek istemekte ve bunu sağlamayı hedefleyen çok uluslu işletme girişimciliğinin rolünü ve etkinliğini belirtmek gerekir.

Demokratik Kongo Cumhuriyeti gibi, az gelişmiş ülkeler ekonomik kalkınma çabalarında önemli bir sermaye yetersizliği ile karşı karşıya iken, gelişmiş ülkelerde sermaye yeterli miktar da bulunmaktadır. Ülkelerin sahip oldukları sermaye kaynakları ve miktarı açısından ortaya çıkan bu dengesizlik, küresel ekonomi de kaynak dağılımının ve kullanımının etkin olmaması sonucunu doğurmaktadır. Dışa kapalı bir ekonomide ulusal tasarruflar sermaye birikiminin tek kaynağıdır. Ancak dışa açık bir ekonomide ulusal yatırımlar yabancı sermaye ile de finanse edilebilecektir. Az gelişmiş ülkeler finansal liberalleş programları ile dışa açılarak uluslararası sermaye hareketlerinden faydalanmaya çalışmaktadırlar.(Michel Mubake 2009, p.32). Uluslararası alanda oluşan sermaye hareketleri genelde üç grup içinde tanımlanmaktadır. Bunlar; banka krediler, portföy yatırımları ve doğrudan yabancı sermaye yatırımlarıdır. Günümüzde her bir sermaye hareketinin yönü ve miktarı dünya ekonomisindeki gelişmelere paralel olarak değişebilmekte, bu da ülkelerin ekonomik gelişmesini doğrudan etkilenmektedir.

1.1.Problem

Yatırım kararı alınmasında ilk aşamayı uygun yatırım alanlarının araştırılması ve belirlenmesi oluşturmaktadır. Finans yaklaşımlarına göre, bir yatırım projesinin temel amacı bir malı optimal etkinlikte üremektir. Ancak, bu malı optimal etkinlikte üretebilmek için neler yapılması gerektiği sorugulanabilmektedir. Açıktır ki bir ekonomide hatta bir firmanın önünde ilk bakışta uygulamaya değer çok sayıda yatırım prejesi mevcuttur. Buna karşılık, imkanlar kıttır ve tüm projelerin aynı anda gerçekleştirilmesi mümkün değildir. Bu nedenle, mevcut projeler arasında bir tercih, bir ayıklama yapmak gerekir. Proje değerlendirmesinin asıl amacı ve konusu da bu tercihi doğru yapmaktır.

Bir firmanın başlangıçta ilgi alanına giren tüm projelerin ayrıntılı olarak incelemesi ve aralarında kalıcı seçim yapması akılcı bir davranış olmaz. Böyle bir davranış hem kaynak hem de zaman kaybına yol açmaktadır. Bu aşamada bazı ölçütlerden hareketle uygun yatırım alanları arasında bir ön seçim yapılmalıdır; en fazla umut veren, sınırlı sayıda proje belirlenerek bunlar üzerinde daha ayrıntılı değerlendirmelere girilmelidir. Böylece, rasyonel bir yatırımcı bu süreci kullanarak üretmeyi tasarladığı malın piyasadaki talebini ve kendisinin bu talepten alacağı payı tahmin edebilmektedir.

Özellikle az gelişmiş ülkelerin temel sorunlarından birisi de ulusal tasarruf yetersizliğidir. Kişi başına düşen gelir seviyesinin düşüklüğü bu ülkelerde marjinal tasarruf eğiliminde düşük olmasına ve dolayısıyla ulusal tasarruf miktarının yetersiz kalmasına yol açmaktadır. Bu durumun doğrudan yabancı yatırımları önemini artırdığını düşünmekteyiz. Bundan dolayı, bu çalışmada Demokratik Kongo cumhuriyeti'ndeki Türk yatırımcıların değişik sektörlerde, karşılaştığı problemlerin ve mümkün olabilecek çözümler önermeye çalışmaktayız.

1.2. Hipotez

Sermayenin küreselleşmesi beraberinde ülkeler arasında doğrudan yabancı yatırım akışlarının da hızlanmasına yol açmaktadır. İhracatın ulaşım masrafı içermesinden ötürü, DYY yolu ile pazara girmek daha avantajlıdır. Yapılan bu yatırım ise hem sermayenin geldiği ülkeye, hem de yatırımın yapıldığı ülkeye bir takım kazançlar sağlamaktadır. Başka bir ifadeyle DYY, sermaye ve teknolojinin bir bütün halindeki akışını içermektedir. Büyüme ve ticaret teorisinden bilindiği üzere sermaye akımları, sermaye ithal eden ülkedeki kişi başı GSYİH'yi yükseltmektedir. Daha iyi bir teknolojiye erişim, sürdürülebilir büyümenin yegane kaynağını oluşturmaktadır. (Gafundu 2011:21). DYY, aynı zamanda sermaye sahibi ve sermaye ithal eden ülkeler arasında risk paylaşımına da neden olmaktadır. Bu durum ise, sermaye akımlarının bu türünü borçlanmadan daha cazip kılmaktadır.

Kısacası DYY, ülkelere pazar disiplini, teknoloji ve yönetimde uzmanlık transferi, risk paylaşımı gibi bir takım faydalar sağlamaktadır. DKC'ndeki yatırım yapanların yaşadığı sorunları şöyle sıralayabiliriz: ağır bürokrasi, kültür, din, dil, para transferi, vergilendirme ve güvenlik sorunları.

Araştırmanın ana hipotezi şudur: “Türk yatırımcılara yönelik tüm gerekli koşullar Kongo’da sağlandığı takdirde Türk iş adamlarının yatırım projeleri başarılı olacaktır” Söz konusu bu hipotezin aksi düşünüldüğünde Türk yatırımcıların başarılı olmaları mümkün değildir. Bu araştırmada bu hipoteze ilişkin değişkenler ele alınmakta ve bu değişkenler ölçülmeye çalışılmaktadır.

1.3. Konunun Seçimi ve Yararları

Araştırmamızda seçtiğimiz konu tesadüfen değildir. DYY’ların bir ülkenin büyümesine sağladığı büyük katkıdan dolayıdır. Yatırım kavramını anlamakla açıklanır. Ki o, uzmanlara göre, makroekonomik göstergelerin önemli noktalarından biridir. Bizzat bu araştırmayı yapmak sadece temel bir durum değil de ki o ülkemizin düşünce ve analiz işaretlerinin yatırım fırsatlarını oluşturur; ama bu araştırma Afrika’nın ortasında bulunan ve tüm yaşam şartlarına muhteşem özellikleri olan bir ülkeyi, özellikle Türk yatırımcıların keşfetmesini de sağlar.

Bu araştırmada, DYY’lara olan bilgilerimizi derinleştirmekle beraber, ülkemizde DYY’lerin gelişmesi için eleştireci bir yaklaşımda bulunuyoruz. DKC’nde yatırım yapmak isteyenlerin yatırım kararları aşamasında karşılaşacakları olumsuz durumları için en uygun çözüm yolları arayarak mümkün olan katkıyı sağlamayı amaçlıyoruz.

1.4. Çalışmanın Amacı

Coğrafi keşifler, bu imkandan faydalanabilen ülkelere engin fırsatlar sunmuştur. Denizcilikte ileri olan ülkeler bir keşiflerle yeni yerler ve dolayısıyla kaynaklar ele geçirmişlerdir. Yeni yerler önceleri doğal kaynaklar bakımından fayda sağlarlarken, daha sonra üretim için işgücü ve tüketim için de talep sağlamışlardır. Dolayısıyla coğrafi keşiflerden yararlanabilen ülkeler zamanla zenginleşmişler ve günümüzün gelişmiş ülkelerini oluşturmuşlardır. Gelişmiş Ülkeler coğrafi keşiflere sermayeyi ve üretimi küreselleştirerek devam etmişlerdir. Bu küreselleşme hareketi gelişmiş ülkelere daha fazla refah getirirken, aynı zamanda gelişmekte olan ülkelerin de katkına katkıda bulunmuştur. Özellikle doğrudan yabancı sermaye çekemeyen gelişmekte olan ülkeler önceleri sermaye eksikliğini yüksek faiz ve düşük kur politikaları ile gidermeye çalışmışlardır (Gafundu, 2011: 24). Bu yönelim yabancı sermayenin reel sektöre değil finans sektörüne kaymasına neden olmuş ve böylece gelişmişler olan ülkelerin borç sorunu derinleşmiştir.

Bu çalışmanın esas amacı, Demokratik Kongo Cumhuriyeti'ndeki doğrudan yabancı yatırımlarla ilgili araştırma ve tartışmalara katkıda bulunmaktadır. 1960 yılında bağımsızlığını aldıktan sonra bu yeni ortam içinde, ekonomik kalkınmanın Kongolu aydınının kafasında birinci derecede yer işgal etmeye başlamıştır. Kongo'daki doğrudan yabancı yatırımlar üzerinde en çok ve en şiddetli tartışmaların yapıldığı bir konu haline gelmiştir. Bu tartışmalar, birbirinden ayrılamayacak iki farklı konuda yoğunlaşmıştır: Bunlardan birincisi yabancı sermayenin iktisadi kalkınmamıza katkısı, ikincisi ise iktisadi ve siyasi bağımsızlı üzerindeki etkisidir.

Ancak bu tartışmaların yapılmasında dikkati çeken en önemli husus, şu veya bu yöndeki peşin hükümlerin isbatına yönelmiş olmasıdır. Büyük bir kısm, methodsuz ve gerçek verilere dayanmayan araştırmalar zaman zaman yersiz tartışmalara neden olmuştur. Bazı araştırmacılar konuyu ilmi bir ciddiyet içinde ele almışlar fakat onlar da yanlış veriler kullanmaktan kurtulmamışlardır. Çünkü bu araştırmacılar bazı resmi makamların verilerinden yararlanmak yoluna gitmişlerdir. Oysa yabancı sermaye konusunda derli toplu ve sıhhatli veriler hiç bir resmi kuruluştaki yoktur. Bunu anlamak için Kongo'da yabancı sermaye ile ilgili kuruluşların (Maliyet Bakanlığı, Ekonomi Bakanlığı, Ticaret Bakanlığı ve Kongo Merkez Bankası) birbirini tutmayan rakamlarına bakmak yeterli olacaktır.

Bu araştırmada, doğrudan yabancı yatırımlar hakkında bazı genel bilgiler verdikten sonra, Kongo'ya gelen yabancı yatırımlar ile ilgili durumu doğru ve sistematik olarak tesbit etmek ve bulunan verilere dayanarak bazı değerlendirmeler yapmak amacı güdülmüş, böylece konunun ilmi bir şeklinde tartışılmasına katkıda bulunulacağı düşünülmüştür. Bu araştırmanın yabancı yatırımların nihai değerlendirilmesini yapmak gibi bir iddiası yoktur.

1.5. Sınırları

DKC için yapılacak bu çalışma, ülkenin gerek coğrafi ve gerekse de nüfus bakımından büyük olması, çalışmamızı yer ve zaman açısından sınırlı kalacaktır. Zaman açısından, elimizdeki verilerin uygunluğu bir de DKC ve Türkiye arasında gerçekleşen hızlı gelişmeler nedeni ile çalışmamız 2010 – 2014 yıllarını kapsayacaktır. Yer olarak de demografik durumun uygunluğu ve coğrafi konumun başkent Kinşasa şehri çalışma alanı olarak belirlenmiştir.

1.6. Çalışmanın Yöntemi

Bilimsel olan her çalışma, kesin, ayrıntılı ve öz yöntemlere başvurmaksızın gerçekleşemez. Bizzat araştırmamız boyunca analitik yöntemini; yani mevcut verileri toplayıp analiz etmenin, yanısıra görüşme ve kaynağa dayalı tekniklere de yer vereceğiz.

1.7. Çalışmanın Planı

Amacımıza ulaşabilmek için çalışmanın giriş bölümü problem, hipotez, konunun seçimi ve yararları, çalışmanın amacı, sınırlılıkları, çalışmanın yöntemi ve çalışmanın planı açıklamaya yönelik yaklaşımlar incelenmektedir.

İkinci bölüm araştırmanın teorik çerçevesinde yatırım projesi, yatırım projesi analizi ve doğrudan yabancı yatırımı açıklamaya yönelik yaklaşımlar incelenmektedir.

Üçüncü bölüm Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nin coğrafik, tarihi, siyasi, demografik ve kültürel yapısı, ekonomik yapısı ve yabancı yatırımlar açıklanmaktadır.

Son olarak, dördüncü bölümde Demokratik Kongo Cumhuriyeti'ndeki Türk yatırımların Kongo Demokratik Cumhuriyeti ve Türkiye Cumhuriyeti arasında ekonomik ilişkiler tarihi, Kongo Cumhuriyeti'nde Türk yatırımcılarının karşılaştıkları sorunlar ve çözüm önerileri sunulmuştur.

Araştırmada yukarıda özetlenen nedenlerle doğrudan yabancı yatırımlar konusunda Kongo'da faaliyette bulunmakta olan işletmelerden geçmişten geleceğe uzanan bir süreç içinde değerlendirme yapmaları istenmiştir ve bu süreç dâhilinde doğrudan yabancı yatırımlar; Türk yatırımcılar geleceğine ışık tutması açısından incelenmeye çalışılmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN TEORİK ÇERÇEVESİ

2.1. Yatırım Projesi

Yatırım, bir dönem içinde üretim araçları varlığına yapılan eklemeler ve bunu mümkün kılan harcamalar şeklinde tanımlanabilir. Yatırım, bir reel, bir de parasal yönü vardır. Ekonomide süreci, bir dizi üretken hizmetin üretim girdilerine uygulanması ve nihai fayda sağlayacak bir tüketim malının veya başka bir malın üretiminde kullanılacak ara veya yatırım malının üretimi arasında geçen süreyi ifade eder. İşte bu sürecin başından itibaren, bir üretken kapasitenin oluşturulmasını veya mevcut bir tesisin satın alınmasını mümkün kılan harcamalara yatırım denilmektedir. Başka bir ifade ile yatırım, serbest sermayenin bağlı sermaye haline dönüştürülmesi eylemidir.(Şahin, 2009:)

İnsanların hayat standardı büyük ölçüde maddi imkânlarla ilgilidir. Sınırlı maddi imkânlarla sahip olan ve daha iyi bir hayat standardı yakalamak isteyenler için önerilebilecek çözümlerden biri birikimlerin kazanç getirecek alanlara yönlendirilmesi, yani yatırım yapılmasıdır. Yeni bir işletme kurmak veya mevcut bir işletmeyi geliştirmek de yatırım seçenekleri içerisinde yer almaktadır. Kuruluş işlemleri açıdan bakıldığında yeni bir işletmenin kurulması oldukça kolaydır; kanunların gerekleri yerine getirildiğinde bir işletmenin kurulması birkaç gün içerisinde gerçekleşebilir. Ancak önemli olan bir işletmeyi kurmak veya geliştirmek değil, kurulan veya geliştirilen işletmenin sürekliliğinin sağlamak, yani kar ettirebilmek ve devamlığını sağlamaktır.(Gafundu, 2011: 27)

2.1. 1. Yatırım Projesi Kavramı

Yatırım projesi, belirli bir üretim işini en az maliyetle gerçekleştirmek ve en yüksek ekonomik ve teknik etkinliğe ulaşmak için, hangi malın hangi kapasitede ve nerede üretileceğinin, bilgi ve verilerin sistematik kullanılması ile kararlaştırılması ve uygulamaya konulması davranışdır. Yatırım projeleri, kıt kaynaklarla en çok getiri veya fayda sağlamak amacıyla ilgili konuya ait tekil planlardır. Bu ifadeden anlaşacağı gibi, akılcı biçimde yürütülmesi düşünülen her ekonomik faaliyet bir proje kapsamı içinde yer alır.(Şahin, 2009)

Yatırım projesi, yeni bir işletme kurmak, mevcut bir işletmeye sahip olmak veya mevcut bir işletmeyi geliştirmek amacıyla hazırlanan projedir. Bir yatırım projesi, herhangi bir projeden farksız olduğu için tipik bir projenin unsurları yatırım projesi için de geçerlidir. Yani, bir yatırım projesi: amaç, zaman, kaynak, kapsam ve yöntem unsurlarını bünyesinde barındırır. Aynı şekilde, yeni bir işletme kurmak veya mevcut bir işletmeyi geliştirmek bir proje olarak düşünüldüğünde proje süreci için geçerli olan başlatma, planlama, yürütme, izleme/kontrol ve sonlandırma adımları yatırım projelerinde d'aynen geçerli olacaktır.

Kısaca, yatırım projesi, bir yatırım işleminin uygulamaya konulacağı andan itibaren ekonomik ömrünün sonuna kadar, içinde bulunacağı ve etkisinde kalacağı her türlü teknik, ekonomik ve sosyal koşulların ve ortamın ve bunlarla ilgili değişkenlerin nitel ve nicel yönlerden incelenmesi ve değerlendirilmesi davranışıdır. Söz konusu değişkenlerin yatırımın ömrü boyunca alacakları değerlerin tahmin edilmesi (projeksiyonu) ve yatırımın teknik, ekonomik ve mali organizasyonu proje çalışmaları içinde yer almaktadır.

2.1. 2. Yatırım Projesi Türleri

Yatırımlar genel olarak sermayenin mal hizmet üretimine yaramakta olan tesislerin kurulmasına tahsisini içermektedir. Yatırımlar çeşitli açılardan değerlendirilerek değişik şekilde ayrılabilirler. Yatırımlar önce sabit sermaye yatırımları ve stok yatırımları diye ikiye ayrılır. Mali yatırım ya da diğer adıyla plasman; tahvil, hisse senedi gibi menkul değerlere yapılmakta olan yatırımdır. Bu değerler birinci elden satın alınabileceği gibi, ikinci elden de satın alınabilir. İlk elden satın alma yeni yatırımlara finansman sağlarken ikinci elden de satın alma mevcut hakların devralınması anlamına gelir (Gafundu, 2011: 36).

Bir başka açıdan yatırımlar; özel ve kamu yatırımları diye ikiye ayrılır. Devlet ve yerel yönetimler tarafından yatırımlara kamu yatırımı denir. Bir diğer kritere göre yatırımlar; uyarılmış yatırımlar ve otonom yatırımlar diye ikiye ayrılır. Bir ekonomide kar, talep ve faiz oranına bağlı olarak gerçekleşmekte olan yatırımlar uyarılmış yatırım denir. Bu tür yatırımlar genellikle milli gelir düzeyine bağlıdır. Kar oranına, milli gelir düzeyine ve talep tahminlerine bağlı olmadan yapılmakta olan yatırımlara otonom yani bağımsız yatırım denmektedir.

2.2. Yatırım Projesi Analizi

Yatırım projeleri ekonomideki kıt kaynakların kullanılması açısından birbirlerine rakiptir. Bir yatırım projesinin seçimi ona alternatif olan diğer yatırım projelerinden vazgeçilmesi anlamına gelir. Alternatif yatırım projeleri arasından seçim yaparak yatırım kararına ulaşma işlemine yatırım projesinin analizi denir. Yatırım projesinin analizi, temel olarak, projelerin tükettikleri kaynaklar (maliyet) ve ürettikleri mal ve hizmetlerin (yarar) karşılaştırılmasıdır. Bu karşılaştırma sonucunda en yüksek net yararı sağlayan yatırım projesi seçilir. Yatırım projesinin analizi, yatırım projesinin kararının alınmasında projenin teknik, ticari, finansal, ekonomik ve sosyal açılardan analiz edilmesi olarak tanımlanır. Yatırım projesinin analizi yapılmasının amacı, kaynakların etkin, verimli kullanımı yoluyla mal ve hizmet üretiminin performansa uygun bir biçimde yürütülmesidir. Proje analizinde temel koşul, yatırım projesinin bilimsel temellere dayalı olarak hazırlanması, değerlendirilmesi, kaynakların etkin ve verimli bir biçimde kullanılması suretiyle yatırım projesinin performansının artırılmasıdır. Buna göre bir yatırım projesi ne kadar fazla sayı ve iyi bir biçimde analiz edilirse performansı da o kadar yüksek olur.

Kaynakların etkin ve verimli bir biçimde ülke kalkınmasına katkı sağlayacak iyi planlanmış yatırım projelerine tahsis edilmesi oldukça önemlidir. Bu nedenle yatırım projelerinin fizibilite etütleri, nakit akım tabloları ve diğer veriler kullanılarak teknik, ticari, finansman, ekonomik, sosyal, maliyet/etkinlik, kurumsal ve çevresel analizlerin yapılması gerekir. Yapılan analizler sonucunda ortaya çıkan veriler duyarlılık analizleriyle test edilerek yatırım projesinin yapılabilir olup, olmadığı belirlenir. Bu nedenle de yatırım projesi yönetimi ve değerlendirilmesinde yatırım projesinin yarar ve maliyetlerini belirlemek, bir veya birden fazla projenin kabul edilebilirliğini analiz edilebilmesi amacıyla ortalama karlılık oranı, geri ödeme süresi, net bugünkü değer, iç karlılık oranı ve fayda/maliyet oranı gibi daha yaygın olarak kullanılan çeşitli analiz yöntemleri ve ölçütleri geliştirilmiştir. Bu yöntem ve ölçütler ticari, ekonomik, sosyal yarar ve maliyet analizlerinde kullanılır.

Yatırım Projesi analizinde:

- ✓ Yatırım projesinin incelenmesi ve projeye üretilen mal ve hizmetlerin değerlerinin belirlenmesi,

- ✓ Yatırım projesinin fayda/maliyetinin ve ticari karlılığının hesaplanması,
- ✓ Yatırım projesinin indirgeme oranının belirlenmesi ve indirgenmiş nakit akım tablosunun oluşturulması,
- ✓ Yatırım projesinin net bugünkü değeri ile ekonomik ve sosyal karlılığının hesaplanması,
- ✓ Yatırım projesinin belirsizlik ve riskinin hesaplara dahil edilmesi,
- ✓ Hesaplanan sonuçlara göre proje hakkında bir karar verilmesi aşamaları sözkonusudur.

2.2.1. Fizibilite Analizi

Fizibilite analizi yeni bir iş veya proje geliştirme sürecinde belirli varsayımlar ve tahminler dâhilinde girişilecek yatırımın gerçekleşmesi ve sonuçları ile ilgili tespit ve değerlendirmeleri içeren bir süreçtir. Analize dâhil edilen varsayımlar genellikle kullanılacak teknoloji (binalar, donanım, üretim süreçleri...), finansman (sermaye ihtiyacı, hacim, satılan malların maliyeti, ücretler...), pazarlama (fiyatlar, rekabet, pazar koşulları...) ve bunlara benzer unsurları kapsar. Fizibilite analizi proje hakkında birçok anahtar değişkenin ve yatırım projesini oluşturan parçaların bir araya getirilerek proje geliştirme sürecinde bütünleştirilmiş bir analizin yapıldığı ilk aşama olarak kabul edilebilir. Yapılacak çalışma ilgili proje bütünü oluşturacak parçaların ne şekilde bir uyum ve performans sergileyeceğini göstermelidir. Önerilen iş veya proje kavramının teknik ve ekonomik anlamda yapılabilir olup olmadığı ortaya konulacaktır. Fizibilite analizlerine, önerilen iş veya projelere ilişkin anahtar değişkenlerin dâhil edilerek hazırlandığı bir “ön fizibilite” analizi proje hakkında ilk değerlendirmelerin yapılabilmesi adına proje zamanlama çizelgesinin en başında yer almaktadır. Ön fizibilite analizi projeye ilişkin bazı senaryoların ortaya konarak bunlara dayanan bir ön değerlendirme yapılmasıdır. Ancak ön fizibilite analizi, bir takım öngörüler ve anahtar değişkenleri yansıtmada kullanışlı sayılmakla beraber, fizibilite analizini ikame edecek kapsamda ve nitelikte değildir (Yunus, 2011: 41).

Fizibilite analizi, bir yatırım projesinin başarı potansiyelini değerlendirmektedir. Başarı değerlendirmesinde tarafsız davranılıp davranılmadığı, potansiyel katılımcılar, sermaye sağlayacak olan taraflar ve projeye ilgilenen diğer üçüncü kişiler açısından oldukça önemlidir. Bu yüzden fizibilite analizlerinin yürütülmesinde donanım sağlayıcıları, proje ürününü pazarlayacak kişiler gibi proje girdileri veya çıktıları ile

ilişkili olan ve projenin objektif değerlendirilmesinde tarafsızlık ilkesini göz ardı edebilecek olan kişi ve kurumların rolü dikkate alınmalıdır. Bu nedenle proje fizibilite analizlerinin yürütülmesinde projeyle veya yatırım projesinin girdileri veya çıktıları ile hiçbir bağı bulunmayan kişi ve kurumların seçilmesi, eğer fizibilite analizini yürütenlerin proje bağlantıları var ise mümkün olduğunca tarafsız davranılması fizibilite analizleri ile yatırım projesinin sonuçları arasındaki sapmaların en aza indirgenmesinde etkili olacaktır (Yunus, 2011: 41).

Fizibilite analizinde çoklu disiplin olarak, yatırım projeleri için ekonomik, teknik, hukuki, organizasyonel ve finansal etütlerin yapılmasını gerektirmektedir.

2.2.1.1. Ekonomik etütler

Yatırım projelerinin hazırlanması sürecinde, ekonomik etütler kapsamında makro ve mikro bazda analizler yapılır. Bu analizle; piyasa etütleri (pazar araştırması ve talep tahminleri), kapasitenin belirlenmesi ve kuruluş yeri seçimi olmak üzere üç grupta toplanmaktadır.

- ✓ **Piyasa Etütleri;** proje ürününün içerisinde yer alacağı Pazarın ve çevrenin durumu, işleyişi, ürüne gösterilebilecek reaksiyon ve olası etkilerin önceden tahmin edilmesi gerekir. Bu nedenle, çok sayıda veri toplanmalı ve işlenmelidir. Bu çalışma ile pazardaki talep ve ona etki eden faktörler tespit edilmeye çalışılarak, piyasa sistemi içerisinde işletmenin yaşama ve tutunabilme şansı araştırılır. Piyasa etütlerinde genel olarak şu analizler yapılır : tüketici analizi, rekabet analiz, pazar yapısı değerlendirilmesi (pazar büyüklüğü), pazarlama stratejisinin belirlenmesi, tutundurma faaliyetlerinin değerlendirilmesi, Pazar payının tahmini ve pazarlama raporunun hazırlanmasıdır.
- ✓ **Kapasitenin belirlenmesi;** talep tahminlerine uygun üretim gücünün belirlenmesini ifade etmektedir. Projenin kapasitesini tespit çalışmalarında varılmak istenen hedef optimal kapasitenin belirlenmesidir. Optimal kapasite, üretim maliyetlerinin en düşük olduğu üretim miktarıdır. Optimal kapasiteyi teorik olarak hesaplamak ve optimal kapasitenin belirlenmesine etki eden faktörleri belirlemek mümkündür. Ancak, uygulamada kapasiteyi tespit hesaplarının yapılması belirli faktörlere bağlı olduğundan oldukça güçtür. Proje

kapasitesinin belirlenmesinde, talep hacmi, teknik imkanlar, pazarın coğrafi dağılımı, finansman kaynakları, ham madde ve yardımcı madde sağlama imkanları, üzerinde durulması gereken önemli konulardır.

- ✓ **Kuruluş Yeri Seçimi;** Ekonomik etütlerde üzerinde durulması gereken diğer bir önemli konu da işletmenin kuruluş yerinin seçimidir. İşletmeler için projenin gerçekleştirileceği yer büyük önem taşımaktadır. Reel yatırım projeleri maliyetli ve uzun sürelidir. Bu özelliğinden dolayı kuruluş yeri seçimi geri dönüşmesi maliyetli ve oldukça güç bir faaliyettir. Bu nedenle, işletme için optimal kuruluş yeri seçimi, sabit tesis ve üretim maliyetlerinin en düşük, karın en yüksek olacağı yerin belirlenmesine yönelik araştırma ve analizlerin yapılmasını gerektirir (Şam, 2012: 266).

2.2. 1. 2. Teknik Etütler

Bu analizle genel olarak projenin teknik olarak yapılabilirliğinin incelenmesi ve araştırılması amaçlanır. Hangi nitelikte malların ve yan ürünlerin, hangi ham madde, yardımcı madde ve malzemeler kullanılarak, hangi yöntemler ile nasıl üretileceğinin araştırılması teknik etütler kapsamına girmektedir. Eğer projenin gerçekleştirilmesi için alternatif teknolojiler varsa, bunların değerlendirilmesi ve uygun olan teknolojinin seçilerek, imalat için gerekli sabit sermaye miktarının tahmin edilmesi de bu analiz kapsamındadır.

2.2.1.3. Hukuki Etütler

Hukuki etütler, işletmenin hukuki yapısının ne olacağına ve projesi hazırlanan üretim faaliyetine ilişkin mevcut birtakım yasal kısıtlar olup olmadığına ilişkin bilgiler araştırılır. Bazı sektörlerde yatırım yapıp üretimde bulunabilmek için belirli bir prosedürün izlenerek, üretim faaliyetine ilişkin yasal izinlerinin alınması gerekir. İşletmeler izin alınması gerekmeyen sektörlerde faaliyet gösterecek olsalar bile, işletmenin ticaret unvanının alınmasında ve belirli bir şirket türü olarak kurulmasında, yeni belirli bir hukuki prosedürün izlenmesi gerekecektir. (Şam, 2012: 267)

2.2.1.4. Organizasyonel Etütler

Yatırım projelerinin hazırlanması sürecinde, gerek üretim öncesi dönem, gerekse işletme dönemi için ayrıntılı bir iş gücü planlamasının yapılması gerekir. Yapılacak iş gücü tahminleri sonucunda iki temel işlev gerçekleştirilmiş olur. Bunlardan birincisi, ihtiyaç duyulacak iş gücü profilinin belirlenerek, aralarındaki fonksiyonel ilişkinin tespit edilmesi ve organizasyon yapısının oluşturulmasıdır. İkincisi ise, iş gücü maliyetlerinin hesaplanmasıdır. İş gücü maliyetleri, genel giderleri oluşturan kalemlerden biridir. Genel giderler ise, projenin ya da yatırımın karlılığını belirleyen temel unsurlar arasına yer alır.

2.2.1.5. Finansal Etütler

Yatırım projeleri hazırlanırken yapılması gereken fizibilite etütlerinin sonucu finansal etütlerdir. Finansal etütlerin başlıca yapılma amacı, yatırım harcama tutarının (sabit sermaye yatırım harcamaları ve gerekli işletme sermayesi miktarı), birim üretim maliyetlerinin, yatırımın geri ödeme süresinin ve yatırımın gerçekleşmesiyle elde edilecek karların önceden belirlenmesidir. Bu kapsamda yapılan faaliyet ve çalışmalar, genel bir ifadeyle « sermaye bütçelemesi çalışmaları » olarak adlandırılır.

İşletmeler yatırım projelerini uygulayabilmek için fona (finansman kaynaklarına) ihtiyaç duyar. İşletme, hem kendi finansman yapısını iyi analiz etmeli, hem de yatırıma ilişkin maliyet ve giderleri doğru tahmin etmelidir. İşletmenin finansman yapısı hakkında fikir edinmek için temel başvuru kaynaklarından biri finansal tablolar işletmenin proje harcamalarını finanse etmede önemli göstergeler olabilmektedir (Şam, 2012: 268).

2.2.2. Risk Analizi

Risk kelimesinin kökeni Fransızca'dır. Günlük kullanımı ve ekonomi alanında ele alınış şekli ile risk; bir yandan hasar, zarar, kayıp ile özdeşleşirken bir yandan da fırsat ve kazanç olarak da görülebilmektedir. Ayrıca risk, “belirsizlik” ve “olasılık” kavramları ile iç içe kullanılmaktadır. Stratejik kararlarda ele alınan değişkenle ilgili olan riskin kapsamlı olarak anlaşılmasını sağlayan yöntemlerin bütünüdür. Başka bir ifade ile, ilgi duyulan değişkene ilişkin kestirim, olasılık dağılımı biçiminde ortaya konur. (Dictionnaire Paris, 2011:209).

Bu tanım ile risk; risk olayı, olayın belirsizliği, potansiyel kazanç/kayıp olarak ifade edilmektedir. Risk, ortaya çıkması durumunda projeyi olumlu ya da olumsuz etkileyecek olaydır. Bu olayın meydana gelme ihtimalidir. Sonucu kazanç ya da kayıp olsun, eğer bir olayın meydana geleceği kesin ise, bu durum risk yaratmaz. Günümüzde firmaların çalıştığı ortamlar pek çok belirsizlik içermektedir. Bu belirsiz koşullar altında çalışan firmalar için amaç belirsizliği riske dönüştürerek, risklerin tanımlanması, analiz edilmesi ve etkin bir şekilde yönetilmesidir.

Finansal risklerin ölçülmesinde ilk aşama, risk ölçüsünün belirlenmesidir. Risk ölçüsü, belirlenen zaman boyutu içerisinde, şirketlerin faaliyet gösterdikleri ortamdaki belirsizlik düzeyinin, gerçekleşen ya da gerçekleşmesi olası finansal olayların sonuçlarına etkilerini, akçalı değer cinsinden ifade eden bir ölçü olarak tanımlanabilir. Ancak, bir yatırım projesine ilişkin riskleri analiz etmek ve ölçmek, projenin maliyetlerini ve gelecekteki olası getirilerini belirlemeyi gerektirdiği için oldukça zor bir iştir.

Bir yatırım projesi için maliyetleri ve gelecekte beklenen getirileri etkileyecek birçok değişken vardır. Bu değişkenlerde meydana gelebilecek değişimler yatırım projesinin riskini etkilemektedir. Bir yatırım projesinin riskini belirlemek ve analiz edebilmek için bu değişkenlerden meydana gelebilecek değişimlerin miktarını hesaplayabilmek gerektiğini düşünmekteyizdir. (İclal, 2010:393)

Yatırım projelerinin riskinin belirlenmesinde ve analiz edilmesinde en yaygın kullanılan yöntemler şunlar; duyarlılık analizi, olasılık analizi, senaryo analizi ve simülasyon analizi.

2.2.2.1. Duyarlılık Analizi

Duyarlılık analizi, olaya etki eden bağımsız değişkenlerin etkinlik derecesinin araştırılmasıdır. Yatırım projelerinde duyarlılık analizleri projelerin nakit akımlarını etkileyen değişkenleri tespit etmek ve projelerin bu değişkenlere ne derece bağlı olduğunu ölçmek amacıyla yapılır.

Duyarlılık analizlerinde, bir projenin varsayımlarını oluşturan temel göstergelerde değişiklik yapılarak projenin nakit akımları tekrar hesaplanmakta ve böylece projenin karlılığının hangi etkenlere ne derece bağlı olduğu belirlenmektedir. Böylece yatırım projesinin ana senaryosu yanında, değişik tahminlerle, yeni senaryolar oluşturulmakta

ve projenin farklı senaryolar sonucunda ne şekilde değişiklik gösterdiği ortaya konulmaktadır. Bu analizi, projeyi etkileyen her değişkenin olası değişme aralığını ve bu aralıklar içinde her değerin olasılığını göstermemektedir. Bunları belirlemek için olasılık analizi kullanılır.

2.2.2.2. Olasılık Analizi

Olasılık, bir şeyin olması veya olmamasının matematiksel değeri veya olabilirlik yüzdesi değeridir. Bir olayın olasılığı, bir veya birden çok gözlem ve deneylerden elde edilen sonuçlardan belirlenebilir. Bir yatırım projesinin riski, projenin değişkenlere olan duyarlılığına ve bu değişkenlerin olasılık dağılımına bağlıdır.

Olasılık analizinin temel amacı, projeyi etkileyen her değişkenin olası değişme aralığını ve bu aralık içindeki her değerin ortaya çıkma olasılığını belirlemektedir. Değişme aralığındaki tüm değişmelerin olasılıkları toplamı 1'e eşittir.

2.2.2.3. Senaryo Analizi

Senaryo analizinde, geçmiş veriler kullanılarak tahminler üretilmektedir. Yatırım projelerinin planlama aşamasında, olası gelecek durumları yansıtmak amacıyla az sayıda senaryo ile çalışmak sıkça kullanılan bir yöntemdir. Bir yatırım projesine ait risklerin analizinde senaryo analizinden yararlanılacak durumlar şu şekilde özetlenebilir:

- ✓ Berlisizliğin yüksek olması,
- ✓ Geçmişte maliyeti yüksek olan çok sayıda öngörülemez olay yaşanmış olması,
- ✓ Algılanan ve yaratılan yeni fırsatların yetersizliği,
- ✓ Stratejik planlamanın çok rutin bir hal alması nedeniyle stratejik düşünmenin kalitesinin düşüklüğü,
- ✓ Analiz yapılan sektörün önemli değişimler içinde olması ya da böyle bir olasılığın varlığı,
- ✓ Farklılığın yok edilmeden proje içinde ortak bir dil oluşturulması,
- ✓ Projede her biri birbirinden farklı yarara sahip güçlü farklılıkların ve görüşlerin varlığı,

✓ Sektördeki firmaların, dolayısıyla rakiplerin senaryo analizi kullanıyor olması.

Bir yatırım projesinde senaryo analizini uygulayabilmek için öncelikle, yapılan yatırımın maliyetlerinin ve gelecekte elde edilecek olası gelirlerin bir model üzerinde gösterilmesi ve daha önceki deneyimlere göre sonucu etkileyebilecek değişkenler belirlenmesi gerekmektedir. İlk olarak mevcut ekonomik duruma göre temel durum senaryo analizi uygulanır. Daha sonra da geçmişte yaşanan ekonomik kriz veya olumlu gelişmeler dikkate alınarak değişkenlerin nasıl etkilenebileceği konusunda senaryo geliştirilir. Oluşturulan senaryolar doğrultusunda değişkenler için beklenen değişimlerden yola çıkarak yatırımdan beklenen verim hesaplanmaktadır.

2.2.2.4. Simülasyon Analizi

Simülasyon, “teorik ya da gerçek fiziksel bir sisteme ait neden-sonuç ilişkilerinin gerçek sisteme ait davranışların değişik koşullar altında bilgisayar modelinde izlenmesini sağlayan bir modelleme tekniğidir. Yatırım projelerini değerlendirmede simülasyon modellerinin uygulanmasını ilke olarak 1936’da Rummel önermiştir. Bu öneri, yatırım analizlerinden değişik sınır değerlerinin hesaplanması ile riski göz önüne alan bir yaklaşımdır.

Proje değerlendirmede önceleri pek önemsenmeyen bu öneri, proje değerlendirmede simülasyon çalışmalarını ilk adımı olarak düşünülebilir. Ancak uygulamaya dönük ilk çalışma S.W.Hess ve H.A. Quigley tarafından 1963 yılında yapılmıştır. Hertz’in 1964’de proje değerlendirmede kullandığı simülasyon tekniği hız kazanarak, özellikle riskli yatırım projelerinde duyarlılık ve olasılık analizini birleştiren en gözde tekniklerden biri olmuştur.

Hertz riskli yatırım projelerinin simülasyon yöntemi ile değerlendirilmesinde üç aşamadan oluşan bir model önermiştir. Bu aşamalar şunlardır:

✓ Riskli her faktörün alacağı değer aralıklarını ve bu aralıklar içinde her değerın gerçekleşme olasılığı belirlenir.

✓ Belirlenen her faktör için değerlerin dağılımından rassal bir değer seçilir ve bileşimleri saptanır. Bu beleşime göre verimlilik oranı hesaplanır.

✓ Bu işlem defalarca tekrarlanarak olası verimlilik değerlerinin frekansları ve gerçekleşme olasılıkları bulunur. Sonuç olarak, verimlilik oranının mümkün

olabilecek eksi değerlerden, maksimum değerlere kadar aralığının tahmini yapılır. Sonra her bir verimin tek tek gerçekleşme olasılığı saptanır. Olasılıklarla değerlendirilen sonuçların ortalaması, beklenen verimi vermektedir. Daha sonra varyans, standart sapma, çarpıklık katsayısı, basıklık katsayısı ve hesaplanarak riskli yatırım projesinin değerlendirilmesi yapılmaktadır. (Gafundu, 2011: 48)

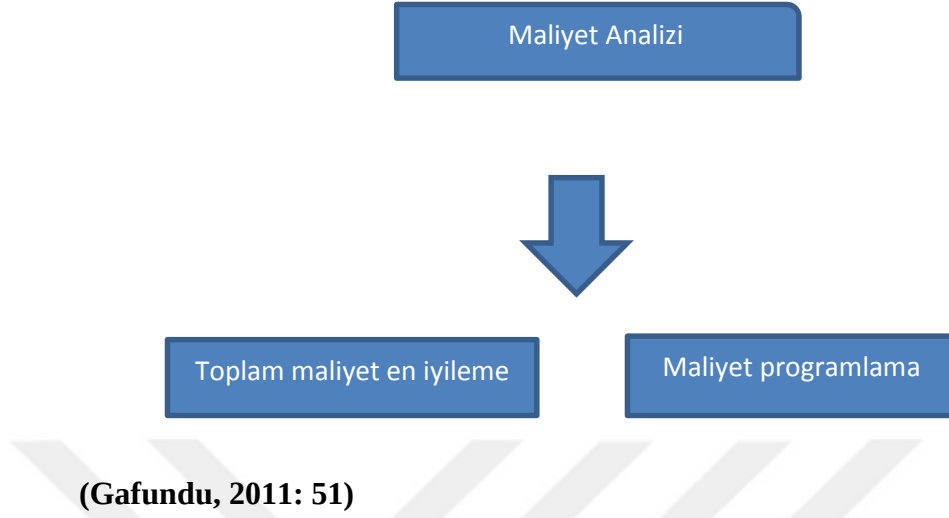
2.2.3. Maliyet Analizi

Yatırım projesinin maliyetleri, projenin gerçekleştirilmesi sırasında ortaya çıkan giderlerdir. İşlem giderleri ve genel giderler olarak ayrılabilir. İşlem giderleri, işlemlere direkt olarak yüklenebilen giderlerdir. Genel giderler ise, iş paketlerine, proje bölümlerine veya projenin tümüne yüklenebilen giderler olup, örneğin inşaatın kontrol giderleri ve sigorta primleri gibi giderlerdir. Bu giderler, ağ yönetimi esas alınarak belirlenir (Dictionnaire.econom, 2010: 302).

Ağ yönetimi, projelerin yapısal analize ve zaman (olay ve işlem zamanları) analizine ilişkin kurallardan oluşur. Buna maliyet analizi de eklenebilir. Ancak maliyet analizi, yapısal analiz ve zaman analizinde olduğu gibi kendine özgü kurallar içermez. Maliyet analizi, maliyet sisteminin temeli olup tüm projeler için büyük bir önem taşır. İyi bir maliyet sisteminde; maliyet tahmini, maliyet muhasebesi, proje nakit akışı, işgücü maliyeti, genel giderler, teşvikler, cezalar ve kar ortaklığı gibi giderler önemli rol oynamaktadır. Yatırım projesinin maliyet analizi için gerekli olan veriler muhasebe bilgi sisteminin ve diğer yönetim bilgi sistemlerinden elde edilir. Muhasebe bilgi sisteminden elde edilen bilgiler özellikle maliyet ve yönetim muhasebesi kaynağıdır. Zira finansal muhasebeden elde edilen bilgiler, hem işletme dışı bilgi kullanıcılarına dönük hem de geçmiş odaklı olarak belirli mevzuat ve standartlara göre oluşturan bilgilerdir. Karar almanın, geleceğe dönük alternatifler arasından seçim yapılması nedeniyle finansal muhasebeden elde edilen bilgilerden daha ağırlıklı olarak geleceğe ve işletme içi bilgi kullanıcılara bilgi üreten maliyet ve yönetim muhasebesinden elde edilen bilgiler yatırım projesinin maliyet analizi için önemlidir. Sağlıklı bir hesaplamanın yapılabilmesi için, yatırım harcamalarının bir envanterinin çıkarılması ve bu harcamaların proje uygulanma süreci içinde yapılacağı döneme göre sınıflandırılması işi kolaylaştıracaktır (Gafundu, 2011: 46).

Maliyet analizinin iki işlevi vardır. Aşağıdaki şekilde de görüleceği gibi bunlardan biri toplam maliyeti en iyileme, diğeri ise maliyet programlama.

Şekil 1. Maliyet Analizi

2. 2. 3. 1. Toplam Maliyeti En İyileme

Yatırım projesi maliyeti, büyük bir oranda işlem giderlerinden oluşur. İşlem giderleri, işlemin sürecine bağlıdır. Bir işlemin normal süresi ve ona bağlı olarak da proje süresi sıkıştırılabilir. Bu da, projenin maliyetini artırır. Bir işlemin en uygun maliyetle tamamlandığı süreye normal süre, işlemin normal süredeki maliyetine de normal maliyet adı verilir. Bir işlemin tamamlandığı en kısa süreye sıkıştırılmış veya hızlandırılmış süre (minimum süre), işlemin sıkıştırılmış süredeki maliyetine ise sıkıştırılmış veya hızlandırılmış maliyet denilir. Hızlandırılmış sürenin elde edilmesi; fazla mesailer, primler, ikramiyeler ve kiralanan araçgereçlerle sağlanabilir. Çalışma düzeni hızlandırıldığında, sabit giderler düşer. Buna karşılık değişken giderler sabit kalır. Toplam maliyeti artıran ek giderler ile toplam maliyeti en düşük yapan belirli bir tamamlama süresi vardır. Bir işlemin tamamlanma süresinin hızlandırılması için örneğin; fazla mesai yaptırılabilir, çalışan sayısı artırılabilir veya vardiya uygulamasına gidilebilir. Proje maliyeti hesaplanırken, projenin erken bitirilmesinden sağlanacak yararlar göz önünde tutulur. Yani proje süresinin hızlandırılmasından elde edilecek maliyetler ile projenin bu sürede sağlayacağı kazançlar arasında bir denge kurulması gerekir. Benzeri bir biçimde, projenin tamamlanma süresi, programlanan süreyi aşarsa yine aynı yaklaşım söz konusu olur.

2. 2. 3. 2. Maliyet Programlama

Maliyet programlamanın temelini, işlemin uygulanması sırasında ortaya çıkan giderler oluşturur ve bunların toplamı da proje maliyetlerini verir. Projenin başarısı açısından maliyet programı oldukça önemlidir. Bu nedenle proje maliyet programının yapılması gereklidir. Proje maliyet programlamanın amaçları:

- ✓ Projenin maliyet hesabını yapmak,
- ✓ Finansal kaynakları belirlemek ve
- ✓ Projenin maliyetini kontrol etmektir.

Zaman analizinde işlem süresinin doğru olarak belirlenmesi ne kadar önemli ise maliyet programlamada da işlem maliyetlerinin belirlenmesi de o kadar önemlidir. Bunun için maliyetin programlama da daha önce gerçekleştirilen projelerden ve deneyimlerden yararlanılır. Maliyet programlama, proje giderlerinin dönemlere göre veya toplam olarak gösteriminden oluşur. Bunun dışında, işlem maliyetleri, en erken ve en geç başlama zamanına ilişkin olarak da belirlenebilir. Etkin bir maliyet kontrol sisteminin kurulması için ayrıntılı olarak proje maliyetlerinin tanımlanmasında yarar vardır (Yunus, 2011: 96-97).

Proje maliyet analizi süreci, 3 temel süreçten oluşmaktadır. Bunlar: proje maliyet tahmini, proje maliyet bütçelemesi ve proje maliyet kontrolü'dür. Maliyet tahmini, proje faaliyetlerini tamamlamak amacıyla gereksinim duyulan kaynakların maliyetlerini tahmin edilmesini ifade eder. Maliye bütçelemesi, bir maliyet raporu oluşturmak amacıyla, birim ya da iş paketlerine ilişkin maliyetlerin mutabakat sonucunda tahmin edilmesini ifade eder. Maliyet kontrolü, maliyet sapmalarına neden olan ve proje bütçesinde ortaya çıkan değişikliklerin kontrolüne ilişkin faktörlerin etkilerinin ortaya çıkarılmasıdır.

2.3. Doğrudan Yabancı Yatırımı

Doğrudan yabancı yatırımlar bir ülkede yeni bir firmanın kurulması, mevcut yabancı firmaya ilave yapılması ya da o ülkede mevcut bir firmanın satın alınması nedeniyle uluslararası düzeyde ortaya çıkan sermaye akışını ifade etmek amacıyla kullanılan kavramdır. Bu şekilde oluşan yabancı sermayeyi sadece kaynak transferi olarak algılamamalı, kontrol mekanizmasının elden bırakılmaması hususu da vurgulanmalıdır. Doğrudan yabancı sermayenin en önemli özelliği bu tür sermaye akımlarının portföy yatırımlarına benzememeleridir. Bu tür yatırım harcamaları reel bir

Üretim biriminin kontrollünü elde tutarlar. (inko, 2009: 118). Yabancı yatırımlar özellikle tasarruf yetersizliği yaşıyan ülkeler açısından önemli katkılar sağlamakta ve bunun yanı sıra teknoloji transferi, üretim bilgisi transferi gibi etkenlerin içinde bulunduğu bu katkılardan doğrudan faydalanabilmektedirler. Gelişmiş lkeler açısından ise atıl sermayenin kullanılması ve ilave getiri sağlanması söz konusu olmaktadır.

Dünyada II. Dünya Savaşı sonrasında, belli özelliklere sahip yeni borçlanma türlerinin ortaya çıktığı bir dönem başlamıştır. Savaştan güçlü çıkan ABD, savaş sonrası dönemin daha ilk yıllarında, Marshall Planı erevesinde Amerika, yıkılan Avrupa ekonomilerinin onarımı için yardım yaparken, aynı zamanda Komünizmin Avrupa’da yayılışını engellemeye çalışmış ve kendisini desteklemiş olan ülkelere çeşitli yardım programlarıyla çok büyük miktarlarda kaynak transferi sağlamıştır. Sermaye sahibi Batı lkelerinin yaptıkları bağış veya kredi adı altındaki bu kaynak transferlerinin getirdiği siyasi, askeri ve ekonomik yükün hissedilir derecede artması sonucu söz konusu ülkelerin bu işlemleri kurumsallaştırmaya karar vermeleri ile ‘uluslararası finansman kurumları’ dönemi başlamıştır. Uluslararası Para Fonu (IMF), Dünya Bankası (WB), Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD) ve Avrupa Yatırım Bankası (EIB) gibi kuruluşların süratle gelişmeleri bu döneme rastlamaktadır.

Doğrudan yatırımlar başlangıçta ABD şirketlerinin önderliğinde gerçekleşmiştir. Bu yatırımlar önce Kuzey Amerika ve Kanada’da başlamış, daha sonra Güney Amerika, Avrupa ve son olarak da Asya’ya kaymıştır. ABD şirketleri, özellikle Avrupa’da ticaret yoluyla elde etmiş oldukları pazarları sürdürmek amacıyla Avrupa’ya yerleşmişlerdir. Savaş sonrası ekonomilerini toparlamaya başlayan Avrupa lkeleri ABD’yi izlerken, Japonya’nın da devreye girmesiyle yabancı yatırımlar dünya üzerinde yayılmaya başlamıştır. Savaş sonrası dönemde, doğrudan yabancı yatırımlar iki grup halinde incelenebilecek özel şirketler tarafından gerçekleştirilmiştir. Birinci grupta yer alanlar, savaş öncesi dönemde uluslararası boyutu olan ve az gelişmiş ülkelerle bazı gelişmiş ülkelerde temel madde, gıda ve tarımsal araç sanayilerinde faaliyet gösteren şirketlerdir. İkinci grup ise, dinamik yerel rekabet ve dış ticaret engelleri ile karşılaştıkları dış pazarlarını korumak amacıyla ihracattan doğrudan yatırımlara dönen firmalardan oluştumaktaydı. Bu grup firmaları ilgilendiren sektörler; kimya, elektronik, otomobil, dayanıklı tüketim malları gibi rekabet avantajları olan oligopol piyasalar olup, incelenen dönemde gelişmiş ülkelerin temel sektörlerini teşkil etmekteydi. Bu alanlarda faaliyet

gösteren şirketler, çoğunlukla araştırma-geliştirme konusunda karşılaştırmalı üstünlüğü bulunan ve yatırımın finansmanını en azından başlangıçta kendi ülkelerinden sağlamak zorunda olduklarından paraları güçlü olan ülkelere çıkmışlardır. (Muabake, 2009: 62)

Son yüzyıl, dünya ekonomileri arasındaki bütünleşmenin artmasına sahne olmuştur. Dünya ekonomilerinin bu bütünleşmesi öncelikle malların serbest dolaşımı önündeki engelleri kaldırmayı amaçlamış, buna paralel olarak da sermayenin serbest dolaşımı sağlanmaya çalışılmıştır. Böylece, ticaret ve yatırım, ekonomik bütünleşmenin gerçekleştiği en önemli iki başrol oyuncusu olarak ortaya çıkmıştır. Yatırımlar, portföy ve doğrudan yabancı yatırım olarak iki şekilde gerçekleşmektedir. Ancak bu iki yatırım türünün dünyanın çeşitli bölgelerine yönelmesindeki faktörler birbirinden çok farklıdır. Günümüz iş dünyası daha önceki dönemlerde hiç olmadığı kadar hızlı bir değişim içerisinde. Bu hızlı değişimin altında yatan ise küreselleşme olgusudur.

Pek çok alanda kendisini hissettiren küreselleşme olgusu, işletmeleri de farklı boyutlarda etkilemektedir. İşletmelerin yapıları, yönetim anlayışları ve üretim biçimleri gibi pek çok değişik konu ya hızlı bir gelişim süreci içine girmekte veya tamamen yenilenmektedir. İşletmelerin küreselleşme ile birlikte yapıları daha fazla etkilenmekte ve değişikliğe uğramaktadır. Küreselleşme sürecinin oluşturduğu yeni durumun temelinde, işletmelerin dünyanın bütün bölgelerinde hiçbir kısıtlamaya maruz kalmadan tek bir pazar gibi faaliyet gösterebilmesi çabası yatmaktadır. Dünya geneli tek bir Pazar gibi faaliyet gösterebilmek için ülke yönetimlerinin ülke gümrüklerini daha geçirgen bir yapıya dönüştürmeleri arzu edilir. Bu sürece paralel olarak ülke sınırlı daha geçirgen hale gelmekte ve uluslararası ticaretteki serbestlik düzeyi artmaktadır.

Doğrudan yabancı sermaye yatırımları, ev sahibi ülkeye yaptığı katkılardan dolayı kalkınmanın motoru olarak görülmektedir. Bu nedenle dünya ülkeler doğrudan yabancı sermaye yatırımlarını daha fazla çekme çabasıdadırlar. Bu durum ev sahibi ülkeler arasındaki rekabeti arttırarak, doğrudan dış yatırımların ev sahibi ülkelere yönelmesinde talep cephesi berlileyenlerinin öne çıkmasına neden olmaktadır. Ancak, doğrudan yabancı sermaye yatırımları hem ev sahibi ülkeye ilişkin talep cephesi faktörleri hem de kaynak ülkeye ilişkin arz cephesi faktörleri tarafından belirlenmektedir. Yani doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının yapılabilmesi için kaynak ülkenin bazı itici faktörlere, ev sahibi ülkenin de bazı çekici faktörlere sahip olması gerekmektedir. Kaynak ülkenin itici faktörlerinden en önemlisi beklenen karlılık seviyesidir ancak yatırım kararı

alınırken sadece karlılık seviyesini göz önüne almak yeterli olmaz, diğer itici faktörler de dikkate alınmalıdır. Bunun yanı sıra doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının hangi ülkede yapılacağı ise ev sahibi ülkeye ait politik, ekonomik ve yerel bazı belirleyenlere yani ülkenin çekici faktörlerine bağlı olmaktadır (Mubake, 2009: 64).

2.3.1. Doğrudan Yabancı Yatırımlar İle İlgili Kurumsal Çerçeve

Yabancı sermaye yatırımlarının dünya ekonomisinde kazandığı bu önem, konunun daha yakından incelenmesini gerektirmektedir. Ülkelerarası işbölümü ve mübadelenin nedenleri ilk önce klasik Dış Ticaret Teorilerinde açıklanmaya çalışılmıştır. Ancak statik varsayımlara dayanan klasik dış ticaret teorileri, uluslararası ticaretin gelişmeye başladığı bir ortamda uluslararası yatırım ve üretim olgusunu açıklamada yetersiz kalmışlardır. Uluslararası ticarete çokuluslu işletmelerin yaygınlık kazanmaları ile birlikte, işgücü ve sermayenin ülkelerarası hareketlerini artmıştır. Bu gelişmelerin yaşandığı dünya ticaretinde, uluslararası üretim ve sermaye hareketlerini açıklamaya yönelik, yeni dış ticaret teorileri geliştirilmiştir. Aşağıda doğrudan yabancı yatırımlarına yönelik bazı teorik yaklaşımlar sunulmaya çalışılmıştır. (Mubake, 2009: 66)

2.3.1.1. Merkantilist Yaklaşım

Merkantilist yaklaşımın temel prensibine göre eğer bir ülkenin geniş altın ve gümüş kaynakları varsa, söz konusu ülke zengin bir ülke olarak kabul edilmelidir. Merkantilist düşünceye göre ulusal bazda zenginliğin gerçekleşebilmesi için uluslararası ticaret yapmak gerekmektedir, arzu edilen ulusal zenginliğe uluslararası üretim ile ulaşmak merkantilist yaklaşıma ters bir olgudur. Açık bir şekilde görülmektedir ki ticaret faaliyetleri yürüten işletmeler, faaliyet alanlarında sahip oldukları becerilerini bağlı oldukları ülkelerin ekonomik güçlerinden edinmektedirler. Merkantilist yaklaşıma göre gelecekte dünya ekonomisinin yönünü ulus devletlerin ve çokuluslu işletmelerin ortak çıkarları çizecektir, söz konusu bu çıkarların kesişimi ve kesişmemesi dünya ekonomisini doğrudan etkileyecektir. Merkantilistlere göre çokuluslu işletmelerin dünya ekonomisi içindeki önemleri ve doğrudan yabancı sermaye yatırımları arttıkça ülkelerin birbirlerine olan bağımlılıkları azalacaktır.

2.3.1.2. Klasik ve Neo-klasik Yaklaşım

Klasik teorinin varsayımlarına göre her ülke üretim fonksiyonları ve talep eğilimi özdeşdir, üretim faktörleri ülke içinde hareketlidir, ancak ülkeler arasında hareketsizdir ve üretim sabit maliyetler ile gerçekleştirilmektedir. Bütün bu varsayımlar sonucunda klasik teori, günümüzdeki uluslararası sermaye hareketlerini ve uluslararası üretimi açıklamakta yetersiz kalmaktadır. Neo-klasik yaklaşıma göre teknoloji bütün ülkeler arasında homojen bir şekilde yayılır, sadece emek ve sermaye girdi olarak değerlendirilmektedir. Konuya bu tarzda yaklaşıldığında doğal olarak en fikir pozisyonundaki ülkelerin en yüksek sermaye getiri oranına sahip olmaları ve böylelikle en fazla doğrudan yabancı yatırımlar çekebilmeleri gerekmektedir.

2.3.1.3. Keynesyen yaklaşım

Bu yaklaşım, uluslararası sermaye üretimi ve uluslararası sermaye hareketlerini kar oranlarındaki farklılıklar ile açıklamaya çalışmaktadır. Yatırımlarını farklı ülkelere yayarak kar maksimizasyonuna ulaşmaya çalışırlar. İşletmelerin motivasyonunda en önemli ve belirleyici rolü kar maksimizasyonu oynamaktadır.

2.3.1.4. Marksist Yaklaşım

Marksist ekonomistlerin genel görüşü, sermayenin daha çok kar edebilme fırsatı olan alanlara doğru hareket edeceğidir. Bunun nedeni de gelişmiş kapitalist ülkelerde kar oranlarının düşmesi olmaktadır. Yani, gelişmiş olan ancak karların paylaşım oranların düştüğü ülkelere, işgücünün sömürülmeye uygun olduğu ülkelere doğru sermaye hareketleri yaşanacaktır. Geleneksel Marksist görüş 1930'ların sonlarına kadar saygınlığını korumuştur, ancak savaş sonrasındaki dönemde, özellikle de Amerika Birleşik Devletleri'nde meydana gelen değişimler geleneksel marksist teoriyi desteklemektedir. Ancak savaş sonrası dönemde fark edilmiştir ki, sermaye zengin ülkelere fakir ülkelere doğru bir yön çizmemektedir.

2.3.1.5. Parasal Yaklaşım

Robert Aliber'in teorine göre işletme, yatırım yapacağı ülkenin para değerinin kendi ülkesinin para değerinden daha düşük olduğuna inandığında, doğrudan yabancı sermaye yatırımlarına kalkışmak için uygun zamanın geldiğini düşünecektir. Parasal

yaklaşımında, yatırım yapan işletmenin ulusal para biriminin değeri, yatırım yaptığı ülkenin para birimi değerinden daha yüksek ise ve bu değeri koruyacağı bekleniyorsa işletme, yerli işletmelerden daha düşük faiz ile borçlanma olanağına sahip olacaktır. Çünkü yerli işletmeler kendi para birimlerinin yitireceği tahmin edilen değer oranı kadar fazla faiz ödemek durumunda kalacaklardır. Dolayısıyla doğrudan yabancı yatırımların para birimi değeri düşük olan ve istikrarsız ülkeler çekecektir, para birimi değeri yüksek olan ülkeler ise yatırıma yöneleceklerdir.

2.3.1.6. Oligopolistik Tepki Yaklaşımı

1973 yılında Frederic Knickerbocker savunma amaçlı doğrudan yabancı sermaye yatırımları için “ Lideri izleme Kuramı”nı geliştirmiştir. Frederic’e göre bir oligopolistik endüstride eğer işletmelerden biri doğrudan yabancı sermaye yatırımlarına girişirse, diğer rakip işletmelerde çok hızlı bir şekilde aynı piyasada savunma yatırımları yapacaktır. Bu durum, Oligopolistik piyasada etkinlik gösteren işletmelerin lider işletmenin yatırımlarına bir tepkisidir. Oligopolistik piyasa yapısının temel özelliğini, işletmeler arasındaki karşılıklı bağımlılık oluşturur. Oligopolde birbirine etki edebilecek kadar az sayıda işletme olduğundan, piyasadaki herhangi bir işletmenin üretim, fiyat, satış konularındaki kararı diğer işletmeleri yakından ilgilendirmektedir. Oligopolistik endüstrilerde rakip işletmelerden birinin yatırım yapması halinde, aynı endüstride faaliyet gösteren diğer işletmelerinde öncü işletmeyi izleyerek yatırım faaliyetine yönelmeleri oligopolistik tepki nedeniyledir. Frederic’in yaklaşımı lider işletmenin niçin doğrudan yabancı sermaye yatırımlarına gittiğini açıklamaz. Ancak yatırımlara aynı şekilde karşılık verilmesinin nedenlerinin araştırır. Genel olarak bu durum göz önüne alınarak ABD, Avrupa ve Japon otomobil sanayileri birbirlerinin piyasalarında yatırım yapmaktadır.

2.3.1.7. Yeni Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları teorisi

Bu teori, yatırımları yatırım kararında belirleyici olan etkenlere göre iki ana gruba ayırarak bu yatırımlarının yatırımcı ülke ve ev sahibi ülkenin dış ticaretine etkilerini araştırmaktadır. Bu teoriye göre doğrudan yabancı sermaye yatırımları, dış ticaret için yalnızca ikame edici değil aynı zamanda tamamlayıcı özelliğe de sahiptir. Doğrudan yabancı sermaye yatırım ve ticaret arasındaki ilişkinin tamamlayıcı olması doğrudan

yabancı sermaye yatırımının yapılmasından sonra yatırımcı ve ev sahibi ülkeler arasında yapılmakta olan ticaretin miktar ve/veya değer olarak artması olarak tanımlanabilir. İki ülke arasındaki ticaret doğrudan yabancı sermaye yatırım sonucunda artmakta ancak, ithalat ve ihracat arasındaki denge ve dış ticaretin kompozisyonu doğrudan yabancı sermaye yatırımın türüne göre değişmektedir.

2.3.2. Doğrudan Yabancı Yatırımların Ülke Ekonomisine Etkileri

Yabancı sermaye yatırımları ekonomistlerce uluslararası bir sermaye hareketi olarak düşünülmekteydi. Ancak yabancı sermaye yatırımları sermaye yanında, yönetim bilgisi ve teknoloji transferini de beraberinde getirdiğinden diğer sermaye hareketleri türünde farklılık göstermektedir. Yabancı sermaye bir sermaye hareketi sayılabilirse de bundan daha farklı bir olaydır.

Günümüzün hızla artan küreselleşme koşullarında artan uluslararası rekabet özellikle gelişmiş istemekte olan ülkelerin, bu söz konusu açıkları kapatabilmek için dış kaynaklara başvurmasını zorunlu hale getirmektedir. Doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının her iki açığı birden kapatabilmesi az gelişmekte olan ülkelerin sürdürülebilir büyümeyi gerçekleştirebilmeleri için yatırımlardan daha çok pay alabilme çabasına sürüklemiştir. 1980'lerin ortalarından itibaren, küresel ekonomik koşullardaki hızlı değişimler ve serbest piyasaya yönelik reformlar birçok ülkeyi DYSY çekmeye yönelik politikaları geliştirmeye sürüklemiştir. Doğrudan yabancı sermaye yatırımlarına karşı artan bu ilginin temel nedenleri şu şekilde özetlenmektedir .(Mubake, 2009: 72)

2.3.2.1. Kavramsal Boyut

Sermaye kıtlığı olan bir ülke olarak, o ülkenin, yeni iş imkânları yaratmak ve ileri teknolojiye dayalı sermaye stokunu artırmak için yabancı sermayeden yararlanmak zorunda olduğunu düşünüyoruz. Ancak, yabancı sermaye yatırımlarının ekonomik büyümeye katkısının nasıl gerçekleşeceği konusunu yeterince vurgulama ise fırsatı bulabilmektedir.

Özel sektöre verilen krediler ve portföy yatırımlarından farklı olarak, DYY girişi, direkt öz sermaye mülkiyeti ve önemli derecede mülkiye kontrolü içermektedir. DYY, diğer sermaye girişlerine göre daha istikrarlıdır; ekonomideki kısa dönemli dalgalanmalarda, doğrudan yabancı sermaye yatırımları ülkeyi terk etmezler. Öte yandan, uluslararası kredilerden farklı olarak, yabancı sermaye girişlerindeki işletme

riskleri yabancı yatırımcılarca taşınır. DYY, sadece mali kaynakların transferi ve yeni iş imkânları yaratımını gerektirmez. DYY, aynı zamanda duran varlıkların transferini, teknoloji, teknik bilgi ve uluslararası Pazar girişini içeren bir pakettir. DYY, ülkeyi, en iyi uluslararası uygulamalara bağlar, yönetim ve iş gücünün yenilenmesi yardımcı olur, yabancı pazarlar ve iç Pazar arasında daha kuvvetli bağlar kurar.

Teknoloji ve teknik bilgi transferi gerektirdiğinden, DYY'nın ekonomi büyüme üzerinde hem doğrudan hem de dolaylı olarak etkili olması beklenmektedir. Teknoloji transferinin yanı sıra önemli mülkiyet kontrolü de içerdiğinden, DYY'nın ekonomik büyüme üzerindeki etkisi, artan verimlilik, beşeri sermaye birikimi, araştırma-kalkınma aktiviteleri, teknoloji ve verimlilik yayılmaları yollarıyla gerçekleşebilir. Üstelik ülkeye çekilen DYY çeşitleri iç yatırım aktivitesini harekete geçirirse, ekonomik büyüme üzerindeki etkisinin daha da büyük olmasını beklenir.

Çokuluslu şirketlerin önemli katkılarından biri, ev sahibi ülkeye teknoloji transferi ve yayılmasını geliştirmektedir. Çokuluslu bir kurum bir ülkede yatırım üstlenirken, o sektöre üretim teknolojisini, küesel üretim ve dağıtım ağlarına giriş hakkını, teknik bilgi ve tecrübesini getirir. Genellikle daha büyük kurumlar olarak, çokuluslu şirketler, ev sahibi ülkedeki mevcut ve erişilebilir olandan daha gelişmiş bir teknolojiye yatırımı finanse etmek için kullanılabilen geniş ve düşük maliyetli yatırım fonlarına kolayca ulaşabilir.

Doğrudan teknoloji transferi, her DYY projesinde gerçekleşmeyebilir. Eğer DYY ihracata yönelik bir yatırımsa, teknoloji yaymadaki etkisi, iç pazara yönelik yatırımdan önemli ölçüde daha büyük olacaktır. Yabancı bir şirketin yatırım üstlenmesinin ardındaki asıl teşviğin çok fazla korunan iç Pazar olmasından dolayı; ithalat ikamesi döneminde, DYY'nın teknoloji yayılması üzerindeki etkisi nispeten daha sınırlıdır. Böyle bir ortamda, yabancı şirketler, gelişmekte olan ülkelerdeki fabrikalarına eski ve modası geçmiş teknolojiyi transfer etmeyi tercih ederler, bu da az miktarda teknoloji yayılması meydana getirir. (Gafundu, 2011: 61)

Ancak, günümüzde, DYY kararları yalnızca iç pazara bağlı olarak alınmaz. Dünya üzerinde ticaretin hızlı bir şekilde serbestleşmesiyle, bir ülkede yatırım yapmış çokuluslu şirketler, ev sahibi ülkenin iç pazarlarında serbest ithalattan kaynaklanan yoğun bir rekabetle karşılaşır. Özellikle imalat sektöründeki DYY kararlı, bağlı olan firmanın uluslararası rekabet edebilirliğinin göz önünde bulundurulmasıyla alınır. Bağlı

şirketin teknolojik kapasiteye ve bundan doğan, iç pazarı olduğu kadar ihracat pazarını da hedefleyecek şekilde esnek kılacak verimliliğe sahip olması gerekmektedir. Sonuç olarak, milli girişimlere oranla, DYY şirketlerinde daha yüksek verimliliği beklenmektedir.

DYY'nın, ev sahibi ülke üzerindeki etkisi, sadece doğrudan teknoloji transferi ve yayılması ile sınırlı değildir. Çokulusluların bulunması, yerel şirketleri birçok yoldan etkileyebilir. Bu etkilerin bir şekli, yoğunlaşan iç Pazar rekabeti aracılığıyla vuku bulur. DYY şirketleri iç pazarda başrol oyuncularını oldukça, yerel şirketler, varlıklarını sürdürebilmek için, daha yeni ve daha gelişmiş teknoloji edinecek ve varolan teknolojiyi daha verimli şekilde kullanacaklardır. Yerel şirketler üzerindeki etkisi, ithal mallardan daha önemli olsa da; bu yol ithalat serbestleştirilmesiyle benzerdir.

DYY şirketlerinin varlığının yerel şirketleri etkilemeini sağlanan diğer kanallar, “yayılmalar” şeklinde gerçekleşir. Çokuluslu şirketlerin, ev sahipliği yapan bir ülkedeki varlığı, yerli şirketlerin verimliliğini artırınca ve çokuluslular yerliler üzerinde yaratılan bu olumlu etkiyi tam olarak içselleştiremeyince, DYY'dan verimlilik yayılmaları gerçekleşmiş bulur. Verimlilik yayılması, yerel şirketlerin o ülkede faaliyetlerini sürdüren yabancı sermayeli şirketlerin sahip oldukları teknolojiyi öğrenmek için çaba göstermeleri ya da yabancı sermayeli şirkette çalışmış kişileri işe alarak transfer etmesiyle gerçekleşebilir.

2.3.2.2. Doğrudan Yabancı Yatırımların Ekonomik Büyüme Üzerine Dolaysız Etkisi

Genellikle az gelişmiş ülkeler geri kalmışlık kısır döngüsünü kırabilmek için yatırımlarını arttırmak zorundadırlar. Yatırımlarını arttırmak için gerekli tasarruf birikiminden ise yoksundurlar. Bu ülkelerin kalkınma süreçlerinde karşı karşıya bulundukları bu tasarruf yatırım darboğazı veya sermaye yetersizliği bir ölçüde dışarıdan ülkeye yapılacak tasarruflar ile ortadan kaldırılabilir. Diğer bir deyişle yabancı sermaye iç tasarruf darboğazını genişletmek için kullanılabilir önemli bir kaynaktır. Bu sermaye yetersizliğini hibe veya dış borç temini ile gidermek düşünülebilir. Ancak, ülke bakımından, hibenin politik, dış borçların da ekonomik sonuçları bu tür sermaye transferlerini yabancı sermayeye göre daha az çekici yapmaktadır. Çokuluslu işletmelerce yapılan doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının ev sahibi ülkelere dolaylı

ve dolaysız bir takım çıkarlar sağlayacağı konusunda genel bir eğilim bulunmaktadır. Dolaysız veya statik olarak nitelendirilen bu katkılar, yatırımlarının ev sahibi ülkede sermaye birikimine, istihdam artışına ve kaynakların etkin dağılımına yapacakları katkılar şeklinde açıklanmaktadır. Ayrıca ev sahibi ülkenin uluslararası alanda karşılaştırmalı üstünlüklerini artırmaya da yardımcı olmaktadır. Dolaylı etkiler açısından ise, çokuluslu işletmelerin ev sahibi ülkedeki yerel işletmeler ile kuracakları ilişkilerle birlikte ellerinde bulunmakta olan kendilerine özgü teknolojik üstünlükler çeşitli yollar ile bu yerel işletmelere sızabilecek ve ortaya çıkmakta olan dışsallıklar da ülkenin teknolojik bilgisini artırmasına neden olacaktır.(Gafundu, 2011: 74)

2.3.2. 3. Yatırımlarının Ekonomik Büyüme Açısında Önemi

Yatırımlar geniş anlamlarıyla ele alındığında sadece sermaye malları harcamalarını değil, teknolojinin ve beşeri sermayenin geliştirilmesi için yapılan harcamaları da kapsamaktadır. Bu tür yatırımlar da azalın getirilerin oluşumunu önleyecek ve daha çok yatırım yapan ülkeler daha hızlı büyüyeceklerdir. Yatırımlar her dönemde ve her teorik çerçevede ekonomik büyüme için oldukça hassas bir yer tutmaktadır. Yabancı tasarruflardan faydalanılamayan kapalı bir ekonomide yatırımlar sadece yutici tasarruflarca finanse edilebilmektedir. Güçlü yatırım performansına sahip olan birçok ülkede yabancı tasarruflar, kalkınma için gerekli olan finansal kaynakların sağlanmasında tamamlayıcı bir rol oynamaktadır. Ayrıca, uluslararası sermaye piyasalarından veya bankalardan yapılan borçlanmalar ülkelerin finansal ve makroekonomik istikrar çabalarını da olumsuz yönde etkileyebilmektedir.

Bu durumda doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının özellikle son yirmi yıl içinde uluslararası sermaye akımlarında oldukça önemli bir rol oynadığı görülmüş, çokuluslu işletmelerin kendi ölçek ve kredi itibarlarını kullanarak daha düşük maliyet ile finansal sermaye sağladıkları ortaya çıkmıştır. Yeni, yabancı bir ortağın daha yüksek kredibilitesi nedeniyle ülke içi ve ülke dışı tasarrufların bir ortak girişim sayesinde yerel işletmelerce kullanımına da yardımcı olduğu sonucuna varılmıştır.

Diğer yandan doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının yerel işletmeler üzerindeki etkileri, finansmanın kaynağı ve yatırımlarının yapılacağı piyasaların yapıları ve ev sahibi ülkenin ekonomik yapısı ile yakından ilişkili olduğundan yerel yatırımları teşvik edici özelliklere sahip olmakla birlikte bir dışlama etkisi de yaratabileceği için

yerel yatırımlar ve sermaye birikimi üzerinde olumsuz etkiler de sergileyebilmektedir. Doğrudan yabancı sermaye yatırımları, GSMH ve sabit sermaye yapısına katkıda bulunmaktadır. Araştırmalar GSMH ile doğrudan yabancı sermaye yatırımları girişi arasında pozitif bir bağ olduğunu göstermektedir. Fakat bu etkinin, gelen yabancı sermayenin niteliğine de bağlı olduğunu unutmamak, şirket satın almaları ve birleşmeleriyle yeni yatırımların, ulusal bazdaki yatırım/tasarruf oranı gibi etkinlerin yabancı sermayenin katkısını etkileyeceğini hatırd tutmak gerekmektedir. DYSY, ekonomik gelişmeyi, ithal edilen yatırım araçları, yeni teknolojiler ve çokuluslu firmalarla uluslararası kuruluşların sunduğu yeni olanaklar sayesinde hızlandırıcı bir etkiye sahiptir (Gafundu, 2011: 76).

2.3.2.4. Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarının Ekonomik Büyümeye Dolaylı Etkileri

Ekonomik büyümenin en önemli unsurlarından birisi de teknolojik bilgi stokunun artırılmasıdır. Her ne kadar fiziksel sermayenin ekonomik büyümedeki önemi yadsınamazsa da, dünya genelindeki yoksulluğun temel nedeni teknolojik bilgi eksikliğine dayanmaktadır. Çokuluslu işletmelerin faaliyetleri bu bilgi açığını kapatmanın yollarından birisi olarak görülmektedir. Sanayi yatırımlarının konu bakımından çeşitlenmesi, yatırımların büyüklük kazanması, tüketim mallarından yatırım malları üretimine geçiş, ihracat olanakları ve zorunlulukları, iç ve dış piyasalardaki rekabet nedeniyle kalite maliyet unsurlarının ön plana çıkması, sanayi kesiminde teknolojinin önemini arttırmıştır. Bu önem sanayinin gelişmesine paralel olarak gittikçe de artmaktadır.

Çokuluslu işletmeler ellerindeki bu teknolojiye çeşitli yollar ile karlarını maksimize etmek amacıyla kullanmaktadırlar. Teknoloji aktarımı etkisi ise çokuluslu işletmelerin içinde faaliyette bulundukları ülkeler üzerindeki etkileri arasında en çok tartışılardan biri de bu işletmelerin teknoloji aktarımına ne ölçüde yardımcı olduklarıdır. Çokuluslu işletmelerin yerel koşullara uygun yeni teknolojiler geliştirip geliştirmedikleri işgücünün eğitimi ve karşılıklı mal ve girdi alışverişi ile ekonominin diğer kesimlerinde verim artışına yol açıp açmadıkları, ülkelerin yeni teknolojileri çokuluslu işletmeler aracılığıyla değil de patentleri satın alarak veya lisans ve teknik işbirliği anlaşmaları yaparak aktarmalarının daha yararlı olup olmayacağı gibi konular

etrafında oldukça yoğun bir tartışma sürmektedir. Nasıl serbest ticaret gelişmiş ve az gelişmiş ülkelerin ekonomik büyüme süreçleri üzerinde farklı sonuçlar yaratıyorsa çokuluslu işletmelerin faaliyetleri de benzer şekilde birçok bakımlardan gelişmiş ve az gelişmiş ülkeler üzerinde farklı etkiler yaratmaktadır. Ödemeler dengesi etkisinde olduğu gibi teknoloji aktarımı etkisinde de gelişmiş ve az gelişmiş ülkeler bakımından farklı sonuçlar söz konusudur. Zira dışarıdan gelen yeni teknolojiyi emme ve taklit etme yeteneğine sahip alt yapı ve uzman işgücü bakımından uygun koşulları olan gelişmiş ekonomiler yeni çokuluslu işletmelerin teknoloji katkısı olumlu sonuçlar doğurduğu halde bu sonuçlar az gelişmiş ülkeler için olumsuz sonuçlara sebep olabilmektedir. Çokuluslu işletmelerin Kanada, İngiltere, Fransa, Belçika, Avustralya gibi gelişmiş ülkeler üzerindeki etkilerini inceleyen araştırmalar genellikle çokuluslu işletmelerin bu ekonomilerde yeni teknolojilerin yayılmasına, işgücünün eğitim ve verimliliğinin artmasına sebep oldukları sonucuna ulaşmaktadırlar (Mubake, 2009: 65).

2.3. 2. 5. Yönetim Bilgisi ve İstihdan Etkisi

Yatırım yapan yabancı sermayeli kuruluşlar yabancı sermaye ve teknik bilgi ile birlikte çoğunlukla yönetici ve üst seviyede teknisyen niteliğindeki personeli de yatırım yapılan ülkeye getirmektedir. Gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerdeki girişimciler yapmayı bilmedikleri bazı şeyleri onlarla beraber iş yaparak onlardan öğrenmektedir. Yabancı sermaye bankacılık, ihracat, üretim ve teknoloji konusundaki yönetim ve işletmecilik bilgisini de yaygınlaştırmaktadır. Bu işletmeler en az iki farklı ülkeden örgütleri bir araya getirdiklerinden, taraflar bu karşılaşmadan veya ortaklıktan elde edecekleri diğer yararlar yanında bilgi ve becerilerini arttırma küreselleşen dünyada rekabet gücünü oluşturma bakımından çok daha önemlidir.

Ortak girişimlerde, yerel ortak çokuluslu işletmeye bilgi ve beceri aktarımını arttırıcı faktörleri göz önünde bulundurarak ortaklığı dikkate almalı ve bu transferin kendisine sağlayacağı katkıları kendi tutumunu da bilinçli bir şekilde yönlendirerek maksimize etmelidir. Ortak girişime bilgi transferini kolaylaştırıcı faktörler olarak, kuruluş aşamasında mevcut olan yetenekler, yöneticilerin yetenekleri, örgüt amaçlarının netliği, yabancı ortağın örgüt yapılandırması, yordamların oluşturulması, iş eğitimi ve sosyalleşmeye katkısı, sıralanmaktadır. Elbette, bilgi transferine etki eden faktörler, sıralanan faktörler ile sınırlı olmayabilir. Diğer bir öngörüm de, yerel ortakta öğrenme

için stratejik niyet olması, elemanların rotasyonu ve yerel ortak sahip veya yöneticilerinin ortak girişimi ziyaretlerinin, ortak girişimden yerel ortağa bilgi transferini arttıracığı yöndedir.

Çokuluslu işletmelerin istihdama pazarındaki etkileri şartlara göre değişiklik göstermektedir. Örneğin, yeni işletmelerin açılması eğer işletmenin faaliyet gösterdiği alanda yetersiz arz mevcutsa istihdama olumlu etkilerde bulunmaktadır. Başka bir yaklaşım ile ülkeye gelmekte olan yabancı sermaye yatırımları bazı sektörlerin ya da sanayilerin yeniden yapılanmalarına neden olmaktadır. Böylece, rekabet edemeyen yerli istihdam, kısa dönemde azalmakta ve yenilenme ihtiyacı ortaya çıkmaktadır.

2.3. 2. 6. Ödemeler Dengesi Etkisi

Yabancı sermaye yatırımlarının ödemeler dengesi üzerinde etkileri konusunda çeşitli fikirler ileri sürülmüştür. Önce, yabancı sermaye yatırımcısının ülkeye ilk gelişinde bir defaya mahsus olarak getirdiği yatırım sermayesi ödemeler dengesi üzerinde olumlu etki yapar, ancak bu geçici bir durumdur. Çünkü bu işletme üretimini durdurduğunda getirdiği sermayeyi dışarıya çıkaracaktır. Ayrıca yabancı sermayeli işletmenin üretim faktörleri ve ara malları ithalatı, ödemeler dengesini olumsuz olarak etkileyecektir.

Bunun yanında yabancı sermayenin ödemeler olumlu katkıları olacağı da belirtilmektedir. Bu etki yabancı sermayeli işletmelerin ihracat olanaklarının fazla olması ile orantılıdır. Uluslararası piyasalardaki etkinlikleri ile yabancı sermayeli işletmeler ülke ihracatının artmasını sağlamaktadırlar. Bu suretli ödemeler dengesi üzerinde kar transferinden doğan olumsuzluğun da etkilerini azaltmaktadırlar. Yabancı sermayeli işletmeler, kendileri ihracat yapmasalar bile üretim kapasitesini arttırarak yerli müteşebbisi ihracata zorlamaktadırlar ki, bu daha çok tercih edilmekte olan bir durumdur. Özetle, yabancı sermayeli işletmeler kar transferi, yatırım ve ara malı ithali ile ödemeler bilançosuna yaptıkları olumsuz etkileri, üretim kapasitesi ve ihracattaki kabiliyetleri ile giderebilme özelliğine sahip bulunmaktadırlar. Ayrıca sağladıkları ithal ikamesi ile döviz kazandırıcı işlev görmektedirler.

2.3. 3. Çeşitlendirme Stratejisi

Finans teorisine göre, sınırlı gelişme fırsatı sunan endüstri segmenetleri gereğinden fazla yatırım yapılması ve kötü performans sergileyen iş ünitelerine karlı

alanlardan kaynak aktarımı sonucunda, çeşitlendirme politikası bir şirketin finansal değerini azaltır ve uzun vadede hissedarlarının servetlerini olumsuz yönde etkiler. Stratejik kaynağa dayalı bakış açısı göre de, birbiri ile en azından kor yetenek ve kaynak açısından sinerji yaratamayacak kadar farklı alanlarda faaliyet göstermek bir firmanın karlılığını olumsuz yönde etkiler (Lumonansoni, 2011: 33). Bu yüzden tarihsel olarak ABD ve Batı Avrupa'daki büyük kurulu örgütler kor bir teknoloji ve ürün ailesi etrafındaki alanlarda uzmanlaşmış ve daha sonra bunlarla ilişkili yan alanlara doğru faaliyetlerini genişletme eğilimi göstermişlerdir (Karaevli, 2012: 5).

Çeşitlendirme stratejisinin kurumsal olarak az gelişmiş ortamlarda daha fazla fayda sağladığı, fakat Pazar ve kurumsal ortamların gelişmesiyle birlikte getirdiği faydaların azaldığı yönünde bulgular vardır. Bunların beraber, genellikle gelişmemiş kurumsal çevrelerde çeşitlendirme stratejisinin faydalarına işaret eden araştırmalar, çeşitlendirmenin yol açacağı olumsuz etkileri göz ardı etmiştir (Lumonansoni, 2011: 34).

Farklı alanlarda çeşitlendirme çok popüler ancak tartışmalı bir yatırım stratejisidir. Riski azaltma ve büyüme olanaklarını genişletme için iyi bir araç olmakla birlikte bu yöntem çoğunlukla ortalama karlılıkları azaltır. Batı ekonomilerinde farklı alanlarda çeşitlendirmenin firmalara yararlı olmadığı konusunda görüşler vardır. Ancak, pek çok kurumsal eksikliği olan gelişen ekonomilerde bu tür çeşitlendirmenin belirli üstünlükleri olduğunu ileri sürmektedir. Aşağıda gelişen ülkelerdeki kurumsal eksiklikler ile farklı alanlarda çeşitlendirmenin bu eksiklikleri nasıl giderebileceği anlatılmaktadır:

✓ **Ürün pazarları;** alıcı ve satıcılar bilgisel engellerle karşılaşır. İletişim sistemi yetersizdir, satıcı kendini iyi tanıtamaz, tüketici ürüne ilişkin mutsuzluğunu duyuramaz... Bu bilgi eksikliğinden ötürü firmaların güvenilir marka yaratmaları zordur. Ancak bir firma bir kez güvenilir bir marka yarattı mı, bu imajı kolayca farklı ürünlerde kullanabilir. Bu özellikle pazarlama giderlerini azaltabilir.

✓ **Sermaye piyasaları;** gelişen piyasalarda sermaye piyasaları pek çok açıdan az gelişmiştir. Risk sermayesi modeli çalışmaz, düzenlemeler eksiktir, finansal raporlama yetersizdir ve finansal basın yansız ve profesyonel değildir. Böyle bir ortamda finansal kurumların ve yatırımcıların firmalara fon

sağlamaları zorlaştırır. Ancak, piyasa bir kez bu gruba inandı mı, grubun fon sağlaması kolaylaşır. Bu olgu ise grubun sermaye maliyetinin azalmasına neden olabilir.

✓ **Emek piyasaları**; gelişen piyasaların bu konudaki en önemli sorunu nitelikli işgücün kolay sağlanamamasıdır. Grup, gereksindiği emek gücünü eğitim ve benzeri programlarla daha kolay ve ucuz sağlayabilir. Bu da işçilik giderlerini uzun vade azaltabilir.

✓ **Düzenlemeler**; son yıllarda gözlenen liberalleşmeye karşın, gelişen piyasalardaki işletmeler üzerindeki kamusal düzenlemeler oldukça yoğundur. Bir Anonim şirket kurmak için kaç yere başvurmak gerekir. Bu tür gruplar gerek kamuyla iyi ilişkilerinden gerekse uzmanlaştıklarından kamuyla ilişki kurup, kendi yüklerini azaltırlar. (Tevfik, 2012: 3).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DEMOKRATİK KONGO CUMHURİYETİ

3.1. Coğrafi, Tarihi, Siyasi, Demografik ve Kültürel Yapısı

3.1. 1. Coğrafi Yapısı

Sahra-altı afrika'nın orta batı bölümünde yer alan Demokratik Kongo Cumhuriyeti, kuzeybatısında Kongo Cumhuriyeti, kuzeyinde Sudan ve Orta Afrika Cumhuriyeti, doğusunda Uganda, Ruanda, Burundi ve Tanzanya, güneyinde ise Angola ve Zambiya ile komşudur. Toplam yüzölçümü 2.344.885 km² olan ülkenin, Atlantik Okyanusu'na 37 km uzunluğunda kıyısı bulunmaktadır. Ekvator tarafından bölünen ülkenin üçte birlik bölümü ekvatorun kuzeyinde, üçte ikilik bölümü ise ekvatorun güneyinde yer alır. Bizim başkentimizin adı Kinşasadır.

Ülkemizin kuzeyi ve orta kısmı alçak yaylalarla kaplıdır. Güneyde ve güneybatıda ovalara karışıp birleşen yaylalarla çevrilidir. Kuzeybatıda geniş otlaklar bulunur. En yüksek dağlar Kongo-Uganda sınırında, büyük rift vadisi olarak bilinen kuzey-güney hattı boyunca sıralanır. Bölgedeki iki büyük dağ silsilesi, ruwenzori ve virunga sıradağlarıdır. Ülkemizin en yüksek noktası olan margherika dağı 5,119 metre yüksekliğindedir. Virunga dağlarında bazıları hala faal olan sekiz büyük volkan bulunmaktadır. 17 Ocak 2002'de nyiragongo yanardağı'nın lav püskürtmesi sonucunda 45 kişi yaşamını yitirmiş, binlerce insan da evsiz kalmıştır. Nyamulagira yanardağı da 2002, 2006 ve 2010 yıllarında aktive olmuştur. Büyük rift vadisi, özellikle de doğu riftleri, ülkemizin coğrafi yapısının şekillenmesinde önemli ölçüde etkili olmuştur. Bu vadide yaşanan tektonik faaliyetler, özellikle ülkemizin güneydoğusunun halen aktif olan valkanik dağlarla kaplı olmasına neden olmuştur. Bu jeolojik hareketler ülkemizin en büyük valkanik gölleri olan gölleri Albert, Edouard, kivu ve Tanganyika gölleri'nin oluşmasını da sağlamıştır. Volkanik dağlarla kaplı bu bölge, aynı zamanda zengin mineral yataklarına da sahiptir.

Ekvator tarafından ikiye bölünen DKC'nde iklim de buna bağlı olarak farklılık göstermekle beraber, ülke genelinde tropikal iklim hüküm sürmektedir. Yıl boyunca sıcaklık hep yüksek olup yıllık sıcaklık ortalaması 28 C'dir. Yıl boyunca gündüz sıcaklığı 30 C ila 40 C'dir, gece sıcaklıkları da nadiren 20 C'nin altına düşmektedir.

Ülkemizin güneyindeki yaylalarda özellikle güneydoğu Katanga'da kışlar kurak ve soğuk geçerken yazlar ılık ve yağışlıdır. Volkanik göllerin de içinde yer aldığı güneydoğudaki dağlık bölgede ise yağışlı bir iklim hüküm sürmekte ve sıcaklık çok yüksek seyretmektedir. Dağların yüksek kesimlerinde ise sıcaklık alçak bölgelere göre oldukça düşüktür. Ekvator kuşağında yer almasının bir sonucu olarak DKC, yüksek miktarda yağış alır ve dünyada sağanak yağış sıklığı en yüksek olan ülkedir. Yıl içinde en çok yağış alan bölgeler ise Kongo nehri havzası ve Bukavu'nun kuzeyinde kalan dağlık bölgelerdir. En kurak bölge ise yılın altı ayında hiç yağış almayan Katanga bölgesidir. Genelinin çok yağış alması nedeniyle, ülkede amazon'dan sonra dünyanın ikinci büyük yağmur ormanlarına rastlanır.

Tropikal iklim, aynı zamanda yağmur ormanları boyunca akan ve bölgeyi topografik olarak domine eden Kongo nehri sistemini de yaratmıştır. Yaklaşık 1000,000 km²lik yüz ölçümü ile Kongo nehri havzası neredeyse ülkemizin tümünü kaplamaktadır. Kongo nehri yıl boyunca istikrarlı bir su seviyesine sahiptir. 2,736 kilometrelik bölümü bütün yıl boyunca ulaşılabilir olup, toplam uzunluğu 4,348 kilometredir. Ekvatorun hem kuzeyinden hem de güneyinden gelen pek çok koldan beslenen kongo nehri ve kolları, hem kıtanın önemli bir sulama kaynağı hem de önemli bir taşımacılık yolu olması nedeniyle, ülkemiz ekonomisinde önemli bir etkiye sahiptir. Yine nehrin istikrarlı bir su seviyesine sahip olması nedeniyle hidroelektrik potansiyeli büyük olmakla beraber bu potansiyelden verimli şekilde yararlanılmamaktadır.

3.1. 2. Tarihi

Bölgenin en eski yerleşimcileri pigmelilerdir. Fakat Bantu göçleri sırasında bölgeye göçen Bantu kabileleri onların yerlerine geçmiştir. MÖ 2000'lerden MS 500'lere kadar devam eden Bantu göçleri DKC'nin içlerine kadar girmişlerdir. Sudan'ın Darfur ve Kordofon bölgelerinden kuzeydoğusun, Batı Afrikalılar da doğu Kongo'nun içlerine göçetmişler ve etnik grupların karışması gerçekleşmiştir. Bantular tarım ve demirden yapılmış teknik alet ve edevatı Batı Afrika'dan bölgeye getirmişlerdir. Aynı zamanda da Kongoluların temel dili olacak şekilde Bantu dil ailesini kurmuşlardır. 5. yüzyılda toplum gelişmeye başlamıştır. Başlandıçta Lualaba Nehri boyunca 200 kilometrelik bugünkü Katanga eyaletinde Upemba olarak bilinen bir kültürü oluşturmuş ve nihayetinde bu kültür Luba krallığına evrilmiştir. Bu süreç derece ve karmaşık ve kesintisiz bir şekilde olmuştur. Bu kültürün içindeki krallıkların herbiri özellikle de

maden kaynaklarından, çok zengin olmuştur. Fildişi ve diğer malların ticaretinin yanında demir ve bakırının kullanıldığı teknoloji gelişmiştir. Luba krallığı Hint Okyanusuna bağlanan 1500 km uzunluğunda bir ticari ağ kurmuştur. 1500'lere kadar kabile resiliğine dayanan güçlü bir merkezi hükümet kurmuştur. (Tshibangu, 2007 :7)

Sömürgecilik öncesi dönemde Kongo'da Büyük Kongo Krallığı ve Loanga krallığı varmış. Portekizli sömürgeciler geldikten sonra Büyük Kongo krallığı gücünü kaybetmeye başlamış ve Lunda ve Luba devletleri daha önemli olmaya başlamıştır. Berlin Konferansından sonra parçalanmış ve Belçikaya bağlanmıştır. 1960'ta bağımsızlığını kazanmış. 1997'de Laurent Désiré Kabila Mobutu'yu devirmiş. Fakat O da 2001'de bir suikast sonucu öldürülmüş. Yerine oğlu Josef Kabila atanmıştır. Josef Kabila bütün muhalif hareketlerle görüşerek ülkeyi düze çıkaracak anlaşmalar yapmak için çalışmış. 2002'de çok partili seçimlerin yapılacağını ilan etmiş. Bu gecikmeli de olsa 40 yılın ardından ilk kez 30 Temmuz'da çok partili seçimler yapılmıştır. Bu seçimlerin ikinci turunda Josef Kabila tekrar devlet başkanı seçilmiş. Kabila dünyanın en genç devlet başkanı aynı zamanda. Afrika Birliği (AB), Afrika Ekonomik Topluluğu (AEC) ve Doğu ve Güney Afrika Ortak Pazarı (COMESA) üyesi olan Demokratik Kongo Cumhuriyeti, merkezi Afrika bölgesinde kilit bir coğrafi konuma sahiptir. Afrika kıtasının üçüncü büyük ülkesidir. Demokratik Kongo Cumhuriyeti çevresindeki komşu ülkelerle 10.720 km sınıra sahip olmasına rağmen sadece Kongo Nehrinin Atlas Okyanusu'na döküldüğü yerde yaklaşık 40 kilometrelik bir deniz sınırı ve yedi göller vardır. Orta Afrika'da bulunan eski adıyla Zaire şimdiki adıyla Demokratik Kongo Cumhuriyeti, zengin yeraltı ve yerüstü kaynaklarıyla yüzyıla yakın bir süredir çeşitli emperyalist ülkelerin sömürgesi olarak el değiştirmiştir. İlk olarak Belçika emperyalizminin sömürgesi olan Demokratik Kongo Cumhuriyeti daha sonra Fransa, İngiltere ve Amerikan emperyalistleri tarafından da sömürülmüştür. Fakat sömürgecilik tarihine damgasını vuran Belçika emperyalizmi olmuştur. Kendisinden 72 kat daha büyük bir ülkeyi yıllarca sömürmüştür.

Belçika sömürgesi iken ismi Belçika Kongosu olan DKC bağımsızlıktan sonra 1971'de Kongo-Kinşasa'dan Zaire'ye değiştirilmiştir. 1997'ye kadar ülkemizin ismi Zaire idi. 1998'den 2002'ye kadar ülkeyi kasıp kavuran ve Afrika'nın Dünya Savaşı olarak adlanadığı II. Kongo Savaşı'ndan ülkemiz çok sıkıntı çekti. Bu savaş ikinci dünya savaşından bu yana meydana gelen savaşlar içerisinde en fazla insanın öldüğü

savaştı. Stanley Belçika kralı II. Leopold'un desteğiyle bütün Kongo'yu sömürgeleştirmeye çalışmış. 1885'teki Berlin Konferansı'nda Kongo toprakları Leopold'a verilmiş o da Kongo'yu özel mülkü ilan etmiş ve Kongo özgür devleti olarak adlandırmıştır (Tshinangu, 2007 : 11).

Leopold'un rejimi çeşitli geliştirme projeleri başlatmış. Bunlardan biri de sahilden Leopoldville'ye (şimdi Kinşasa) kadar olan ve yapımı yıllar süren demiryoludur. Bütün sömürgeleştirilmiş ülkelerde olduğu gibi demiryolları Kongo'da da sömürgeciliğin eli ayağı ve sömürgeciliğin yayılmasına en fazla katkı yapan unsur olmuştur. Neredeyse bütün bu projelerin amacı Leopold'u geliştirmek ve kralın paralı askerlerine sömürgeci pay vermek içinmiş. Ki bu Afrikalı yerlilerin yani o toprakların sahiplerinin acımasız bir şekilde sömürülmesine yolaçıyormuş. Özgür ülke adı verilen Kongo'da insanlar o dönemde lastik kerlerin gelişmesiyle büyüyen market için gerekli kauçuk için acımasız bir şekilde zulmedilmiş, elleri kesilmişti.

Kauçuk satımı Kral Léopold II için bir servet olmuş. Kendinin ve ülkemizini şerefine Brüksel'de Ostend'de birkaç tane bina yapmıştır. 1885'ten 1908'e kadar 15 milyona yakın insane sömürü ve hastalık neticesinde ölmüştür. Bütün arazilerde kauçuk üretimi için zorlanmış. Kauçuk kotaları için kamu kuvvet görevlendirilmiş. Kamu kuvvet bir orduymuştur. Fakat onun amacı ülkeyi savunmak değil, yerel nüfusu korkutmak ve yıldırmaktı. Kauçuk tarlaları açmak için yerlilerin diktikleri bitkileri söktüler, kestiler çıkarmışlar ve bu iş bütün ülkeyi bıktıracak kadar yaygınlaşmıştır. Bütün bunlar sadece bir kişinin şahsı malı olan yapılmış. Uluslararası baskılar artınca Belçika parlamentosu Avrupa'daki prestijini kurtarmak için uluslararası baskılara boyun eğmiş ve Özgür Devleti Kral'dan alarak Belçika Sömürgesi yapmıştır. (Lumuna, 2010: 23)

3.1.2.1 Bağımsızlık Öncesi (1908 - 1960)

Belçika kendisinden yaklaşık 71 kat daha büyük bir ülkemiz olan Kongo'yu sömürmüştür. Belçika hükümeti Kral II. Léopold'dan Kongo yönetimini devralır almaz Kongo'da durumlar çarpıcı şekilde gelişmiştir. Ekonomik ve sosyal değişikliklerle Kongo model sömürge olarak gösterilmesi için çalışılmış. Hastaneler, ilkokullar ve liseler inşa edildi ve bazı Kongolular bunları kullanabilmişler. Bazen hatta bu okullarda yerel diller bile öğretilmiş ki bu durum sömürge eğitim sistemlerinde nadiren görülen

bir durumdur. Doktorla uyku hastalığına karşı çok ciddi başarılar elde etmişler. Sömürge yönetimi demiryollarını, sahilleri, yolları yaparak tarım arazilerini ıslah ederek, endüstri bölgeleri kurarak ekonomik reformlar yapmıştır.

Bununla birlikte Belçika Kongosu hiçbir güce sahip değilmiş. Herşeye başkent Leopoldville (şimdi Kinşasa) ve Brüksel’de karar verilmiştir. Halk hiçbir güce sahip değilken Belçika Kolonisi sekreteri ve Genel Valisi (sömürge lideri) tam bir güce sahipmiş. Kongolular arasında bu duruma karşı direniş artmıştır. 1955’te Kongodaki eşitsizliği bitirmek için kampanya başlatmışlar. İkinci dünya savaşı sırasında çok küçük bir Kongo ordusu İtalyanlara karşı Kuzey Afrika’da birkaç zafer kazanmıştır. Belçika Kongosu uranyum yatakları açısından çok zenginmiştir. Amerika’nın Hiroşima ve Nagazaki’yi bombalayarak yerle bir ettiği atom bombaları Belçika Kongosu’ndan sağlanan uranyumla yapılmıştır (Lumuna, 2010: 25).

3.1.2.2. Birinci Cumhuriyet (1960 - 1965)

1959’da Emeri Patrik Lumumba (ilk başbakanımız), Milli Kongolular Hareketi ile ilk özgür yasama seçimlerini kazanmış ve Başbakan olarak atanmıştır. Bakongo Müttefikleri Partisi’nden Joseph Kasavubu (ilk cumhuriyet başkanımız) parlamento tarafından devlet Başkan seçilmiş.

Afrikalı Asker Partisi ve Ulusal Halk Partisi gibi yeni partiler ortaya çıkmış. Bağımsızlıktan kısa bir süre sonra Katanga ve Güney Kasai eyaletleri yeni liderliğe karşı ayrılık mücadelesine girişmişler. Meydana gelen olaylar Başkan Kasavubu ile Başbakan Lumumba’nın arasında krizin ortaya çıkmasına neden olmuştur. 5 Eylül 1960’ta Kasavubu Lumumba’yı görevinden almış. Lumumba’da Kasavubu’nun hareketinin anayasal olmadığını ilan etmiş ve iki lider arasındaki kriz derinleşmiş. Lumumba önce Joseph Mobutu’yu yeni Kongo ordusunun başına getirmiştir. Mobutu iki lider arasındaki liderlik krizini kullanarak ordu içinde kendisine yeterli desteği kazanmıştır. Ordu içinde isyankar duyguları harekete geçirecek yeterli duygusal ortam oluşturmak için Mobutu Amerika ve Belçika’dan aldığı finansal destekle askerlerine onların sadakatlerini sağlamak için ödemeler yapmış. Mobutu Kasavubu ve Lumumba’yı darbeyle etkisiz hale getirerek yeni devlette düzeni sağlama isteğini finanse etmeleri Batılı güçlerin komünizmden ve sol ideolojilerden nefretleri fakat en

temelde ise ülkenin kaynaklarını sömürmeye devam etme etkili olmuş. 17 Ocak 1961'de Katanga güçleri Patrik Lumumba'yı öldürmüşler (Lumuna, 2010: 34).

3.1.2.3. İkinci Cumhuriyet (1965 - 1997)

Lumumba'nın öldürülmesinden sonraki beş yıl aşırı bir düzensizlik ve karmaşa ile geçmiş. Joseph Désiré Mobutu, Kasavubu'yu 1965'teki darbeyle devirmiş. Tek parti sistemini kurmuş ve kendini devlet başkanı ilan etmiştir. Zaman zaman sadece kendinin aday olduğu seçimler yapmıştır. Barış ve düzen sağlanmıştır. Fakat Mobutu'nun hükümeti insan hakları ihlalleriyle, baskıyla ve aşırı derecede bir yolsuzlukla suçlanmıştır. 1984'te İsviçre Bankası'ndaki şahsi hesabında 4 milyar Amerikan dolarına sahip olduğu söylemiş. Ki bu rakam ülkenin ulusal borcuna eşitmiş. Dahası bir şahıs kültü kurulmuş. Kongo Merkez Bankası banknotlarının üzerine onun resmini koymuş, onun portreleri halk binalarına yerleştirilmiş. Sıradan insanların bile üzerlerinde onun resmi olan elbiseler giyiyorlarmış (Lumuna, 2010: 41).

Afrikalı Ulusla bilinçliliğini yayma gayretlerinden biri olarak da 1 Haziran 1966'da milletin şehirlerini yeniden adlandırmış. Leopoldville Kinşasa olmuş, Stanley ville Kisangani olmuş, Elisabethville Lumumbashi olmuş. 1970'lerde şehirlerin isimlerinin değiştirilmesi bitmiştir. 1971'de de ülkemizin ismini Zaire Cumhuriyeti olarak değiştirmiş. Bu 11 yılda ülkemizin isminin dördüncü defa değişmesiymiş. Kongo Nehri Zaire nehri olmuş. Mobutu 1972'de kendi ismini de Mobutu Sese Seko olarak değiştirmiş. Sovyetler Birliği'nin yıkılmasından sonra Amerika ile Kinşasa'nın ilişkileri iyileşmiş. Artık Mobutu'nun da soğuk savaş döneminin ittifaklarını devam ettirmeye çalışmasına gerek yokmuş. Zaire içindeki muhalifler de reforma isteklerini aza indirmişler. Bu atmosfer 1990'da Mobutu'ya demokratik reformları hazırlayacak anayasayı hazırlaması düşünülen ikinci Cumhuriyeti ilan ettirdi.

3.1.2.4. Üçüncü Cumhuriyet (1997- ...)

1994'te Ruanda'daki soykırımdan kaçan mültecilerin kitlesel akışlarından dolayı ortaya çıkan çatışma ve iç savaş Kongoyu teslim aldı. Ancak, mayıs 1997'de Mobutu hükümeti Laurent- Désiré Kabila tarafından başı çekilen isyan hareketi tarafından devrildi. Fakat eski müttefikleri ona sırt döndüler ve Ruanda ve Uganda destekli

Ağustos 1998'deki isyan Kabila rejimini tehdit etti. Zimbabwe, Angola, Cad ve Sudan Kinşasa'daki yeni rejimi desteklemek için birlikler gönderdiler.

10 Temmuz 2000'da ateşkes antlaşması imzalandı. Bununla birlikte özellikle ülkemizin doğusunda çatışma devam etti. Çatışmalar illegal maden çıkarma işine karışanlar tarafından finanse edildi. Ocak 2001'de Kabila suikastla öldürüldü. Oğlu Joseph Kabila devlet başkanı tayin edildi. Yeni başkan savaşı bitirmek için önerilere başladı ve 2002'de Güney Afrika'da anlaşma imzalandı. 2003 sonlarına kadar pamuk ipliğine bağlı barış geçiş hükümeti kurularak yürürlükte kaldı. Kabila dört tane devlet başkan yardımcısı atadı. İkisi Temmuz 2003'e kadar O'nu devirmeye çalışıyordu. Şu andaki durum ise hala muğlaktır. Çünkü Kongo iki anayasa arasında kaldığından anayasal olarak çalışmıyor. Çünkü bu iki anayasa çeşitli seviyelerde hükümetin bütün kanatlarında farklı siyasi kurumsallaşmalar gerçekleştiriyorlar. Bu yüzden DR Kongo'da siyaset sivil savaştan başkanlık sistemine geçişteki bir cumhuriyetin çerçevesini oluşturmaktadır. Geçici anayasa, senato ve milli meclisten oluşuyor. Senato diğer şeylerin yanında ülkemizin yeni anayasasını yazma konusunda da yetkilidir.

Başkanlığını devlet başkanı ve dört yardımcısının yaptığı 60 üyeli yürütme kurulu yetkilendirilmiştir. Devlet başkanı aynı zamanda ordunun da başkumandanıdır. Geçici anayasa Yüksek mahkeme tarafından yürütülen bağımsız bir mahkeme kurdu. Üçüncü Cumhuriyet'in anayasası olarak da bilinen 2006 Anayasası geçici anayasa ile birlikte yürürlükte kaldı ve Temmuz 2006'daki seçimlerden sonra gelecek yeni görevlilere devretti. Bu anayasaya göre yasama iki meclisi de içine alacak yönetim devlet başkanı ve hükümet tarafından eş zamanlı olarak üstlenilecek ki daha sonra başbakan tarafından üstlenildi- başbakan da Ulusal Meclisin çoğunluğu tarafından atandı. Hükümet devlet başkanı değil parlamentoya karşı sorumlu idi. Eyalet hükümetleri yeni güçler kazanacak, yani ademi merkeziyet sistemi, eyalet parlamentolarının oluşturulacak, seçilmiş hükümet eyalet hükümetinin başbakanı üzerinde gözetimlerde bulunabilecektir (Lumuna, 2010 : 55).

3.1. 3. Siyasi Yapısı

19. yüzyılın ikinci yarısında afrika'nın paylaşılması hız kazanırken Belçika kralı II. Léopold da diğer avrupa ülkeleri gibi sömürge elde etmenin gerekli olduğunu düşünerek bizzat kendisi Kongo'nun sömürgeleştirilmesi çalışmalarını başlatmıştır. Sömürgecilik mücadelesine geç giren Belçika'nın Kongo'daki faaliyetleri tepki

toplayınca Almanya şansölyesi Otto von Bismarck'ın önderliğinde Kongo havzası'na ilişkin egemenlik haklarının görüşülmesi ve karara bağlanması için 1884-1885 yıllarında Berlin Konferansı toplanmıştır. İngiltere, Fransa, Almanya, İtalya, Rusya, Portekiz, Espanya, ABD, Belçika ve diğer ülkelerin katıldığı konferansta imzalanan Kongo anlaşması ile özgür Kongo devleti adıyla Kongo'nun egemen bir devlet olduğu tanınmış ve bu devletin mülkiyeti Belçika kralı II. Leopold'a verilmiştir. Ülkemizin adı serbest kongo devleti olmuştur. Bu anlaşma ile Léopold şahsi mülkü olan kongo'da her türlü tasarrufta bulunma imkanı elde etmiştir. Léopold kongo'da sürdürdüğü 23 yıllık yönetim sonucunda avrupa'nın en zengin adamlarından biri haline gelmiştir. (Lumuna, 2010 : 59)

19. yüzyılın ve sonu 20.yüzyılın başlarında Kongo'da direniş hareketleri kuvvetlenmiş ve isyanları bastırmak için gittikçe daha çok bütçe ayırmak gerekmiştir. Diğer yandan Kongo'daki insanlık dışı uygulamalar, dışarı sızmaya ve duyulmaya başlamıştır. 1905'te Belçika parlamentosu, Kongo'daki insan hakları ihlalleri hakkında soruşturma başlamıştır. Nihayet 1908'de Belçika parlamentosu, II. Léopold'un Kongo üzerindeki yetkilerini kaldırmış ve ülkemizin yönetimini kendine başlamıştır.

Belçika yönetimi döneminde Kongo, Afrika'nın en çok gelir getiren sömürgesi haline gelmiş. Afrika'daki hiçbir kolonide bu kadar zengin bakır, elmas ve uranyum yatakları yokmuş. Özellikle mineral bakımından oldukça zengin olan Katanga(bölge) eyaletinin keşfi ile mineral üretim kayda değer oranda artmıştır. Öyle ki 1959 yılına gelindiğinde Kongo tek başına dünyada üretilen bakırın %10'unu, kobaltın %50'sini ve endüstriyel elmasın da %70'nin sağlar hale gelmiştir. Ülkemizin Belçika kontrolüne girişi ile birlikte 1908 yılında çıkarılar kanun ile halk ağır bir baskı altına alınmıştır. İrk ayrımı yaşamı her alanına hakim olurken yerlilerin yönetimin herhangi bir aşamasına katılması da engellenmiştir (Lumuna, 2010: 59).

I. Dünya savaşı'nın ardından Demokratik Kongo Cumhuriyeti'de sömürge yönetimine karşı ilk tepkiler dinsel mezhepler şeklinde ortaya çıkmıştır. Bölgesel ayaklanmalar da I.Dünya savaşı'nın sona ermesi ile birlikte hız kazanmıştır. 1929 ekonomik bunalımı da bir dizi yeni ayaklanmayı tetklemiştir. 1963 yılında General Joseph Désiré Mobutu(Afrika'daki en diktater cumhuriyet başkanı birisidir), Kongo'da kontrolü ele geçirmiştir. Mobutu, bütün isimlerin Afrikalılaştırılması kampanyası kapsamında 1971 yılında da ülkemizin adını "Zaire"olarak değiştirmiştir. Ülkemizde,

1996'dan 1999 yılına kadar iç savaşı hakimiyet sürmüştür. Lusaka barış konferansı 1999 yılında toplanmış ve konferans sonucunda kabul edilen barış anlaşması Zimbabwe, Ruanda, Uganda ve Kongo tarafından 10 Temmuz'da imzalanmıştır. Anlaşma altı temel noktayı içermektedir, bunlardan en önemlisi mevcut sınırları içerisinde Kongo'nun egemenliğinin taraflarca tanınmasıdır. BM güvenlik konseyi Haziran 2000'de Kongo'daki minerallerin yasadışı ticaretinin engellenmesi için bir komite oluşturmuştur. Savaşın sona ermesine rağmen ülkemiz harap haldeydi. Bu savaşta dört milyona yakın insan yaşamını yitirirken milyonlarcası da açlık, salgın hastalıklar ve evsizlik ile mücadele etmek zorunda kaldı. Ekonomi de çok kötü durumdaymış (Tshibangu, 2007: 104).

Bundan dolayı, DKC'ndeki tüm politikacı ve sivil toplum 2003'da Afrika güney cumhuriyeti'nde yeni bir anlaşma imzalanmıştır. Yarı başkanlık sistemiyle yönetilen savaşın 2003 yılında resmen sona ermesi ile birlikte Joseph Kabila Kabange'nin başkanlığında bir geçiş hükümeti kuruldu ve bir geçiş anayasası yürürlüğe girdi. Sivil yönetimin ülkemizde yeniden tesisini sağlayacak taslak anayasa, ise 18-19 Aralık 2005'te halk oylamasına sunuldu. Yaklaşık %84 oranında olumlu oy alan anayasa, 18 Şubat 2006'da yürürlüğe girdi. Dolayısıyla, ülkemizde ilke demokratik seçimler 2006 yılında gerçekleştirildi. Arkasında güçlü bir uluslararası destek de bulan Joseph Kabila Kabange seçimin galibi oldu ve cumhuriyet başkanlığı koltuğuna oturdu.

2005'teki yeni anayasanın en büyük özelliği ademi merkeziyetçiliği ön plana alması birisidir. Bunun için ülkemizdeki eyalet sayısı 10'dan 25'e yükseltilirken iktidarın merkezden yerel yönetimlere devredilmesinin önü açıldı. Eyalet sınırlarının belirlenmesinde etnik ve kültürel ayrılıklar ön plana alındı. Ülkemizdeki yönetim birimleri Bas-Uele, Ekvator, Haut-Lomami, Haut-katanga, Haut-Uele, İturi, Kasai, Kasai Oriental, Merkez Kongo, Kwango, Kwilu, Lomami, Lualaba, Lulua, Mai-ndombe, Maniema, Mongala, Kuzel Kivu, Güney Kivu, Kuzey Ubangi, Sankuru, Güney Ubangi, Tanganyika, Tshopo, Tshuapa, eyaletleri ve eyalet statüsüne sahip olmayan başkent Kinşasa şeklinde sıralanmaktadır.

Mevcut anayasaya göre merkezde yürütme yetkisi Cumhuriyet başkanı, Başbakanın elinde toplanmaktadır. Başbakan, parlamentoda en çok kotluğa sahip parti içerisinde, Cumhuriyet başbakanı tarafından beş yıllık süre için atanmaktadır. Eyalet düzeyinde ise vali tarafından atanan 10 kişilik eyalet hükümeti yürütme yetkisini elinde

bulundurmaktadır. Yasama organı ise iki ayaktan oluşmakta ve bunlardan ilki senato 108 sandalye oluşmaktadır. Senatörler, eyalet meclisleri tarafından beş yıl için seçilmektedir. Ulusal meclis'te ise 500 sandalye bulunmaktadır. Bunlardan 61'i tek adaylı seçim bölgelerinden çoğunluk oyu ile seçilirken 439'u ise çok adaylı seçim bölgelerinden açık liste usulü ile beş yıl için seçilmektedir (Lumuna, 2010: 59).

3.1. 4. Demografik Yapısı

Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nde nüfus yıllara göre çok büyük değişkenlik göstermiş ve 1950'li yıllardan itibaren artma eğilimini sürdürmüştür. 1990'lı yıllarda, yani bağımsızlığın kazanılmasından yaklaşık 30 yıl sonra ortalama 39 milyonluk nüfusu ile DKC, sahra-altı Afrika'nın en kalabalık ülkesi haline gelmiştir. Günümüzde yaklaşık 80 milyondur.

DKC'nde nüfusun dağılışına bakıldığında ülke genelinde bir eşitliğin olmadığı dikkat çeker. Ülkemizin doğu sınırı ve tanganyika gölü çevresi daha yoğun nüfuslu iken, ülkemizin güneyi daha az nüfuslanmıştır. Nüfus yoğunluğun en yüksek olduğu eyalet, başkent Kinşasa'dır. Kinşasa'yı yoğun göç alan kivu eyaleti ve maniema izlemektedir. En düşük ise nüfus yoğunluğuna sahip eyaletler ekvator ve bandundu eyaletleridir.

DKC'nde nüfusun yaş ve cinsiyete göre dağılımı gelişmiş ülkelerden büyük farklılık göstermektedir. En göze çarpan farklılık nüfusun oldukça genç oluşudur. Kadın ve erkek nüfusun oranı neredeyse eşittir. Kadınlar toplam yaklaşık %48'in, erkekler ise %52'nin oluşturmaktadır. Ortalama yaşam beklentisi ise oldukça düşüktür. Kadınlarda yaşam beklentisi yaklaşık 46,97 iken erkeklerde 50,47'dir. Kentleşme, DKC'nde giderek hız kazanmaktadır. Ülkemizde kent sayısı ile birlikte kentlerde yaşayan nüfus da artmaktadır. Kentler nüfusun artışı bir yandan doğal nüfus artışına diğer yandan da iç göçlere bağlıdır. Bu durum ülkemizde bir sosyo-ekonomik değişim sürecinin de başladığının göstergesidir (Tshibangu, 2007: 52).

3.2. Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nin Ekonomik Yapısı

3.2. 1. Ekonomik Yapısı

DKC doğal kaynaklar bakımından dünyanın en zengin ülkelerinden biridir. Elmas, bakır ve altının yanı sıra stratejik önemli haiz kobalt, kasiterit ve uranyum gibi madenlere, akarsular bakımından ise dünyanın en büyük havzalarından birine sahiptir.

Orman ürünleri önemli gelir sağlamaktadır. Tüm bunlara karşın ülkemizdeki sosyal yapının harap halde olması sebebiyle fakirlik ve salgın hastalıklar gibi sorunların üstesinden gelinebilmektedir. Bu sosyal yapı içerisinde, doğal kaynaklardan elde edilen zenginlikler, yabancı işleticilere, sermaye sahiplerine ve yolsuzluk ekonomisi içerisinde saf tutan kişilere akmaktadır. Bu da alım gücü yüksek bir zümre yaratmaktadır. Diğer taraftan, ülkemizde konuşlandırılmış BM personelinin ve iş maksadıyla bulunan yabancıların sayısı da on binlerle ifade edilmektedir. Bu da başlı başına bir alım gücü doğurmaktadır. Halkın geneline bakıldığında ise, alım gücü her ne kadar düşük düzeyde ise de, kalabalık nüfus göz önünde bulundurulduğunda önemli bir ticaret potansiyeli yaratmaktadır.

DKC, 1960 yılında bağımsızlığını kazandığında Güney Afrika'dan sonra en çok endüstrileşmiş ikinci ülkesi iken ülkemizin ekonomisi 1980'lerin ortalarından itibaren kötü bir gidişat içine girmiştir. İnflasyon, yolsuzluk, istikrarsızlık ve açık olmayan ekonomik ve mali politikalar, güvenilir ve belirsiz hukuki bir altyapı gibi mevcut problemlere, 1996 yılından sonra başlayan iç savaşıyla birlikte ortaya çıkan ulusal üretim ve gelir düşmesi ve dış borcun artması gibi yeni sorunlar da eklenmiştir. Bunların sonucunda ülkemizde faaliyet gösteren yabancı sermaye operasyonlarını durdurmuştur. Ülkemizin iç savaştan önce de var olan en büyük problemi yolsuzluktur. Mobutu rejimi döneminde, 1990'lı yıllarda, kayıt dışı ekonominin büyüklüğü resmi GSYİH'nin üç katı kadardır. Bu büyüklüğün bugün neredeyse birkaç kata ulaştığı düşünülmektedir.

Ancak, IMF'in DKC için 3 yıllık bir genişletilmiş kredi uygulaması aralık 2012'de sona ermiş bulunmaktadır. IMF'in söz konusu genişletilmiş kredi programı, hükümetin sıkı mali politika sürdürmesini, enflasyon düşürmesini ve yapısal reformları gerçekleştirmesini gerekli görmektedir. Hükümetimiz ileriki dönemde şeffaf bir finansal sistem oluşturarak, ülkemize yapılacak DYY artırmayı amaçlamaktadır. Aynı anda, hükümetimizin çin kalkınma bankası ile imzalamış olduğu maden, petrol ve tarım sektörlerinde altyapı finansmanına ilişkin bir kredi sözleşmesi bulunmaktadır ([https://www.primature.cd/public/documents\).2.08.2015](https://www.primature.cd/public/documents).2.08.2015)

3.2.2. Ekonomik Performans

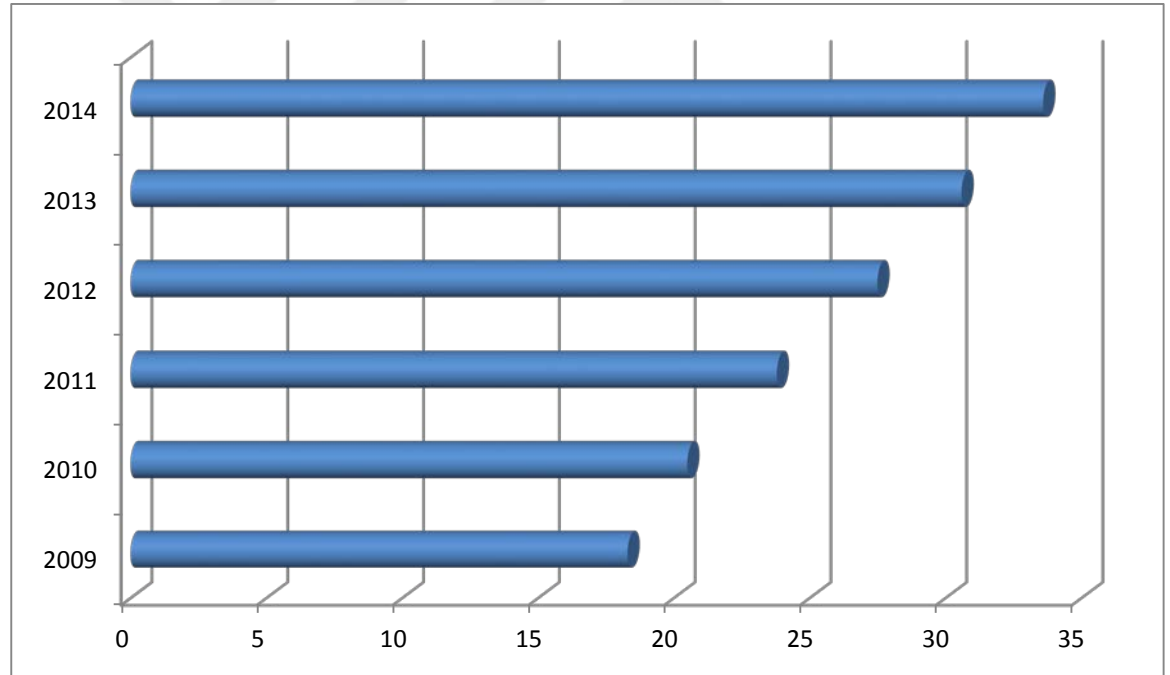
Tablo 1. Ekonomik Göstergeler

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
GSYİH	18,262	20,523	23,831	27,452	30,629	33,691
Büyüme	2,9	7,1	6,9	7,2	8,5	10
Enflasyon	2,8	7,1	15,3	9,7	1,6	1,3

Kaynak : Rapport de l'ANAPI, 2014: 24

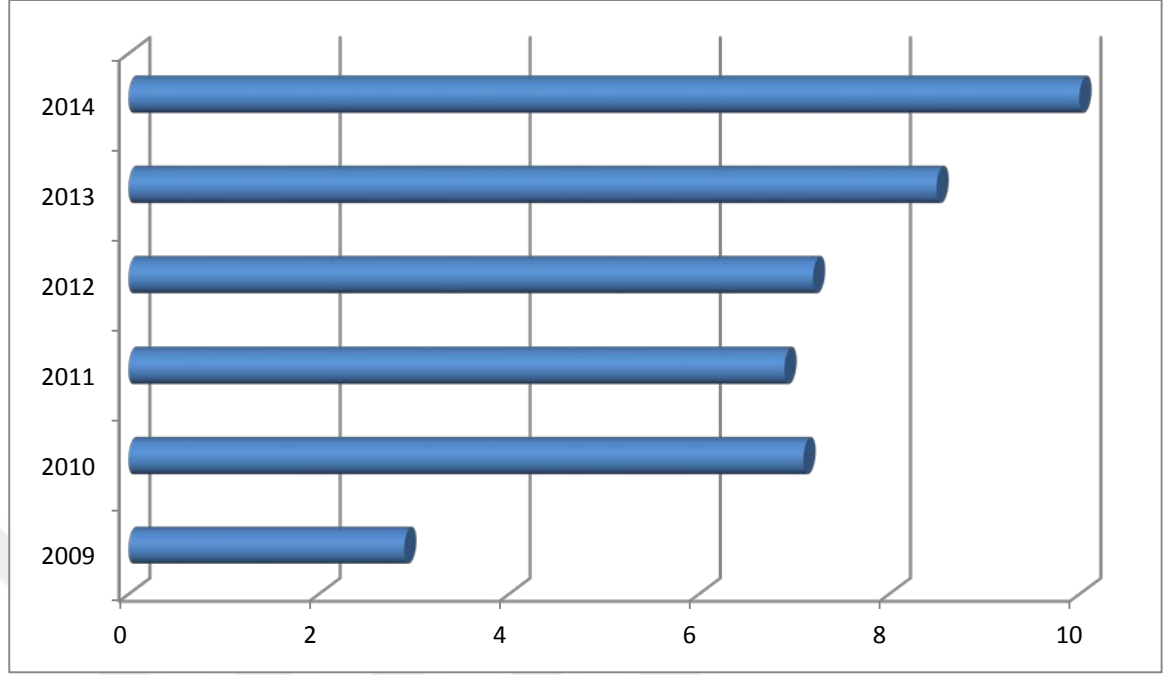
DKC'nin reel GSYİH'sı 2014 yılında on beş önceki yıllara göre yaklaşık % 20 oranında kaydederek 33,691 milyar dolar olarak gerçekleşmektedir. 2009 yılında % 2,9 olarak gerçekleşen büyümenin ise 2014 yılında % 10 olarak gerçekleşmektedir.

Grafik 1. GSYİH Değişimi (2009-2014 Milyon \$)

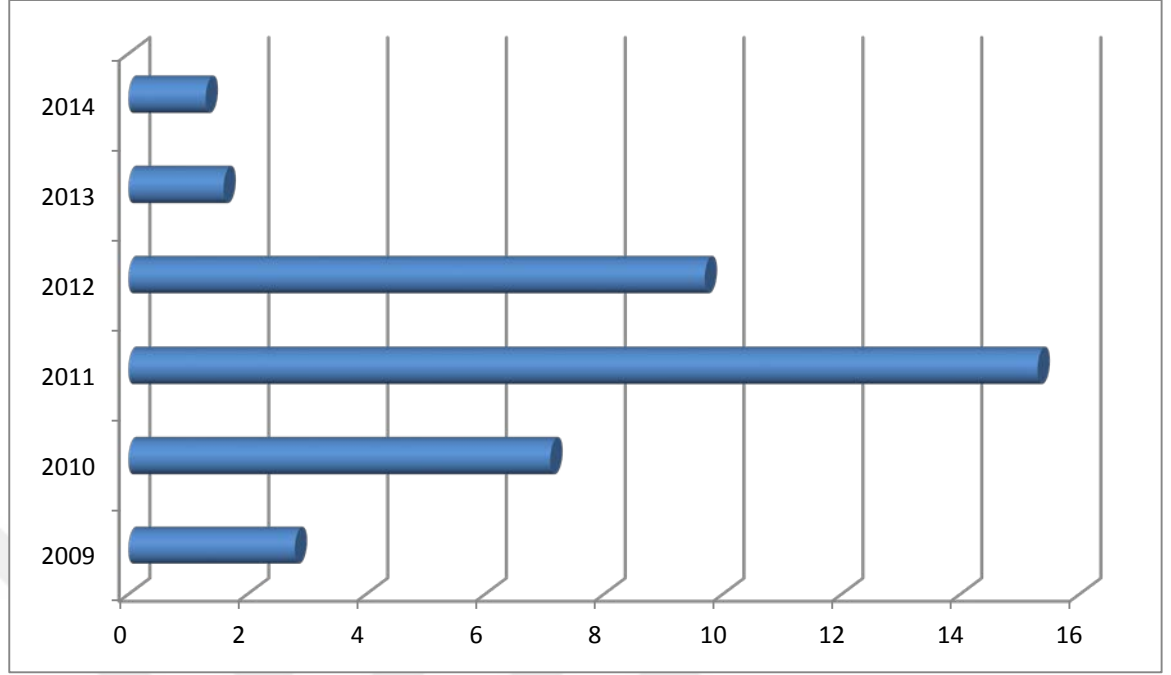
Grafiğe göre 2009 yılından itibaren DKC'ndeki GSYİH oranı artırmayı göstermektedir. Yani çok ciddi bir artış olduğunu söyleyebilmektedir.

Grafik 2. Ekonomi Büyüme Göstegeler (2009-2014)

DKC' yüksek oranlı enflasyon 2009 yılında öncesinin ilk yarısında düzenli olarak düşmeye başlamıştır. Dolayısıyla, 2009 yılında % 2,8, 2010 yılında % 7,1, 2011 yılında % 15,3, 2012 yılında % 9,7 olan enflasyon oranı, 2013 yılında %1,6 olarak gerçekleşmiştir. 2014 yılında ise enflasyonun % 1,3'e düşmektedir. DKC merkez bankası'nın önümüzdeki dönemde de temel hedefi enflasyonu kontrol altına almaktadır.

Grafik 3. Enflasyon Oranları (2009-2014)

Kongo Frank'ın değeri son altı yıldan beri çok fazla değişiklik göstermemiştir. Ancak, cari açığın artması ve göreceli olarak düşük faiz oranları sebebiyle Kongo Frank'ın değerinde de bir düşüş beklemektedir. 2011 yılı sonunda döviz kuru FC 928 = Usd 1 olarak gerçekleşmiştir. 2014 yılında ise döviz kurunun FC 915 = USD 1 olduğunu düşünülmektedir. DKC'ndeki ekonomik tarih olarak en düşük enflasyon oranlı (%1,3) 2014 yılında gerçekleşmektedir.

3.2.3. Para Politikaları

Hükümetimizin temel hedeflerinden biri milli gelir artırmaktır. Bu hedefe ulaşmak için izlemekte olduğu politika vergi muafiyetlerini modernleştirmek, vergileri daha verimli daha etkin hale getirmek, gümrükleri modernize etmek ve madencilik sektörünün milli gelire katkısını artırmaktır. Ancak, maalesef bugüne dek hükümetin bugüne dek hükümetin bu konudaki çabaları ancak sınırlı bir düzeyde kalmıştır. Yabancı yatırımlarda da hedeflenmekte olan düzeyde bir artış almayınca, harcamaların da artması ile bütçe açığının da giderek arttığı görülmektedir. Günümüzde GSYİH'nın % 2,8'i oranında olan bütçe açığının 2015 yılında GSYİH'nın % 3,4'ü gibi bir orana yükseleceği tahmin edilmektedir. (<http://investindrc.cd/index.php?lang=fr>) 14.08.2015)

DKC Merkez Bankası'nın ise en önemli hedefi enflasyonu kontrol altında tutabilmektir. Merkez bankası 2013 yılında bu hedefini gerçekleştirmiş bulunmaktadır. 2011 yılı sonunda % 15.3 olan enflasyon oranı, 2013 yılı sonunda % 1,6 olarak gerçekleşmiştir. Bu oran son 30 yılda gerçekleşmekte olan en düşük enflasyon oranıdır. Bununla beraber, hükümetimiz 2013 yılında da borçlanma maliyetlerini karşılayabilmek amacı ile faizleri düşük tutmaya devam etmiştir, bu da düşük enflasyon için gerekli olan sıkı para politikasının önümüzdeki dönem uygulanamayacağını göstermektedir.

3.2.4. Yatırım Teşvik Politikaları

Yabancı yatırım konusunda ülkeler arası rekabet, yatırımcıların seçme alternatiflerini artırmakta ve onları daha çok avantaj aramaya yönlendirmektedir. Bu nedenle; yatırım talebi olan ülkeler, yabancı yatırımcılar için, yatırım indirimi, gümrük vergilerinden bagısklık, erteleme veya taksitlendirme, çevre koruma masraflarının alınmaması, sanayi bölgelerinin parasız tahsisi ve ucuz kredi gibi teşvik edici paketler hazırlamaktadırlar (<http://investindrc.cd/index.php?lang=fr>) 14.08.2015).

Günümüzde, özellikle az gelişmiş ülkeler hem de gelişmiş olan ülkeler, yabancı yatırımcıları ülkelere çekebilmek için ulusal yatırımcılara uygulamadıkları teşvikleri, yabancı yatırımcılara sunabilmektedir. Ancak, teşvik tedbirlerinin pek çok ülke tarafından uygulanması, bu tedbirlerin etkinliğini azaltmakta ve tek başına yabancı sermayeyi çekmekte yeterli olamamaktadır. Ayrıca uygulanan teşvikler yerli sermayenin yabancılasarak söz konusu tedbirlerden yararlanma yoluna gidilmesine de yol açabilmektedir.

3.2.5. Yatırım Potansiyeli

Nüfusu, jeostratejik konumu, mevcut doğal zenginlikleri (çok verimli topraklara, dünyadaki en büyük yağmur ormanlarına, büyük maden ve mineral rezervlerine ve hidroelektrik üretim potansiyeline sahiptir) ve sahip olduğu ekonomik potansiyel göz önünde bulundurulduğunda, Demokratik Kongo Cumhuriyeti ile ikili ekonomik ve ticari ilişkilerin geliştirilmesinin faydalı olacağına inanmaktayızdır.

Demokratik Kongo Cumhuriyeti geçiş sürecindedir. Bu sürecin sonunda istikrarın tesis edilmesi halinde ülkemizdeki kalkınma potansiyelinin önemli ölçüde gerçekleştirileceğini düşünmekteyizdir. Her koşulda bu ülkemiz ile uzun yıllardır ekonomik ve ticari ilişkiler geliştirmiş ülkeler bundan fazlasıyla yarar sağlamaktadır.

Ülkemizin dinamizmini korumayı başaranların, hangi sektör olursa olsun kar sağlamaları mümkün gözükmemektedir. (<http://investindrc.cd/index.php?lang=fr>)
14.08.2015.

3.2.5.1. Tarım Sektörü

Ülkemizin ekonomisi temel olarak tarıma dayanmaktadır. Nüfusun yaklaşık %70'i kırsal kesimde yaşamaktadır ve tarım sektörünün 2006 yılından beri GSYİH'ya arttırmasını göstermektedir. Ancak, tarım genellikle geleneksel metotlar kullanılarak küçük çiftçiler tarafından yapılmaktadır. Şeker, mısır, manioc, yerfıstığı, fasulye, tatlı patates, muzlar, pamuk, kahve, kakao, palmye yağı, kauçuk, çay önemli ürünlerdir. Araştırmalara göre, ülkemizin sadece %2'lik bir bölümünde tarım yapılmaktadır. Mobutu yönetimi tarafından uygulanan tüm bu bilinçli geri bırakma politikasının sonucu olarak Ülkemizin o zamanında tarım ürünleri ithalatçısı konumundadır. Joseph Kabila yönetimi kırsal gelişmeyi ön planlamayı ve başta yollar olmak üzere kırsal kesimin altyapısını geliştirmeye söz vermiştir. Son zamanlarda, Ülkemizin tarım sektöründe çok ciddi bir artışını göstermektedir.

3.2.5.2. Madencilik Sektörü

Madencilik Demokratik Kongo Cumhuriyeti'ne döviz kazandıran en önemli sektördür. Fakat potansiyelinin çok altında bir performansla 2002 yılı itibarıyla GSYİH'daki payı yaklaşık %9.8'dir. Güney Katanga dünyanın en zengin bakır ve kobalt rezervlerine sahiptir. Çinko, kalay, tantal, niyob, germanyum, kadmiyum, manganez, uranyum ve daha birçok az bulunan maden Kongo'nun güney ve doğusundan çıkarılmaktadır. Ülkemizin bakır ve kobalt rezervlerinin çoğu bir devlet kuruluşu olan Gécamines tarafından işletilmektedir.

DKC'nin orta kesimleri, özellikle Doğu Kasai bölgesi, dünyanın en büyük endüstriyel elmas rezervlerine sahiptir. Kongo 1980'lerde dünyanın dördüncü en büyük endüstriyel elmas üreticisiydi. Endüstriyel elmas son zamanlarda da hala ülkemizin ihracat gelirlerinin yarısından fazlasını oluşturmaktadır. Elmasların büyük bir çoğunluğu Belçika, İsrail, Hong Kong, Birleşik Arap Emirlikleri ve Hindistan'a ihraç edilmektedir.

Batı ve kuzeydoğu DKC ise önemli boyutta altın rezervleri barındırmaktadır. Fakat şu andaki altın üretimi son derece küçük boyutlarda ve küçük girişimciler tarafından yapılmaktadır.

Son zamanlarda madencilik sektörü köklü bir değişim geçirmektedir. Son yıllarda hükümetimiz elmas ihracatında tekele son vermiş ve diğer bağımsız elmas ihracatçılarına da yolu açmıştır. Madencilik Bakanlığı da bürokratik engelleri azaltan ve vergi avantajları sağlayan daha liberal ve şeffaf bir hukuksal düzenlemeye gitmektedir.

3.2.5.3. Petrol Sektörü

Sahra'nın güneyindeki diğer Afrika ülkelerine oranla Kongo'nun ham petrol üretimi son derece azdır. Buna rağmen petrol 1990'lar boyunca ülkemizin en güvenilir ve devamlı gelir kaynağı olmuştur. Shell, Mobil, Total, Agip ve Cohydro (Kongo devlet kuruluşu) dağıtım şirketlerinden başı çekenlerdir. Bunlar haricinde birçok küçük şirket de ithalat ve dağıtım işine girmektedir. Halen hükümetimizi petrol sektöründe değişikliğe giderek petrol fiyatlarını dört katına çıkarmaktadır. Petrol dağıtım şirketleri ise hükümetimizden petrol fiyatlarındaki keyfi ayarlamaları engelleyecek bir otomatik ayarlama sistemi talep etmektedir.

3.2.5.4. Elektrik Sektörü

Tropik sularla dolu bir ülke olan DKC'nde elektrik sektörü büyük bir potansiyel (100,000 megawatt, dünyanın %13'ü kadar) arz etse de hiçbir zaman ülkenin GSYİH'nın %1'inden fazlasına katkıda bulunamamıştır. 1970'lerde yapılmış olan Atlantik kıyısındaki Inga barajı ve yüksek gerilim dağıtım şebekesi büyük oranda yıpranmaktadır. Dağıtım kanalları belli başlı şehirlerin dışında etkin değildir. Inga şu anda 2500 mw'lık kapasitesinin sadece %25'ini kullanabilmektedir. Hemen tüm üretim ve dağıtım kanalları tamir gerektirmektedir.

3.2.5.5. İmalat Sanayi

1990 sonrası yaşanan ekonomik çöküş öncesi DKC'nin imalat sanayi Sahra'nın güneyindeki diğer ülkelere nazaran çok daha gelişmektedir. Kinshasa, Kisangani ve Lubumbashi'de yoğunlaşmış olan üretim; tekstil, oto montaj, içecek, sabun, plastik, gıda, ayakkabı, tekerlek, pil gibi sektörleri içermektedir. Son zamanlarda, hükümetimiz

1970’lerde kurulmuş olan çelik, çimento fabrikaları ile petrol rafinerisini yeniden canlandırmaya çalışmaktadır. Demokratik Kongo Cumhuriyeti’nde hükümetler her zaman yerel imalat sanayiini desteklediklerini söyleseler de maliyetlerin yüksek olması, ticaret odalarının etkisi ve yolsuzluklar nedeniyle her zaman ithalat imalat sanayiinin önüne geçmektedir.

Çok önemli ekonomik potansiyellere sahip olan ülkemiz diğer sektörlerde iş fırsatları bulunmaktadır. Kısaca, pazar payının artırılması ve bölgeye yönelik yeni ihracat imkânlarının oluşturulması amacıyla düzenlenecek söz konusu heyete demir-çelik, gıda, tekstil, hazır giyim, mobilya, madencilik, kimyasallar, inşaat malzemeleri, müteahhitlik, tıbbi malzeme, ilaç, orman ürünleri ve isleme (kereste), otomotiv yedek parça, makine sanayi, elektronik eşya, tarım alet ve makineleri sektörleri başta olmak üzere uluslararası standartlara uygun ürünleri imal, ihraç ve ithal isteyen firmaların katılmalarında yarar görülmektedir.

3.2.6. Doğrudan Yabancı yatırımlar

Demokratik Kongo Cumhuriyeti’nde ikamet eden her birey, milliyet ayrımı olmaksızın ve belirli istisnalar dışında tarım, madencilik, sanayi, ormancılık, el sanatları, ticaret ve hizmet sektörlerinde iş kurma hakkına sahip bulunmaktadır. Kongo’da iş kurmak için yerel ortak şartı aranmamaktadır. Ancak yöneticilerde, ister yerli olsun ister yabancı, en az iki yıl Kongo’da ikamet etme şartı aranmaktadır. Fakat ana yasaya göre, bazı sektörlerde için yöneticilerde kongolu elemanlar olması gerekmektedir. Yerli ve yabancı yatırımcılar kanunen kar getirici faaliyetler yürütme, bu amaçla iş kurma ve iş sahibi olma hakkına sahiptir. Her ne kadar ülkemizin yatırım mevzuatını oluşturan 6-2003 sayılı yasada, yatırım anlaşmazlıklarının çözümünün Kongo yasalarına tabi olduğu vurgulansa da taraflar uluslararası hakem veya uzlaştırıcı kullanabilmektedirler.

Aralık 2005’te yürürlüğe giren 2005-30 sayılı ana yasasında yerli ve yabancı firmaların yararlanabileceği teşvikler düzenlenmektedir. Bu düzenlemede; ihracat, firma karlarının tekrar yatırıma dönüştürülmesi, uzak bölgelerde veya girilmesi zor alanlarda ve sosyal ve kültürel alanlarda yatırım yapılmasına yönelik teşvikler bulunmaktadır. Bazı teşvikler 5 ila 15 yıllık dönemler için vergilerde ve gümrük vergilerinde indirim ve muafiyetleri kapsamaktadır. En az %25’i yerli firma ortaklığı bulunan firmalar asgari

oranda kar payı vergisi ödeyebilmekte; katkı değer vergisinde indirim, işletle giderlerinde indirim, kiralarda indirim gibi teşviklerden yararlanabilmektedir.

DKC, bölgesinin; yani Orta Afrika'nın en çok doğrudan yabancı sermaye çeken ülkesidir. 2011 yılı itibarıyla doğrudan yabancı sermaye stoğu pek çok milyar dolara ulaşmıştır. Bu miktarla Sahraaltı'nda, Güney Afrika Cumhuriyeti ve Nijerya'dan sonra en çok doğrudan yabancı sermaye stoğuna sahip ülke durumundadır.

DKC'nde en çok yabancı yatırımın yapıldığı sektörler petrol, madenlik, kerestecilik, bankacılık, haberleşme, tarım ve genel ticarettir. Petrol sektöründe Chevron corporation, BG Group, Oil of RDCongo, Soco, Total Rdc, Teikoku, Divine, Enrgulf, Nesserger , Lirex, Mioc, Perenco ; madenlik sektöründe , AMC, AMCK, BAZANO, BOLFAST, BOSS MINING, CDM , CHEMAF, CMSK, COMISA, CONGO Loyal , FEZA Mining ,FRONTIER, Gécamine, Golden Africa R., KCC, MUMI, RUASHI Mining, RUBAMIN, SODIMICO, SOMIKA, STL, TFM, VOLCANO ; bankacılık sektöründe BIC (Banque Internationale de Crédit), BİAC (Banque Internationale pour l'Africaine au Congolaise) , Crédit du Congo, ECOBANK, BOF (Bank of africa), Rawbank, Citi Bank, BCDC (Banque Commerciale du Congo), BCD (Banque de Commerce et de Développement), First International Bank, Access Bank, Procrédit Bank ve diğer binlerce şirketlerdir. (http://minfinrdc.com/minfin/?page_id=54).23.07.2015.

3.3. Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nde Yabancı Yatırımlar

Günümüzde teknolojik gelişme ve iletişim araçlarında meydana gelmekte olan değişimlerle dünya önemli ölçüde küçülmüş, sermaye akımları hızlanmış ve ekonomik olaylar hemen herkes tarafından dikkatle izlenmeye başlanmıştır. Aynı zamanda ekonomi en etkili güç haline gelmiştir. Yabancı sermayeyi gerçekleştirmekte olan çok uluslu işletmelerin dünya üzerindeki nüfusu ise gözardı edilememektedir. İşte bu ekonomik gücün bir ülke konusundaki fikir ve telkinleri, o ülkenin uluslararası ilişkilerinde kolaylıkların doğmasını sağlamaktadır.

Böyle olduğundan dolayı, ülkemizde yabancı yatırımları kolaylaştırmak için ilgilenen iki kurum bulunur. Yatırım Yükselme Milli Acentesi (ANAPİ) ve İşler ve Yatırım Yönetme Komitesi (CPCAİ). (<http://investindrc.cd/index.php?lang=fr>) 14.08.2015

3.3.1. Yatırım Yükselme Milli Acentesi (ANAPI)

Hukuki bir şahsiyet ve yönetim otonomisine sahip olan bir kamu kurumudur. Bütçesi %100 kamu gelir örtüsü altındadır. 2014 yılında 4 milyon dolardı. Beş müdürlüğe bölünmüş elli kadar çalışanı bütçenin büyük miktarını tüketir. Bu müdürlükler : Yönetim ve Finans, Yatırım Yükselme, Marketing, Yatırım Servisleri ve Vilayette Yatırım Geliştirmesi.

ANAPI iyice belgelenmiş bir Web sitesini ortaya koydu. Araştırmamız boyunca gözlemlediğimiz nedenler hakkında beklemediğimiz birkaç kırmızı başlıkta bulunmaktadır. Mesela Web sitesinde gösterdiği el emeği çokluğu o kadar kalifye değildir.

Fiziki Planlama bankasının vesayeti altında konulmuş bu acente, yatırım kodlarıyla ilgili 21 Şubat 2002 yasasıyla ve ANAPI'nin statülerini, organizasyonu ve işlemlerini belirleyen 8 Ağustos 2009 başbakanlık kararnamesiyle yönetilir. Acente, beş kola ayrılan bir yönetim kurulunun kontrolü altındadır ; Ki ondan ikisi özel sektörün temsilcisidir, ve bunlardan biri kurumun başkanlığını yürütmektedir. Bu kurul, kurumun sürekli yönetimi için ANAPI'nin Genel Müdürlüğüne gereken tüm yetkileri verir. Bu yönetimin çalışmalarını belirler ve çalışmalarını yürütmesini gözetler.

ANAPI'nin esas misyonu yabancı yatırımları kolaylaştırmak, Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nin imajını milli ve yabancı yatırımcılarına terfi ettirmek, başkent ve vilayetlerde yerleşmelerini kolaylaştırmak, yatırım kodlarına uygun projeler sunmuş yatırımcılara istenilen gümrük ve vergi miktarı hakkında bilgi vermek. Maden, banka ve sigorta sektörü ile ilgili herhangi bir çalışma, ANAPI'nin yetkisi dışındadır, sadece danışma niteliğinde bir rolü vardır.

Bir şube, şirketin kayıt taleplerini karşılayan işlerle ilgilenir. Kongo'nun aktivitelerini başlatmak için vize gerektiren şirketlerin herbir yönetim dairelerine, özel işletmenler yerine, ANAPI çalışanları bizzat giderler.

Bu gelişim, kamu görevlilerinin tamamını, yönetim dairesinde iletişim ağı kurduklarında, ANAPI tarafından vadeli bir amaç gibi tanıtılır.

Bu konuda son reformlara göre, bugün bir şirketin kurulması, 72 saati geçmez. Yani günümüzde bir şirketi 3 günden az bir vakitte kurabiliriz. Halbuki geçmişte bir şirketin kurulma süresi bir yıla kadar uzayabilirdi.

Yatırım kodlarına kabul edilme yöntemlerine baktığımızda, kararlar hazırlıklarında ANAPI'nin rolü çok önemli bir yer alır. (<http://investindrc.cd/index.php?lang=fr>).14.08.2015.

3.3.2. İşler ve Yatırım Yönetme Komitesi (CPCAI)

CPCAI 2009 yılında kuruldu. Fiziki Plan Bakanlığı tarafından yönetilir ve onun isteğinde gereken sayıda toplantı yapılır. İş ortamıyla ilgililenen yedi bakandan ve bir başkan ve başbakan ofis temsilcilerinden oluşur. Komite, başbakan tarafından belirlenmiş özel bir ödenek alır. Ona verilen görevler « yol haritaları » belirlenir, dünya bankasının iş havasından çok esinlenir.

Aralık 2009 sonlarında tasarlanan bu yol haritalarının ilki, şirketlerin oluşturulması, mülkiyet haklarının transferi ve inşaat izni için istenilen idari başvuruları basitleştirmeye odaklıydı. Sonraki iki yol haritası, vergi ödemeleri, sınır ötesi ticaret, özellikle gerçek tek yerde sisteminin oluşturulması, ve işçilerin işe alınmalarını hedef alıyordu. Kredi şartlarının iyileştirilmesi ve mülkiyet unvanının güven altına alınamaması aynı zamanda merkezi ve öncelikli bir tema oluşturuyordu. İş havasıyla ilgilenen şu iki kurum ANAPI ve CPCAI, aynı bakanlık sorumluluğu altında bulunduklarından dolayı ince bir işbirliği içerisinde çalışmaları lazım.

3.3.3. Sektörün Büyüklüğü ve Özellikleri

Sahra Altı Afrika'nın tüm ülkeleri gibi, ülkemizde de resmi olmayan özel sektörün varlığı resmi olan özel sektörün varlığından daha fazladır. Bu durum hükümet gelirlerinin büyümesini zorlaştırıyor. Resmi özel sektör, ülkemizin büyüklüğüne kıyaslanamaz derecede çok düşüktür. Yıllarca işleyişin sıkıntıları ve iyi yönetişimin kötü düzeni, şirketlerin ekonomik şokuna karşı rezilyansının azalmasında ve rekabetin meydana okumasına karşılık vermek kapasitelerini körletmek bakımında çok büyük bir seklide etkilemiştir. Bunlar nedenleri ise, ticaretin liberalizasyonu ve uluslararası mesafelere bağlı maliyet redüksiyonlardır. Üretken sisteminin yapısı, mevcut şirketlerin kaybolmasının verimli yeni kurumların lokal piyasaya girmesi ile tazmin edilmesine izin vermedi. Ve özellikle, illerde gibi, bölgesel topluluklarda vergi alımının artmasıyla, vergi ortamı formalizasyona (biçimlemeye) teşvik etmiyor ve ihtirasların, şirketin tüm faaliyetlerini yansıyan bir hesaplama ile donatlayarak, açığa çıkmasını yıldııyor. Bu

kontekst, bugün neden ekonominin %45'i informel oluğunu açıklamaktadır. (<http://investindrc.cd/index.php?lang=fr>).14.08.2015.

3.3.4. 2010-2014 Demokratik Kongo Cumhuriyeti’de Gerçekleşen Yatırım Hacimi (USD)

Aşağıdaki bulunan tabloda tahmini gerçekleşen yatırımlar miktarını detaylar olarak iletilemektedir. Tabloda hem kamu ve özel hem de DYY’nı göstermektedir.

Tablo 2. 2010 -2014 Tahmini gerçekleşen yatırım miktarı

Yıllar	Tahmini gerçekleşen yatırım miktarı(USD)		
	Diğer sektör	Maden sektörü	Yıllık Toplam
2010	1.777.158.423	2.409.668.962	4.186.827.385
2011	1.981.579.981	3.365.029.562	5.346.609.543
2012	2.581.777.770	6.390.462.963	8.972.240.733
2013	2.509.948.450	6.094.242.470	8.604.190.920
2014	2.556.781.813	3.272.099.913	5.828.881.726

Kaynak : Rapport de l’ANAPI, 2014 :101

Tabloyu değerlendirirken yıllık toplama göre hareket edilmiştir. 2012 ve 2013 yılında, yatırımlar artmıştır. 2014 yılında maden fiyatların düşmesinden dolayı yatırımları miktarında azalmalar olmuştur. Yatırımlarda maden sektörünün payı daha fazladır. Çünkü maden sektöründeki yatırımların %80 i yabancılar tarafından yapılmıştır.

3.4. 2010 – 2014 Doğrudan Yabancı Yatırımlar

Diğer ülkeler olduğu gibi, ülkemizde de ekonomi yapısının artırılması için DYY ihtiyaç duyulmaktadır. Bunu gerçekleştirmesi için birçok sektör olabilmelidir. Ancak bulunduğumuz verillere göre diğer sektör(İnşaat, mobilya, tekstil, vb.) ve maden sektörü toplanmaktadır.

Tablo 3. DYY Tahmini Tutar (USD)

Yıllar	Diğer Sektör	Maden Sektörü	Yıllık toplam
2010	1.368.411.986	1.927.735.170	3.296.147.156
2011	1.585.263.984	2.379.662.120	3.964.926.104
2012	1.884.697.772	4.707.948.182	6.592.645.954
2013	1.529.238.554	2.498.639.412	4.027.877.966
2014	1.610.772.542	1.341.560.964	2.952.333.506

Kaynak : Rapport de l'ANAPI, 2014 :102

Tabloyu analiz ederken 2012 yılında DYY yıllık toplam miktarı artmıştır. Artış nedeni Başbakanın değişmesi yeni başbakanı yatırımcılar için güven ortamın sağlaması sayesinde yatırımlar artmıştır. Ancak 2014 yılında yatırımlar azalmıştır. Maden sektörünün diğer yıllarda (2010, 2011, 2012ve 2013) diğer sektöründen payı fazladır. 2014 yılında ise maden sektörünün payı diğer sektörlerden azdır. 2010 – 2014 arasında maden sektörüne diğer sektörlerden yaklaşık %50 daha fazla yatırım yapılmıştır.

Tablo incelendiğinde diğer sektörlerde 2010 yılından itibaren bir artışın olduğu gözlemlenmektedir. Bunun nedeni şöyle açıklanabilir; ülkede 2011 yılında seçimler yapılmış ve yeni bir hükümet iktidara gelmiştir. Bu hükümet yeni reformlar gerçekleştirmiş ve bu mevcut hükümet günümüzde de bu reformları sürdürmektedir. Bu reformlar yatırımcılara gereken güveni sağlamaya başlamıştır.

Maden sektöründe ise 2012 yılından itibaren bir düşüş gözlenmektedir. Bunun nedeni olarak da uluslararası piyasalardaki fiyat düşüşünden kaynaklandığı söylenebilir. Bu düşüş günümüzde de devam etmektedir. Bu sektörde ki düşüşün gelecekte de devam edeceği tahmin edilmektedir. Bu problem karşısında DKC Hükümeti çözüm amacıyla yeni reformlar yapmayı planlamaktadır.

3. 4. 1. Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nde Yabancı Yatırımların Ülkelere Göre Dağılımı

3.4.1.1. Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nin İhracat Yaptığı Başlıca Ülkeler

Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nin toplam ihracatının yaklaşık %40'ını Çin'e yapmaktadır. Türkiye 2014 yılında Demokratik Kongo'nun toplam ihracatında 7. Sırada

yer almaktadır. Bakır, ahşap ürünleri ile canlı hayvanlar Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nden ihraç edilen başlıca ürünlerdir.

Tablo 4. DKC'nin İhracat Yaptığı Başlıca Ülkeler (Bin \$)

Ülke	2010	2011	2012	2013	2014
Çin	2.505.716	3.161.988	3.527.095	2.745.655	2.815.742
Zambiya	1.268.675	1.330.355	1.267.366	1.846.621	1.459.253
İtalya	85.039	22.824	124.153	694.133	609.904
Belçika	294.204	366.249	365.191	327.885	317.600
G.Kore	97.879	149.197	236.584	221.462	261.311
Finlandiya	130.459	89.405	175.316	155.828	241.775
Türkiye	3.170	18.933	40.888	63.111	198.229
ABD	527.634	605.570	40.992	75.559	154.413
Hindistan	11.910	6.014	19.933	24.146	118.258
Almanya	22.978	14.754	100.913	135.398	113.603
İspanya	2.785	101.672	11.111	157.145	103.026
Malezya	553	519	1.908	31.288	96.247
Hollanda	53.275	126.832	27.568	19.346	49.855
Taype	73.000	18.311	58.897	44.333	48.042
Mısır	188	10.679	70.758	30.641	30.463

Kaynak : Rapport de l'ANAPI, 2014 :204

Tabloyu analiz ederek, DKC ; Çin, ABD, Türkiye, Almanya, Belçika, Hollanda, Zambiya ve Hindistan gibi başlıca büyük ülkelere ihracat yapmaktadır. Son yıllarda diğer Afrika ülkeleri ve Çin arasında büyük bir ticari atılım olmuştur. DKC de Çin ile ticari ilişkilerini artırmıştır.

3.4.1.2. Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nin İthalat Yaptığı Başlıca Ülkeler

Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nin 2014 yılında en önemli tedarikçileri Çin Güney Afrika, Zambiya, Belçikadır.

Türkiye, 2013 yılında Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nin ithalat yaptığı ülkeler sıralamasında 41 milyon \$ ile 20. Sırada yer almaktadır. Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nin ithalatında Türkiye'nin payı %0,6 ile oldukça düşüktür. İşlenmiş et ve makarna 2014 yılında Türkiye'nin ülkemize en çok ihraç ettiği ürünler olmuştur.

Tablo 5. DKC'nin İthalat Yaptığı Başlıca Ülkeler (Bin\$)

Ülke	2010	2011	2012	2013	2014
Çin	473.405	826.685	837.486	948.752	1.362.040
G.Afrika	848.266	1.095.092	1.480.289	1.364.870	1.242.221
Zambiya	333.526	584.111	725.079	1.187.689	799.854
Belçika	357.164	440.137	449.953	489.174	422.172
Tanzanya	156.081	128.102	187.353	237.559	281.493
Hindistan	11.168	6.709	120.750	145.160	220.740
Fransa	226.943	243.772	275.416	299.453	208.879
ABD	93.267	165.925	199.549	169.806	181.849
Uganda	183.992	182.441	240.881	268.175	181.680
Almanya	124.097	160.544	171.352	219.800	173.823
Hollanda	125.323	155.205	142.748	156.781	154.229
Rvanda	18.137	44.620	109.300	114.991	153.607
Fildişi Sahili	75.179	71.041	52.973	110.373	125.908
İtalya	62.409	108.918	78.578	89.498	89.316
Japonya	31.631	66.463	66.029	49.122	60.762

Kaynak : Rapport de l'ANAPI, 2014 :105

Tabloyu analiz ederek, DKC : Çin, G.Afrika, Fransa, Zambiya, Tanzanya, ABD, Almanya ithalat ettiği bazı ülkelerdir. Türkiye ile ithalat az olduğu için tabloda yer almamıştır.

3. 4. 2. DKC'nde Yabancı Yatırımların Ürün Türlerine Göre Dağılımı

2014 yılında ülkemizin ihracatı bir önceki yıla göre %13 ithalatı ise yine bir önceki yıla göre % 8 oranında gerilemiştir.

3.4.2.1. Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nin İthalatında Başlıca Ürünler

Tablo 6. DKC'nin İthalat Ettiği Başlıca Ürünler (Bin \$)

Ürün kodu	Ürün Adı	2010	2011	2012	2013	2014
2710	Petrol Yağları Ve Bitümenli Minerallerden Elde Edilen Yağlar	458.297	220.039	360.166	278.324	342.795
2807	Sülfürik Asit	20.782	39.773	74.026	254.502	217.875
3004	Tedavide veya Korunmada Kullanılmak Üzere Hazırlanan İlaçlar	123.937	138.111	158.456	204.826	171.678
8431	Makina ve Cihazlar İle Birlikte Kullanılmaya Elverişli Aletler	86.942	76.917	99.985	115.390	132.255
2402	Tütün ve Tütün Mamülleri	10.643	14.320	17.954	30.572	126.924
8704	Eşya Taşımaya Mahsus Motorlu Taşıtlar	70.731	129.246	176.084	222.617	126.369
2523	Çimento	74.692	90.088	92.897	229.738	117.743
0207	Kümes Hayvanları ve Sakatları	73.148	93.984	105.529	102.977	110.354
8413	Pompalar ve Asansörler	43.492	56.201	93.807	120.298	103.234
7308	Demir ve Çelikten İnşaat Aksamı	75.107	87.650	153.577	103.953	102.770
5208	Pamuklu Dokuma	48.793	45.616	73.961	68.601	79.698
1701	Şeker ve Glikoz	87.550	107.356	90.355	102.726	77.279
8504	Elektrik Transformatörleri	26.965	58.449	68.624	44.101	76.247

Kaynak : Rapport de l'ANAPI, 2014 :310

3.4.3. Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nin İhracatında Başlıca Ürünler

Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nin 2014 yılında en çok ithal ettiği ürünlerin başında bakır alaşım, cevher ve konsantreleri gelmektedir. Eşya taşımaya mahsus motorlu taşıt ithalatında 2012 yılında önemli bir artış görülmüştür.

Tablo 7. DKC'nin İhraç Ettiği Başlıca Ürünler (Bin \$)

Ürün kodu	Ürün Adı	2010	2011	2012	2013	2014
7403	Rafine Edilmiş Bakır ve Bakır Alaşımları	1.470.978	1.713.849	2.466.054	2.447.492	1.942.985
2603	Bakır Cevherleri ve Konsantreleri	651.710	888.646	875.788	1.404.998	1.285.100
2709	Ham Petrol Yağları	532.455	1.120.539	724.626	1.004.033	980.760
8105	Kobalt ve Metalurji Ara Ürünleri	574.062	487.263	562.493	626.748	752.105
2605	Kobalt Cevheri ve Konsantrasyonları	972.837	896.123	539.535	493.731	591.041
7402	Rafine Edilmemiş Bakır	447.807	739.652	729.247	541.691	399.118
7102	Elmas	174.243	227.721	248.162	213.032	190.159
4403	Tomruk	77.667	110.386	102.391	87.713	93.362
2609	Kalay Cevheri	23.583	8.836	17.719	33.330	65.116
2822	Kobalt Oksitleri	184.190	194.248	111.913	229.440	54.143
4407	Orman Ürünleri	42.693	51.380	41.104	49.009	40.734

Kaynak : Rapport de l'ANAPI, 2014 :311

3.4.4. Dış Ticaret

Normalde doğal kaynağı bol olan bir ülke olan ülkemizin ticaret fazlası vermesi beklenirken, kargaşa ve iç savaş 1990'ların ortalarından itibaren ülkenin ticaret hacminin son derece küçülmesine ve sürekli ticaret açığı vermesine sebep olmuştur.

Demokratik Kongo ekonomisi ihracata, en çok da hammadde ihracatına dayalı bir ekonomidir. Buna rağmen DKC'nde ihracatçılar için herhangi bir teşvik ya da devlet yardımı çok değildir. Hatta ülkeden ihracat yapmak ülkeye ithalat yapmaktan biraz zor bir prosedür içermektedir. Pek çok devlet kuruluşu, birbirinden bağımsız olarak ihracat sürecine müdahale etmektedir. Örnek olarak kahve ihracatı oldukça fazla sayıda vergi ve izne tabidir.

İç savaş sırasında ülkemizdeki ticaretin kontrolü hükümetin elinden çıktığı için kahve, altın, elmas, columbo-tantal, niobium gibi ürünlerde yapılan ticaretin hacmi bilinmemektedir. Elmas, ham petrol, kobalt, bakır ve kahve ülkenin en önemli ihracat mallarıdır. Tarım ürünlerinin ihracat ürünleri içindeki payının düşüşüne en önemli örnek kahve ihracatında meydana gelen düşüştür. Ülkemizin ithalatındaki en önemli mallar ise işlenmiş gıda, madencilik ve diğer makineler, ulaşım teçhizatı ve yakıttır.

Tablo 8. DKC'nin Dış Ticaret Göstergeleri (Bin \$)

	2010	2011	2012	2013	2014
İhracat	5.639.706	5.639.706	5.639.706	7.666.910	6.790.230
İthalat	4.314.881	4.314.881	4.314.881	6.952.430	6.409.041
Hacim	9.954.587	9.954.587	9.954.587	14.619.340	13.199.271
Denge	1.324.825	1.324.825	1.324.825	714.480	381.189

Kaynak : Rapport de l'ANAPI, 2014 :309

Bu tabloyu analiz ederken, 2013 ve 2014 yıllarında hem ihracatımızda hem de ithalatımızda enteresan bir artış görülmektedir. Ancak, ülkemiz potansiyeli yüksek bir ülke olduğundan dolayı bu artış belirleyici değildir. Fakat, ihracatımız ve ithalatımızın dengesi pozitif olduğundan ülkemizin ekonomisi diğer ülkelerin ekonomilerine bağlı değildir.

DÖDÜRNCÜ BÖLÜM

DEMOKRATİK KONGO CUMHURİYETİ'NDEKİ TÜRK YATIRIMLARI

Bu bölümde Demokratik Kongo Cumhuriyeti ve Türkiye Cumhuriyeti arasında ekonomik ilişkilerin tarihi, Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nde Türk yatırımcılarının karşılaştıkları sorunlar ve çözüm öneriler anlatılmaktadır.

4.1. Demokratik Kongo Cumhuriyeti Ve Türkiye Cumhuriyeti Arasındaki Ekonomik İlişkiler

Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nin Türkiye ile siyasi ilişkileri çoğu Afrika ülkesine göre oldukça eskilere dayanmaktadır. Türkiye'nin 1976 yılından bu yana başkent Kinşasa'da büyükelçiliği bulunmaktadır. Kongo ise Ankara büyükelçiliklerini 2011'in ağustos ayında açmıştır. DKC'nin Türkiye'de Büyükelçiliği'nin yanı sıra, İstanbul ve İzmir'de Fahri Konsoloslugu bulunmaktadır.

Kongo Demokratik Cumhuriyeti'nin 2002 yılından bu yana İstanbul Fahri Konsolosu olan Belkıs Gümüş'ün yaptığı organizasyonlar, iki ülke arasındaki siyasi ve ekonomik ilişkilerin gelişmesi için büyük çaba göstermektedir. İstanbul Sanayi Odası, İstanbul Ticaret Odası, Türkiye Mühendisler Birliği, Türkiye İhracatçılar Meclisi gibi kuruluşların dikkatini bu ülkeye çekmek için bu kuruluşların yöneticileriyle sık sık bir araya gelen Gümüş, buna rağmen gerek siyasilerin gerekse iş dünyasının ilgisizliğinden yakınmaktadır. (DKC Büyükelçe)

Dönemin Cumhurbaşkanı Sayın Abdullah Gül, 14 – 16 mart 2010 tarihlerinde DKC'ye resmi bir ziyarette bulunmuştur. Ziyaret sırasında Dışleri bakanlıkları arasında siyasi istişareler kurulmasına ilişkin mutabakat muhtırası imzalanmıştır. İki Ülke Dışleri bakanlıkları arasında ilke siyasi istişare toplantısı 4 mart 2014 tarihinde Kinşasa'da düzenlenmiştir. Diğer yandan Ülkemizin Cumhurbaşkanı Sayın Joseph Kabila, 2013 yılında öngörülmekte olan Türkiye'yi ziyaretini son anda ertelemek durumunda kalmaktadır.

T.C. ile ticaret hacmimiz son yıllarda dikkate değer artış göstermektedir. 2003 yılında 1 milyon ABD doları olan ticaret hacmi, 2010 yılında 17,04 milyon ABD doları, 2011 yılında 50,7 milyon ABD doları, 2012 yılında 65 milyon ABD Doları, 2013

yılında 102 milyon ABD doları, 2014 yılının ilk 10 ayında ise 210 milyon ABD doları düzeyinde gerçekleşmiştir.

Ülkemiz'de 6-9 Kasım 2013 tarihleri arasında ilk defa Türk ihraç ürünleri sergileri düzenlenmiştir. DKC Ekonomi ve Ticaret Bakanı ile Kinşasa'daki Türk Büyükelçinin açılışını birlikte yaptığı fuar, çeşitli ülkelerden 35, Türkiye'den de 70 firma olmak üzere toplam 105 firmanın katılımıyla gerçekleştirilmiştir. DKC'de bugüne kadarki fuarların en büyüğü olan etkinlik, iş çevreleri, medya ve kamuoyunda büyük bir yankı uyandırmıştır. Gelecek yılında benzer bir fuarın düzenlenmesi için çalışmalar sürdürülmektedir.

4.1.1. İthalat ve İhracat

Demokratik Kongo Cumhuriyeti'ne ihracatımız, istikrar sürecinin başlamasıyla bir artış seyri göstermiştir ve 2012 yılı sonunda 23,9 milyon dolar düzeyine ulaşmıştır. Ancak yine de bu rakam, gümrüklerdeki yolsuzluklar, birçok Türk ürününün Belçika, Birleşik Arap Emirlikleri ve Güney Afrika Cumhuriyeti gibi üçüncü ülkeler üzerinden Demokratik Kongo Cumhuriyeti pazarına sokulması ve bavul ticaretinin de resmi rakamlara dâhil edilememesi nedenlerinden ötürü gerçek ticaret seviyesini yansıtmamaktadır.

4.1.1.1. Türkiye'nin DKC'ne İhraç Ettiği Başlıca Ürünler

2014 yılında, Türkiye'nin DKC'ne ihracatı bir önceki yıla göre % 4 oranında artış göstererek 41 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. Demokratik Kongo Cumhuriyeti'ne TC'nin ihracatındaki değer olarak en büyük ürün kümes hayvanlarının etleri ve sakatatları, makarna ve kuskus, çimento, ekmek, pasta, kek, bisküvi ve diğer unlu mamülleri ve kablolardır. Diğer önemli ihraç kalemlerimiz demir/çelik inşaat aksamı, plastik malzeme, maya, izole edilmiş teller kablolar, sabun, plastik inşaat malzemesi, toprak/taş/metal cevheri ayıklama/eleme makineleri, çikolata ve kakaolu gıdalar, kireç, hijyenik kağıtlar, dizel/yarı dizel motorlar, plastikten levha, mobilya aksamı ve parçaları, alüminyum inşaat aksamı, elektrik devresi teçhizatı ve metal dövme/işleme/kesme makineleridir.

Tablo 9. Türkiye'nin DKC'ne İhraç Ettiği Başlıca Ürünler (Bin \$)

KOD	ÜRÜN ADI	2012	2013	2014
207	Kümes hayvanları ve sakatatı	6.271	9.255	13.776
902	Makarna ve kuskus	1.502	1.698	4.214
523	Çimento	4.109	8.801	3.980
905	Ekmek, pasta, kek, bisküvi ve diğer unlu mamüller, boş ilaç kapsülü, mühür güllacı, pirinç kağıdı vb.	645	2.939	3.201
544	İzole edilmiş teller, kablolar ve diğer elektrik iletkenler	636	1.530	1.934
102	Mayalar ve cansız diğer tek hücreli mikroorganizmalar	1.017	1.253	1.832
308	Demir veya çelikten inşaat ve inşaat aksamı, inşaatta kullanılmak üzere hazırlanmış demir	51	538	1.076
8474	Toprak, taş, metal cevheri vb. ayıklama, eleme, tasnif, ayırma, yıkama, kırma cihazları ve aletleri	639	17	827
2522	Kireç	1.420	434	699
8516	Elektrikli su ısıtıcıları, elektrotermik cihazlar, ortam ısıtıcıları, sac	221	301	659
1704	Kakao içermeyen şeker mamulleri	0	153	513
7208	Demir veya alaşımsız çelikten yassı hadde ürünleri	182	78	504
1806	Çikolata ve kakao içeren diğer hazır gıdalar	435	538	502
1901	Maya, un, nişasta ve mayalandırılmış gıdalar	237	494	494
7216	Demir veya alaşımsız çelikten profiller	16	16	442
9405	Diğer aydınlatma cihazları, ışıklı panolar, ışıklı tabelalar ve benzer eşyalar	127	69	411
7210	Demir veya alaşımsız çelikten yassı hadde mamulleri, genişliği 600 mm	0	0	360
841	Buzdolapları, dondurucular ve diğer soğutucu ve	13	3	345

	dondurucu cihazlar			
3401	Sabunlar, yüzey aktif organik ürünler ve mamülleri	217	328	245
7306	Demir veya çelikten diğer ince ve kalın borular	1.779	0	234
9403	Diğer mobilyalar ve bunların aksam	168	43	183
8507	Elektrik akümülatörleri	23	214	180
8437	Tohum, hububat, kuru baklagilleri temizleme	0	1	161
4808	Oluklu kağıt ve kartonlar	0	146	158
1512	Ayçiçeği, aspir, pamuk tohumu yağları ve bunların fraksiyonları	0	803	131
2106	Belirtilmemiş diğer hazır gıdalar	135	293	129
3924	Plastikten sofr, mutfak, ev, sağlık veya tuvalet eşyası	79	193	126
8302	Adi metallerden donanım, tertibat vb. eşya (mobilya, kapı, pencere, bavul, askılık vb için)	43	26	109
6204	Kadınlar ve kız çocuk için takım elbise, takım, ceket, blazer, elbise, etek, pantolon vb	23	40	107
6203	Erkekler ve erkek çocuk için takım elbise, takım, ceket, blazer, pantolon, tulum ve şort	56	67	102
8501	Elektrik motorları ve jeneratörler	15	13	98
7013	Sofra, mutfak, tuvalet, yazıhane, ev süs eşyaları	60	42	93
1101	Buğday unu/karışım un türleri	0	0	89
3822	Laboratuvarlarda, teşhiste kullanılan reaktifler	2	0	89
536	Gerilimi 1000 voltu geçmeyen elektrik devresi teçhizat	122	141	87
517	Margarin	59	0	83
209	Bebek için giyim eşyası ve aksesuar		014	80
8429	Buldozerler, greyderler, toprak tesviye makinaları, skreyperler, mekanik küreyiciler, vb	0	0	75
	DİĞER	2.299	7.225	2.016
	TOPLAM	23.863	39.257	41.052

Kaynak : Rapport de l'ANAPI, 2014 :309

4.1.1.2. Türkiye'nin Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nden İthal Ettiği Başlıca Ürünler

Türkiye'nin Demokratik Kongo'dan ithalatı 2014 yılında bir önceki seneye göre % 214 artış göstererek 198 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nde TC'nin ithalatı tamamına yakını rafine edilmiş bakır ve bakır alaşımları (ham) oluşturmaktadır. Diğer ithal kalemlerimiz hububat ve baklagillerin kepek ve diğer kalıntıları, ağaç, canlı hayvan, kıymetli veya yarı kıymetli taşlar ile süs eşyasıdır.

Tablo 10. Türkiye'nin Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nden İthal Ettiği Başlıca Ürünler (Bin \$)

GTİP	ÜRÜN ADI	2012	2013	2014
7403	Rafine edilmiş bakır ve bakır alaşımları (ham)	39.033	60.395	196.111
4407	Uzunlamasına kesilmiş, biçilmiş ağaç	320	952	1.630
4403	Yuvarlak ağaçlar	1.275	584	210
0106	Canlı diğer hayvanlar	56	92	142
4001	Tabii kauçuk, balata, vb.	204	0	129
5701	Düğümlü veya sarmalı halılar	0	0	4
7103	Kıymetli taşlar	0	0	2
4420	Üzerine kakma yapılmış ağaç, mafhazalar (çatal, bıçak vb.), biblolar, süs eşyası	0	0	1
	TOPLAM	40.888	63.111	198.229

Kaynak : Rapport de l'ANAPI, 2014 :311

TC'nin diğer ülkeler gibi, DKC ile en çok yaptığı ithalat madenler ürünleri ve ağaçlardır. Bizim bulduğumuz verillere göre 2014 yılında iyi bir artış göstermektedir.

4.1.2. Ekonomik İlişkiler Dengesi

Son 10 yılın verilerine göre, iki ülke arasındaki ticarete sürekli olarak TC lehine bir artış söz konusu iken, 2012 yılından itibaren bu denge bozulmuş ve 2014 yılında 157

milyon dolarlık bir dış ticaret açığı oluşmuştur. Dış ticaret açığının en önemli sebebi, 2014 yılında gerçekleştirilen 196 milyon dolarlık “Rafine edilmiş bakır ve bakır alaşımları (ham)” ithalatı yapmaya başlamaktadır.

Tablo 11.Türkiye – DKC Dış Ticaret Değerleri (Bin \$)

YILLAR	İHRACAT	İTHALAT	HACİM	DENGE
2010	13.870	3.170	17.040	10.700
2011	31.777	18.933	50.710	12.844
2012	23.863	40.888	64.751	-17.025
2013	39.257	62.913	102.170	-23.656
2014	41.000	198.247	239.247	-157.247

Kaynak : Rapport de l'ANAPI, 2014 :312

Yukarıdaki tablo incelendiğinde dış ticaret hacminde 2010 yılından itibaren oldukça önemli bir gelişmenin yaşandığı gözlenmektedir. Bu gelişmenin nedeni olarak 2009 yılındaki Türk Cumhurbaşkanının 200 iş adamı ile Kongo'ya düzenlediği gezi gösterilebilir. Türk heyeti bu gezide düzenlenen forumlara katılmış ve oldukça yararlı görüşmeler gerçekleştirmiştir. Bu görüşmeler neticesinde her iki ülkenin iş adamları karşılıklı olarak yatırımlarını ve ticaret hacimlerini artırmıştır.

4.1.3. Demokratik Kongo Cumhuriyeti 'nde Türk Yatırımların Sektörlere Göre Dağılımı

Bu son zamanlarda, yatırım sermayesi bakımından diğer ülkelere nazaren biraz az olsa da, ülkemizde Türk yatırımcıların akınını gözlemlemekteyiz. Böylece, sermaye bakımından Türk Hava Yolları (THY) birinci sırada yer almaktadır. Ardından da inşaat sektöründeki ZENİT GROUPE, MIRHİBAN Sarl, BORÇ GROUPE, CENSA Sprl,... ; sonra da tekstil alanında ilk sırayı alan HATEMOĞLU, sonra EMİLİO SANTİNİ, CESUR, ABRİANO, FUSİON FASHON ; mobilya alanında ise YENBU GROUPE, GLAMMUR Sarl ; ve son olarak genel ticarete (MUTLU AKÜ markasıyla) DUMA Sarl, vb gibi bulunmaktadır.

4.2. Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nde Türk Yatırımcılarının Karşılaştıkları Sorunlar

En az risk bulunduran ülke yabancı yatırımcıların karşısında daha fazla çekici olur. Bir ülkede, aniden bir siyaset değişikliği, endemik bir rüşvet atmosferi ortada olduğunda ve kurumsal bir şeffaflık olmadığında, ödemeyi asabilir veya tek taraflı olarak borcunu değiştirebilir veya savaşta olduğunda riskli denir. Bu durumlar, sermayelerin değeri gibi, yatırımcıların işletmesini tehlikeye sokabilir. Böylece, ülkede risk birkaç faset ve uluslararası işlem çok görülür.

Doğrudan Yabancı Yatırımların çekiciliğini, yatırımcıların gözünde ülkemizi çekici kılmak için yetkili otoritelerin öne sürdükleri ekonomik, vergisel, gümrüksel ve kurumsal toplu politikalar olarak tanıtabiliriz. Bu politikalar, ülkeler ve uluslararası anlaşmaları dikkate alırlar ve bugünkü dünyadaki uluslararası ana ticaret anlaşmalarına tabi tutulurlar. Afrika'da yatırım kanunlarına boyun eğilecek şekilde hazırlanmıştır.

Demokratik Kongo Cumhuriyeti'ndeki yatırım yapan Türk yatırımcılar bazen sorunlar ile karşılaşır. Bunlardan bazıları şunlardır : İdari sorunlar, finansal sorunlar ve diğerleri.

4.2. 1. İdari Sorunlar

Sahra güneyindeki Afrika ülkelerine baktığımızda, uluslararası organizasyonların çoğu, DYY'lerin yerleşmesi için, rüşvetin en büyük vazgeçirici faktör olduğunu öne sürerler. Özellikle ülkemize baktığımızda, DYY'lerin yayılmalarını aşındıran kurumsal düzen sorunlar içerisinde, şüphesiz rüşvet bağımsızlık yıllarından bugüne en çarpıcı faktördür, bilhassa kamu yönetimi konusunda. Bir de merkezi sistem olmadığından, bürokratik problem çıkar. Çünkü bazı dökümanlar almadan önce, birkaç ofisten geçer. Bu olduğundan dolayı, prosedürü uzayıp çok zaman kaybı yaşanır.

4.2. 2. Finansal Sorunlar

Ülkemizin ekonomisinin toparlanmasının önlemlerinden ilki, banka sisteminin yeniden yapılandırmasıydı, o ki ekonomilerinin muhtemel yatırımcıların gözünde güvenilirliği için kaçınılmaz araçlardan biridir. Günümüzde, bütün bankalar nakit ve borcunu ödeyebilir hale geldi ve ayrıca müşterilerin güvenini kazandı halbuki 1990 yılların sonlarında onu kaybetmişlerdi. Bazı yatırımcılara göre, fonların aktarımında sıkıntı var, onlara göre çok zordur. Fakat bu konuya yakından bakarsak, her ülkede aynı

sıkıntı olduğunu görürüz. Böylece kara para aklama, terörizmin finansmanı ve birçok dertten kaçınmak için kısıtlamalarda buluruz. Bu kısıtlamalar, her ülkenin uygulamasına çağrılan uluslararası yasalar tarafından yayımlanır.

4.2.3. Diğer Sorunlar

Ülkede araştırmamız boyunca, Türk şirketlerinin başkanlarının çoğu iş konusunda deneyimli olmadıklarını fark ettik. Neredeyse tamamı, yönetme konusunda iyi seviyeli değildir (entelektüel değil). Yönetme konusunda hiç bilgisi olmayan gençlerdir. Neticede, işçilerle anlaşmazlıklar, aşırı otorite arama (otoritarizm), ufak sorunları çözme iktidarsızlığı, yetersizlik, sosyal ilişkilerde üslupsuzluk (üslup ve usulsuzluk), vb.

Yukarıdaki sorunlarla birlikte, dil, kültürel, sosyal ve din nizam sorunlarını da görebiliriz.

4.3. Çözüm Önerileri

Türk yatırımcıları hakkında farklı problemlerle karşılaştıktan sonra, araştırmacı olarak bizim ülkemizde ki Türk iş adamlarının başarılı olabilmesi için onlara bizim birkaç tane önerimiz olacaktır.

✓ Bir yatırım projesi ne kadar sayı ve iyi bir biçimde analiz edilirse performansı da o kadar yüksek olur. DKC'ne gelen Türkler (İş adamları) çok iyi bir şekilde fizibilite analizini yapmalıdırlar. Çünkü fizibilite analizi, bir yatırım projesinin başarı potansiyelini değerlendirmektedir. Başarı değerlendirmesinde tarafsız davranılıp davranılmadığı, potansiyel katılımcılar, sermaye sağlayacak olan taraflar ve projeye ilgilenen diğer üçüncü kişiler açısından oldukça önemlidir.

✓ DKC'ne giden çalışanların sektörde daha deneyimli olmasında fayda vardır.

✓ Türkiye'den DKC'ne giden Türklerin yerel dilleri ve resmi (Fransızca) dilini öğrenmeleri halinde Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nin sistemini daha kolay anlamasına ve iş başarısını daha da yükselmesine neden olabilir.

✓ Yatırım konularında Türk ve Kongolu iş adamlarının ortak şirket kurmaları ve birlikte işletmeleri yarar sağlayacaktır.

✓ DKC’nde yatırım yapacak Türk iş adamlarının, DKC hukuk sistemini özellikle gümrük mevzuatını öğrenmeleri de yatırımların geliştirilmesi konusunda fayda sağlar.

✓ Yine bu çerçevede DKC’nde yatırım yapacak iş adamlarının kendilerine yerli bir danışman atamaları, DKC’nde yürütecekleri faaliyetler konusunda kuşkusuz çeşitli kolaylıklar sağlayacaktır.

✓ DKC’nde yatırım yapacak Türk iş adamlarının vergi muafiyeti konusunda Kongo hükümetinden talepte bulunmaları yatırımlarını artıracaktır.

✓ Genel olarak Türk ve DKC hükümetleri arasında geliştirilecek politik ilişkiler ve ikili ticari anlaşmalar kuşkusuz her iki ülke arasındaki yatırım miktarını artıracaktır.

✓ DKC’nde banka ve sigorta şirketlerinin yatırımlarda güvenceyi artıracak düzenlemeler yapmaları yatırımları teşvik unsuru olacak bir faktör olarak değerlendirilebilir.

✓ DKC’ne yatırım yapacak olan yatırımcılara DKC Hükümetinin güvence vermesi DKC’ne yapılacak olan yatırımları artıracaktır.

✓ DKC Hükümetinin yapılan reformları sürdürmesi, teşvik sistemini oluşturması ve yeni politikalar üretmesi DKC’ne yapılacak olan yatırımları artıracaktır.

✓ DKC Hükümeti ayrıca yolsuzlukla mücadele kapsamında ülkede yeni reformlar gerçekleştirmelidir.

✓ DKC Hükümeti ayrıca kamu düzeni kapsamında ülkede yeni reformlar gerçekleştirmelidir. Ülke genelinde güvenliğin ve barışın sağlanması kuşkusuz ülkeye olan güveni, dolayısıyla yatırımları artıracaktır.

✓ DKC Hükümetinin DKC’nde alt yapı yatırımlarını (elektrik, su, yol, telefon vb.) gerçekleştirmesi Kongo’ya yapılacak yatırımları artıracaktır.

4.4. Sonuç

Doğrudan yabancı yatırımlar 1980'ler ve 1990'lardan sonra dünyada yaşanan borç ve hatta finansal krizlerden sonra önemini daha da arttırdığından dolayı tüm ülkelerin ilgisini çekmeye başlamıştır. Gelişmiş ülkeler Doğrudan yabancı yatırımları kârlarını arttırmak için kullanmaya çalışırken, gelişmekte olan ülkeler de bu yatırımları tasarruf, teknoloji ve beşeri sermaye eksiklerini tamamlanmak için kullanmaya çalışmaktadırlar. Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nde ve diğer az gelişmiş ülkelerde bu durum aynen gözlemlenmektedir.

Çalışmada Demokratik Kongo Cumhuriyeti'ndeki doğrudan yabancı yatırımlar, özellikle Türk yatırımcılar geniş bir perspektifle incelenmeye çalışılmıştır. Bu amaçla, yatırım projeleri ve DYY'nın tanımlama, mal türlerinin yıllara göre ticari işlem hacmi ve istatistiklerine yer verilmiştir.

Çalışmanın amacına uygun olarak öncelikle DDY ülkeye girişi, araştırmanın teorik çerçevesi, Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nin tanımlanması ve son olarak bu ülkedeki Türk yatırımcıları üzerinde durulmuştur.

Son yıllarda; Demokratik Kongo Cumhuriyeti Devleti kendisini, yatırım dostu politikaları geliştiren ve yatırım mevzuatında çağa uygun yenilikler getiren ve dolayısıyla DYY'ın sayısındaki artışta ve işleyen bir piyasa ekonomisinin kurulmasına yönelik iktisadi ve yapısal reformlar yapan bir ülke olarak tanımlamaktadır.

Başta ANAPI ve CPCAI gibi ilgili kamu kurumları ve kuruluşları olmak üzere öncelikli yatırım projelerine kurumsal destek vermektedirler.

Diğer taraftan, Demokratik Kongo Cumhuriyeti ekonomik performansın iyileştirilmesine ve sürdürülebilir büyümenin sağlanmasına yönelik olarak iktisadi ve yapısal reformları sayesinde gayri safi milli hasıla'da yıllar itibariyle artış görülmekte, başta enflasyon olmak üzere mali göstergeler kontrol altında tutulmaktadır. Makro düzeyde gözlenen olumlu gelişmelerin mikro seviyede de hissedilebilmesi için gerekli olan yatırım maliyetlerinin daha da aşağı seviyelere indirilmesi çabalarına devam edilmektedir.

Yatırımların Demokratik Kongo Cumhuriyeti'ne çekilmesi bakımından çok önemli olan altyapının iyileştirilmesi hususunda hükümetin çalışmalara devam etmektedir. Kaliteli yolların inşasına ilişkin bir program yürürlükte; dört demir yolu ağı 26 şehri ve komşu ülkeler Orta Afrika Cumhuriyeti, Uganda, Ruanda, Burundi,

Zambiya ve Angola'yı birbirine bağlamak üzeredir. Diğer taraftan, uluslararası ve ulusal hava yolları DKC'ni dünyaya bağlamaktadır. Yatırım ikliminin iyileştirilmesini teminen, başka elektrik, su gibi temel kamu hizmetlerinin sağlanması ve vergi sistemimizin basitleştirilmesi olam üzere yapılacak daha çok iş bulunmaktadır. Bütün olduğu dolayı, TC ve DKC ekonomik ilişkileri daha artıracığını düşünüyoruz.

Yapılan araştırmada Türk yatırımcıların Kongo'ya gerektiği ölçüde yatırım yapmadıkları tespit edilmiştir. Buna bağlı olarak çalışma çerçevesinde gerekli önerilerde bulunulmuştur.

Araştırmanın hipotezi "Türk yatırımcılara yönelik tüm gerekli koşullar Kongo'da sağlandığı takdirde Türk iş adamlarının yatırım projeleri başarılı olacaktır"ifadesi idi. Yapılan araştırma bu hipotezi doğrulamaktadır.

Bu çalışma ile DKC'nde yatırım yapacak iş adamlarına gereken öneriler yapılmaktadır. Bu öneriler çalışmanın alana sağladığı en önemli katkılardır denilebilir. Çalışmanın neticesinde Türk yatırımcıların yatırım problemleri ortaya konulmuştur. Bu konuda yapılacak çalışmaların sürdürülmesi de araştırmacılara önerilir.

KAYNAKLAR

- Attila İ.,(2010), Gayrimenkul Geliştirme Projelerinde Risk Yönetimi, Marmara Üniversitesi, İ.İ.B.F.Dergisi, İstanbul.
- Ceran Y.,(2011), Proje Analizi ve Değerlendirme, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Çinko L.,(2009), Doğrudan Yabancı Sermaye Hareketlerinin Makroekonomik Etkileri, Marmara Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi, İstanbul.
- Dictionnaire Economique, (2010), Paris.
- Dictionnaire Français, (2011), Paris.
- Gafundu D.,(2011), Préparation et Evaluation de Projet D'Investissement, Université de Kinshasa, Kinshasa/RDC.
- Lumonansoni F.,(2010), Gestion Financière a l'international, Université de Kinshasa, Kinshasa/RDC.
- Lumuna K.,(2010), Histoire Politique du Congo, Université de Kinshasa, Kinshasa/RDC.
- Karaevli A.,(2012), Çeşitlendir Stratejileri ve Yönetim kontrol sistemlerin Türkiye'deki işletme gruplarının değişim kapasitesi üzerindeki Etkileri, Sabancı Üniversitesi, İstanbul.
- Mubake M.,(2009), Histoire Economique, Université de Kinshasa, Kinshasa/RDC.
- Şahim H.,(2009), Yatırım Projeleri Analizi, Ezge Kitabevi Yayınları, Bursa.
- Şamiloğlu F. ve İhsan A., (2012), Finansal Yönetim, Famil ve Ali edit., İstanbul.
- Tevfik A.ve Özek S., (2012), Kurum Stratejisi ve Çeşitlendirme, Manas Üniversitesi Kırgızistan.
- Tshibangu C., (2007), Histoire du Congo, Université de Kinshasa, Kinshasa/RDC.
- Rapport Annuel de l'ANAPI, (2014), Anapi, Kinshasa/RDC.
- <http://investindrc.cd/index.php?lang=fr>.14.08.2015.
- http://minfinrdc.com/minfin/?page_id=54).23.07.2015
- <https://www.primature.cd/public/documents>).2.08.2015